

161863

T.C.

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İLKÖĞRETİM ANABİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ BİLİM DALI

KULLANILAN YÖNTEM VE ARAÇ-GEREÇLERİN
İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER DERSİNİN
İŞLENMESİNE ETKİLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
PROF. DR. SÜLEYMAN BÜYÜKKARCI

HAZIRLAYAN
YUNUS GÜNİNDİ

KONYA-2005

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, sosyal bilgiler dersi öğretiminde kullanılan yöntem ve materyallerin öğrenci başarısına etkileri incelemektir.

Bu araştırma, ilköğretim okulu dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler dersinde araç-gereç kullanılıp, öğrenciler aktif kılınarak programlandırılmış öğretim yapılan grubun, geleneksel öğretim yapılan gruba göre daha başarılı olup olmadığını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın evrenini, Kastamonu ili Küre ilçesi Kesepınar İlköğretim Okulu'nun 4-A ve 4-B sınıflarında öğrenim gören toplam 52 öğrenci oluşturmaktadır. Bu araştırma deneme modeline uygun olarak yapılmış, anket ve bilgi testi uygulanmıştır.

Araştırmanın verilerine göre;

- Araç-gereçlerle ve öğrenci katılımı ile ders işleme başarıyı olumlu yönde etkilemektedir.
- Yeni metotlara yer verildikçe derslerdeki başarı artmaktadır.
- Öğrenci merkezli ve araç-gereçlere yer verilen öğretim yöntemleri, geleneksel öğretim yöntemlerine göre, daha büyük bir oranda kalıcı izli davranış değişikliği sağlamaktadır.
- Deney grubunda uygulanan yöntemle öğrenciler yaparak-yaşayarak ve tüm duyu organlarını kullanarak öğrenmektedir. Duyu organlarının kullanımı ve katılım arttıkça öğrenme daha kalıcı olmakta ve dersler daha cazip hale gelmektedir. Bu yüzden öğretmenler, öğrenci merkezli eğitime ve araç-gereç kullanımına olanak sağlayan aktivitelere daha fazla yer vermelidir. Sosyal Bilgiler dersi mihver ders olduğu için diğer derslerle de desteklenmelidir.

Bulgulara dayalı öneriler geliştirilmiştir.

ABSTRACT

The purpose of this study is to research the effects of using methods and materials on students' achievement in teaching social studies course.

In this study, we have tried to find out whether using materials with communicative teaching methods or traditional teaching methods are effective on the academic achievement of 4'th grade students in social studies course.

The scope of the study is composed of totalling 52 students attending on Küre Kesepinar primary school in Kastamonu. In this study, experimental model is employed and inventory and achievement tests were used.

The findings of this study can be summarized as follows;

- 1-Using tools ,materials and students' participation are effective in teaching social studies course.
- 2-Using new methods are increasing the achievement of students.
- 3-Student-centered approach and using materials are more effective on students' achievement than using traditional teaching method.
- 4-Students learn using their whole sense and doing and involving with the method applied in the experimental group. With the increase of using sense, learning is being more permanent and courses begin to be more attractive for students. Therefore, teachers should give the necessary importance to the activities which contain students-centered approach and using materials. Social studies courses should be supported with the other courses in terms of being a main course.

Suggestions have been developed according to the findings.

ÖNSÖZ

Bir araştırmaya karar vermede kişisel eğilimler ve araştırmacının çevresinde meydana gelen olaylara yakınlık derecesi önemli bir etken olmaktadır. Dolayısıyla araştırmanın kökeninde bir ilgi kaynağı varlığını hissettirir.

Yüksek lisans tezi olarak bu konun seçilmesi de böyle bir ilgiden kaynaklanmıştır. Sosyal Bilgiler dersinin öğretiminde önemli sorunlar yaşanmakta ve ders gerektiği gibi işlenememektedir. İster istemez öğrenciye ezberletilen bir dersten ileriye geçememektedir.

Bugün; dünyadaki problemlerin çözümünde, Sosyal Bilgiler eğitimi göz ardı ediliyorsa, toplumsal ve bireysel barış açısından gerçek bir çözümden söz edilemez. Günümüzde artık problem üreten değil, problem çözen insanlara belki dünden daha fazla ihtiyaç var.

İşte; Sosyal Bilgiler dersi, bu istendik davranışları öğrenci aktivitelerini artıran yaklaşımlarla çözebilir.

Araştırmamda her türlü yardımı esirgemeyen danışmanın Prof. Dr. Süleyman BÜYÜKKARCI başta olmak üzere kaynak temininde yardımcı olan Yrd. Doç. Dr. Adem SEZER, Araştırma Görevlisi Özgür FİDAN ve Uzman Selahattin AVŞAROĞLU'na teşekkür borçluyum.

Araştırmamın, yeni yapılacak çalışmalara ve öğretmenlere ışık tutmasını temenni ediyorum.

Yunus GÜNİNDİ

TABLolar LİSTESİ

Tablo I.1 Dört Alanın Birlikteliği.....	28
Tablo I.2 Sosyal Bilgilerin Yararlandığı Bilgi Kaynakları.....	34
Tablo I.3 Sosyal Bilgilerde Geçmiş, Bugün ve Gelecek Boyutu.....	35
Tablo III.1 Örneklemin Cinsiyete Göre Frekans ve Yüzdelik Dağılımları.....	56
Tablo III. 2 Deneklerin Ailelerinin Sosyo-Ekonomik Düzeyi ile İlgili Frekans ve Yüzde Dağılımları	57
Tablo IV. 1 Deney Grubu ve Kontrol Grubu Öntest Puanları Arasındaki Farkla İlgili t-Testi Sonuçları.....	60
Tablo IV. 2 Deney Grubu ve Kontrol Grubu Sontest1 Puanları Arasındaki Farkla İlgili t-Testi Sonuçları.....	60
Tablo IV. 3 Deney Grubu ve Kontrol Grubu Sontest2 Puanları Arasındaki Farkla İlgili t-Testi Sonuçları.....	61
Tablo IV. 4 Deney Grubu Öntest-Sontest1 Puanları Arasındaki Farkla İlgili t-Testi Sonuçları.....	61
Tablo IV. 5 Kontrol Grubu Öntest-Sontest1 Puanları Arasındaki Farkla İlgili t-Testi Sonuçları.....	62
Tablo IV. 6 Deney Grubu Öntest-Sontest2 Puanları Arasındaki Farkla İlgili t-Testi Sonuçları.....	63
Tablo IV. 7 Kontrol Grubu Öntest-Sontest2 Puanları Arasındaki Farkla İlgili t-Testi Sonuçları.....	63
Tablo IV. 8 Deney Grubu Sontest1-Sontest2 Puanları Arasındaki Farkla İlgili t-Testi Sonuçları.....	64
Tablo IV. 9 Kontrol Grubu Sontest1-Sontest2 Puanları Arasındaki Farkla İlgili t-Testi Sonuçları.....	64
Tablo IV. 10 Sosyal Bilgiler Dersi İşlerken Araç-Gereç Kullanma Sıklığı İle İlgili Frekans ve Yüzdelik Dağılımları.....	65
Tablo IV. 11 Sosyal Bilgiler Dersi İle İlgili Araç-Gereçlerin Nasıl Yapıldığı İle İlgili Frekans ve Yüzdelik Dağılımları.....	65
Tablo IV. 12 Ders Araç-Gereçlerinden Kara Tahtayı Tanıma Düzeyi İle İlgili Frekans ve Yüzdelik Dağılımları.....	66
Tablo IV. 13 Ders Araç-Gereçlerinden Haritayı Tanıma Düzeyi İle İlgili Frekans ve Yüzdelik Dağılımları.....	66

Tablo IV. 14 Ders Araç-Gereçlerinden Pusulayı Tanıma Düzeyi İle İlgili Frekans ve Yüzdelerlik Dağılımları.....	67
Tablo IV. 15 Ders Araç-Gereçlerinden Bülten Tahtasını Tanıma Düzeyi İle İlgili Frekans ve Yüzdelerlik Dağılımları.....	67
Tablo IV. 16 Ders Araç-Gereçlerinden Panoyu Tanıma Düzeyi İle İlgili Frekans ve Yüzdelerlik Dağılımları.....	68
Tablo IV. 17 Ders Araç-Gereçlerinden Diyagramı Tanıma Düzeyi İle İlgili Frekans ve Yüzdelerlik Dağılımları.....	68
Tablo IV. 18 Ders Araç-Gereçlerinden Kum Masasını Tanıma Düzeyi İle İlgili Frekans ve Yüzdelerlik Dağılımları.....	69
Tablo IV. 19 Ders Araç-Gereçlerinden Kum Masasını Tanıma Düzeyi İle İlgili Frekans ve Yüzdelerlik Dağılımları.....	69
Tablo IV. 20 Ders Araç-Gereçlerinden Dilsiz Haritayı Tanıma Düzeyi İle İlgili Frekans ve Yüzdelerlik Dağılımları.....	70
Tablo IV. 21 Ders Araç-Gereçlerinden Grafikleri Tanıma Düzeyi İle İlgili Frekans ve Yüzdelerlik Dağılımları.....	70
Tablo IV. 22 Ders Araç-Gereçlerinden Yerküreyi Tanıma Düzeyi İle İlgili Frekans ve Yüzdelerlik Dağılımları.....	71
Tablo IV. 23 Ders Araç-Gereçlerinden Tepegözü Tanıma Düzeyi İle İlgili Frekans ve Yüzdelerlik Dağılımları.....	71
Tablo IV. 24 Ders Araç-Gereçlerinden Bilgisayarı Tanıma Düzeyi İle İlgili Frekans ve Yüzdelerlik Dağılımları.....	72
Tablo IV. 25 Ders Araç-Gereçlerinden Tv-Radyoyu Tanıma Düzeyi İle İlgili Frekans ve Yüzdelerlik Dağılımları.....	72
Tablo IV. 26 Ders Araç-Gereçlerinden Kavram Haritasını Tanıma Düzeyi İle İlgili Frekans ve Yüzdelerlik Dağılımları.....	73

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT.....	II
ÖNSÖZ.....	III
TABLolar LİSTESİ.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	VI
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ.....	1
I.1. Problem Cümlesi.....	4
I.2. Alt Problemler.....	4
I.3. Amaçlar.....	5
I.4. Araştırmanın Önemi.....	5
I.5. Sayıtlılar.....	5
I.6. Sınırlılıklar.....	5
I.7. Tanımlar.....	6
BÖLÜM II.....	7
İLGİLİ LİTERATÜR.....	7
II.1. Sosyal Bilgiler Öğretiminin Tarihçesi.....	7
II.2. Sosyal Bilgiler Öğretiminin Türkiye'deki Gelişimi.....	11
II.2.a. Cumhuriyet Döneminde Sosyal Bilgiler Dersinin Amaçlarındaki Değişmeler.....	11
II.2.b. Sosyal Bilgiler Dersinin Hedeflerinin Yeniden Saptanması.....	23
II.3. Sosyal Bilgiler Dersinin Tanımı ve Kapsamı.....	29
II.4. Sosyal Bilgiler Öğretiminde İlkeler.....	35
II.5. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Öğrenci ve Öğrenci Özellikleri.....	35
II.6. Sosyal Bilgiler Dersinin Amacı.....	37
II.7. Sosyal Bilgiler Dersinin Konuları ve Kapsadığı Alanlar.....	37
II.8. Sosyal Bilgiler Dersinin Yararları.....	38
II.9. Öğrenme Öğretme Süreçleri ve Öğretmenin Rolü.....	39
II.10. Öğrenme-Öğretme Strateji, Yöntem ve Teknikleri.....	41
II.10.a. Kullanılan Yöntem, Teknik ve Stratejiler.....	41

II.10.a.1. Sunuş Yolu.....	41
II.10.a.2. Buluş Yolu.....	42
II.10.a.3. Araştırma Soruşturma Yolu.....	44
II.10.a.4. Tam Öğrenme.....	47
II.11. İlgili Araştırmalar.....	54
BÖLÜM III.....	56
YÖNTEM.....	56
III.1. Araştırmanın Modeli.....	56
III.2. Denekler.....	56
III.3. Veri Toplama Aracı	57
III.4. Verilerin Kaynağı ve Cinsi.....	58
III.5. Araştırmanın Uygulanışı.....	58
III.6. Verilerin Analizi	59
BÖLÜM IV.....	60
BULGULAR ve YORUM.....	60
IV. 1. İlköğretim Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Birden Fazla Yöntemle Birlikte Araç-Gereç Kullanmanın Dersin İşlenmesine Etkileri İle İlgili Bulgular.....	60
IV. 2. İlköğretim Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Araç-Gereç Kullanma Durumu İle İlgili Bulgular.....	65
BÖLÜM V.....	74
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	74
V.1. Sonuç.....	74
V.2. Öneriler.....	75
KAYNAKÇA.....	77
EKLER.....	81
Ek1: Anket.....	81
Ek2: Bilgi Testi.....	84
Ek3: Ben Kimim Oyunu.....	90
Ek4: Ders Planı.....	93

BÖLÜM I

GİRİŞ

Eğitim; bireyin istendik bilgi, beceri, davranışlar kazanmasını sağlamak, mevcut yeteneklerini geliştirmek, ilgi ihtiyacı ve yetenekleri doğrultusunda bir meslek sahibi olmasını sağlamak amacıyla; içinde bulunduğu zamana ve geleceğe dönük beklentilerine yönelik bütün hayatı boyunca sürdürmüş olduğu öğrenme faaliyetidir. Bu faaliyetler sonunda ise, öğrencinin yaşantısı sonucunda kazandığı davranışlar görülmektedir.

Daha geniş bağlamda eğitim; her felsefi sisteme ve psikolojik yaklaşıma göre değişik şekillerde tanımlanmıştır. Bu tanımların pek çoğu, eğitime bir amaç yüklemiştir. İdealistler eğitimi Tanrı'ya ulaştırma süreci için yapılan etkinlikler, Realistler insanı toplumun başat değerlerine göre yetiştirme süreci, Marxistler çelişkiyi en aza indirip üretimde bulundurma süreci, Pragmatistler ise yaşantılar yoluyla kişide istendik davranış değişikliği oluşturma süreci, Varoluşçular ise insanı sınır durumuna getirme süreci olarak ele almışlardır.(Sönmez 1993: 77-138)

Bilimde, özellikle genetik mühendisliğindeki gelişmeler, öğrenmenin beyinde fiziksel uyarımlar sonucu oluşan biyo-kimyasal değişiklikler olduğunu gösterir niteliktedir (Sönmez 1989: 117). Bilgi, beceri ve duygularla ilgili mesajlar beyine elektrik akımı olarak geliyor ve beyindeki sinir sisteminde biyo-kimyasal değişiklikler oluşturuyor ve kodlanıyor. Bu özellikler, yapılan bilimsel araştırmalarla ortaya konulmuştur. Buradan hareketle; eğitim, fiziksel uyarımlar sonucu, beyinde istendik biyo-kimyasal değişiklikler oluşturma süreci şeklinde tanımlanabilir. Bu tanımda kritik kavramlardan biri, istendiktir. “ Hangi değişikliklerin istendik, hangilerinin istenmedik olduğu nasıl belirlenecek? İstendiğin ölçütleri nelerdir? Bu ölçütler her toplum ve dönem için aynı mıdır? İstendiğin ölçütleri varsa, bunlar nelerdir ve nasıl belirlenecekler?” sorularını yanıtlamak gerekmektedir. İkinci kritik davranış ise süreçtir. Süreç; birikik, ucu açık, tutarlıya doğru gelişen dirik bir örüntü olarak tanımlanabilir. Eğitim bu özeliğinden dolayı açık bir sistemdir; çünkü sistem; en az bir hedefi gerçekleştirmek üzere uygun ve değişik öğelerden oluşan dirik bir örüntü olarak tanımlanabilir (Sönmez 1993: 2).

Sosyal Bilgiler dersi ile eğitim arasında çok yakın bir ilişki vardır. Eğitim sisteminin önemli bir basamağı olan ilköğretim okullarının dördüncü ve beşinci sınıflarında okutulan Sosyal Bilgiler dersi, bu eğitim faaliyetleri içerisinde önemli bir yere sahiptir. İlköğretimin dördüncü ve beşinci sınıflarında okutulan Sosyal Bilgiler; çocuğun içinde yaşadığı doğal ve toplumsal olay ve olguları bilmesini, onları anlamasını, yorumlamasını, analiz etmesini sağlayan bir derstir.

Bu ders sayesinde öğrenci temel bilgi ve becerileri kazanarak çevreyle ilişkilerinde daha uyumlu bir davranış gösterir. Bu davranışların öğrencilere daha iyi kazandırılabilmesi için ise kullanılan yöntem ve araç-gereçler önemli rol oynar. Öğretmen; öğretim etkinliklerini düzenlerken öğretim model, yöntem ile öğretim araç ve materyallerinden yararlanır.

Öğretimde “model, yöntem ve teknik” kavramları ile genellikle bir dersin veya konunun işlenmesinde, öğretilmesinde veya öğrenilmesinde “izlenen yol” kastedilir. Nitekim öğrenme-öğretme sürecinde başvurulan çeşitli modeller, yöntemler veya teknikler öğrenmeyi sağlamak için birer araçtır. Bu nedenle, her ders veya konu için her zaman ve her durumda geçerli olabilecek, tek bir öğretim yönteminden veya modelinden söz etmek asla mümkün değildir(Saban, 2000, s.185). Doğru ve yerinde seçilmiş öğretim yöntem ve araç-gereçler öğretimin amaçlarına ulaşmasını kolaylaştırır. Kullanılan eğitim-öğretim etkinlikleri öğrencileri kendi kendine öğrenme etkinliklerine sevk eden, onlara yol gösteren bir rehberdir.

Her şeyden önce önemli olan; Sosyal Bilgiler öğretiminde fazla yöntem ve araç-gereç kullanmak ya da bilmek değil, doğru yöntem ve araç-gereci doğru etkinlikte kullanabilmektir. Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanılacak yöntem ve araç gereçler şöyle sıralayabiliriz:

YÖNTEMLER

Anlatım Yöntemi

Soru-cevap Yöntemi

Problem çözme Yöntemi

Deney Yöntemi

İnceleme Yöntemi

Okuma Yöntemi
Rol Yapma (Dramatizasyon) Yöntemi
Gösteri Yöntemi
Tartışma Yöntemi
Gezi-Gözlem Yöntemi
Tümevarım Yöntemi
Benzetişim Yöntemi
Oyun-Taklit Yöntemi
Kaynak Kişiden Yararlanma Yöntemi
Uygulama Yöntemi
Örnek Olay İncelemesi Yöntemi
Grupla Çalışma Yöntemi

ARAÇ-GEREÇLER

Ders Kitabı
Tahta
Küre
Haritalar
Atlaslar
İnternet
Kavram Haritaları (Materyal olarak)
Eğitici CD'ler
Powerpoint Sunumlarını Hazırlama
Deneyler
Ansiklopediler
Tarih şeridi
Resim ve Resim Setleri
Yap-bozlar
Grafikler
El Kitapçıkları
Albümler
Soy Ağacı
Bulmacalar
Ses Kasetleri

Çalışma yaprakları
Gerçek Kişi, Nesne ve Modeller
Asetat (Saydam)
Slâyt
Video Kaseti ve VCD
Kuklalar
Ünite Dosyası

Sosyal Bilgiler öğretiminde bu yöntem ve araç-gereçlerden bir ya da birkaçı, konunun özelliğine göre birlikte kullanılabilir. Önemli olan öğretmenlerin doğru yöntem ve araç-gereci, doğru zamanda kullanmasıdır.

Bu çalışmada ilköğretim dördüncü sınıf öğrencilerinin basan testindeki sorulara verdiği doğru cevapların aritmetik ortalaması ve standart sapması hesaplanmış, grupların karşılaştırılmasında, farkların test edilmesinde "t testi" tekniği kullanılmıştır.

1.1. Problem Cümlesi

Bu çalışmada, Kullanılan Yöntem ve Araç-Gereçlerin İlköğretim Okullarında Sosyal Bilgiler Dersinin İşlenmesine Etkileri nelerdir? Sorusuna cevap aranmıştır.

1.2. Alt Problemler

Bu araştırmada; öğrencilere anket ve başarı testi uygulanarak, ilköğretim 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde; yöntem ve araç-gereç kullanımının önemi ve bu derste kullanılan yöntem ve araç-gereçlerin dersin başarısına etkisi olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Bu amaca ulaşmak için aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanılan yöntem ve araç-gereçler nelerdir?

Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan yöntem ve araç-gereçler kullanılma nedenleri nelerdir?

Sosyal Bilgiler dersinde yöntem ve araç-gereçler kullanımı nasıldır?

Sosyal Bilgiler dersinde araç-gereçler kullanımının öğrenci başarısına etkisi nedir?

Sosyal Bilgiler dersleri nasıl daha etkili ve verimli hale getirilebilir?

1.1.3. Amaçlar

1. İlköğretim dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersinde araç-gereçler ile yapılan öğretim etkinliklerinin öğrenme başarısına ve kalıcılığa etkisi hangi düzeydedir?
2. İlköğretim dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersinde araç-gereç kullanma düzeyi nedir?
3. İlköğretim dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersine çalışma yolları nedir?
4. İlköğretim dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersine yönelik ilgi ve tutumlar nasıldır?

1.4. Önem

Bu araştırmada elde edilen bulguların;

1. Sınıf öğretmenlerinin yıllık, ünite ve günlük planlarını hazırlarken ve dersleri işlerken araç-gereç kullanmaya daha fazla özen göstermesini sağlayacağı.
2. Program geliştirme uzmanlarının, çalışmalarında araç-gereç kullanmayı daha fazla vurgulamasına yardımcı olacağı,
3. Yeni araştırmalara ışık tutacağı,

Umulmaktadır.

1.5. Sayıtlar

Kontrol altına alınamayan değişkenler her iki grubu da aynı derecede etkilemiştir.

1.6. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. Kastamonu ili, Küre ilçesi, Kesepınar İlköğretim Okulu'nun iki tane dördüncü sınıfıyla,
2. 2004–2005 öğretim yılıyla,
3. İlköğretim dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersiyle,
4. Tarih, İlk Yurdumuz ve Tarihte Anadolu ünitesi ile,
5. Bilişsel alanın bilgi, kavrama, uygulama, analiz, sentez, değerlendirme basamakları, bunların toplam erişileri ve kalıcılıklarıyla sınırlandırılmıştır.

1.7. Tanımlar

Eğitim Araç-Gereci: Öğretmenlerin; öğrencilerini, dersin hedef davranışlarına ulaştırmak için düzenledikleri öğrenme ortamlarında kullandıkları her türlü iletişim araçlarıdır.

Programlandırılmış Öğretim: Herkes için, her okul ve sınıf düzeyinde hedef ve davranışların belirlendiği, bu davranışların her bir öğrenciye belirtilen süre içinde nasıl kazandırılacağıın tespit edildiği, her bir öğrencinin belirlenen süre içinde, bu davranışları kazanıp kazanmadığının yoklandığı bir süreçtir (Sönmez, 1993, s. 122; Bayazıtöğlu, 1996, s. 10).

Geleneksel Öğretim: Milli Eğitim Bakanlığının belirlediği müfredat programına göre planlanmış öğretim süreci.

Erişi: Bir eğitim programındaki girdilerle çıktılar arasında, program hedefleri ile tutarlı fark (Demirel, 1987, s.65; Bayazıtöğlu, 1996, s. 10).

Kalıcılık: Konu bitiminde yapılan son testi takiben onbeş günlük aradan sonra aynı testin gruplara uygulanması sonucu öğrencilerde kalan izli davranış değişikliği (Bayazıtöğlu, 1996, s. 10).

Hedef Davranışlar: Öğrencinin öğrenimi sonunda elde edeceği açıkça tanımlanmış kabul edilebilir davranış değişikliğini gösteren önceden hazırlanmış öğrenim hedefleri.

Ekib: Bir sınıf öğrencileri arasında, müşterek bir çalışma için, kendiliğinden veya öğretmenin teşebbüsüyle teşekkül etmiş birliktir (Varlı. 1948, s.l 82).

BÖLÜM II

İLGİLİ LİTERATÜR

Bu bölümde Sosyal Bilgiler öğretiminin tarihçesine, kapsamına, temel öğelerine, Sosyal Bilgiler öğretiminde kullanılan yöntemlere, Sosyal Bilgiler öğretiminde araç-gereçlerin kullanımına ve bu konuyla ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

SOSYAL BİLGİLERİN ÖĞRETİMİ

II.1.Sosyal Bilgiler Öğretiminin Tarihçesi

Eğitim, fiziksel uyarımlar sonucu beyinde istendik biyo-kimyasal değişiklikler oluşturma süreci olarak tanımlanabilir (Sönmez 1989: 117). İstendik biyo-kimyasal değişiklikler şimdilik doğrudan gözlenemiyor. Bugün, kişinin davranışlarına bakarak istendik değişimin olup olmadığına karar verilebilir. İlerde beyindeki bu istendik biyo-kimyasal ürünü doğrudan ölçmenin yolları bulunursa, davranışa bakılmayabilir. Nasıl olursa olsun, sonunda insanın duyuşsal, bilişsel, devinişsel ve sezgisel özelliklerini istendik yönde geliştirip değiştirmeye eğitimin kapsamı içindedir. Bu amaç, insanoğlunun yeryüzüne geldiğinden beri olabilir. Her toplum, o toplumu oluşturan kişileri kendi hedefleri doğrultusunda yetiştirmek ister. Bu hedefler öncelikle kişinin ve toplumun yaşamını sürdürmesi için gerekli olanlardır.” Yiyecek, içecek, giyecek, güven, savunma, korunma, sevgi, saygı vb. gereksinimleri gidermek için kişiye hangi bilgi, beceri ve duygular kazandırılmalıdır?” sorusu her toplum için önemlidir.

İşte bu sorunun yanıtı aranmaya başladığı andan itibaren nelerin öğretileceği de saptanmalıdır. Bundan sonra öğretilecek olanlar hangi içerikle kişiye kazandırılacaksa, o belirlenir. Daha sonra ise bunlar öğrenciye nasıl ve ne yolla, ne kadar zamanda, hangi araç-gereç, öğrenme-öğretme strateji yöntem ve teknikleriyle, nerede kazandırılacağı belirlenmelidir. Bu işlemlerden sonra, “öğrenci, istendik davranışları kazandı mı, kazanmadı mı, ne derece kazandı?” sorularının yanıtını bulmak gerekir. En son basamakta, istendik davranışları kişi kazanamadıysa, “başka neler yapılabilir, ya da bu yapılanlardan hangileri değiştirilip, yerine neler konabilir?”

soruları araştırılır; elde edilen verilere göre yetişekte gerekli düzeltme ve onarımlar yapılır ve o, yeniden işe koşulur. Bu, biteviye sürüp gider.

Dikkat edilirse, bu süreçte;” kime, neyi, hangi içerikle, nasıl öğreteceğiz, öğrenip öğrenmediğini nasıl belirleyeceğiz ve sistemi işler hale getirmek için neleri, nasıl yapıp uygulayacağız?” soruları ve onlara verilen yanıtlar önemlidir. Bu soruların çoğu insan ve toplumla ilgili olabilir. İşte insan ve toplumla ilgili olanlar, sosyal bilgilerin kapsamı içine girebilir. İnsanoğlunun bu soruları ilk kez ne zaman ve nerede sorduğu şimdilik kesin olarak bilinmiyor. Yalnız okul, tahminen yerleşik düzene geçince başlayabilir; çünkü artı değer ve boş zaman yerleşik düzende bulunabiliyor. Bu, “eğitim yerleşik düzenle başlar” demek değildir. İnsanoğlunun yeryüzünde bulunduğu andan itibaren eğitim başlayabilir; fakat örgün eğitim, genellikle yerleşik toplumlarda görülüyor. Eğitim, ister örgün, isterse yaygın olsun, yaşamla ilgilidir. Böyle olunca, yaşamı düzenleyen kuralları bulmak ve uygulamak ve kendinden sonrakilere aktarmak insanın görevi olabilir. Bu andan itibaren eğitim başlayabilir.

Sosyal bilgiler eğitiminin ne zaman ve nerede başladığı da kesin olarak bilinmiyor. Yalnız,” insanoğlu var olduğu andan itibaren hem fen, hem de sosyal bilimler eğitimi başlamıştır.” denebilir; çünkü insan; doğal ve toplumsal bir ortamda doğar, büyür, gelişir, yaşlanır ve ölür. Bu süreç içinde ona en azından yiyecek bulmak, yemek, içmek, giyinmek, korunmak, savunmak, vb. etkinliklerle ilgili bilgi, beceri ve duygular kazandırılır. Eğer kazandırılmazsa, kişi yaşamını sürdüremez. Tüm bu etkinlikler doğada ve bir toplum içinde olmaktadır.

İnsan, yaşamak için hem doğanın, hem de toplumun bazı ilkelerini öğrenmek zorundadır. Durum böyle ele alınınca,” fen ve sosyal bilimler insanoğlunun yaşamı kadar eskidir” savı ileri sürülebilir.

İlk ve en eski yerleşik toplum Sümerler’(MÖ. 10000–4000)’dir. Sümerler’ de okul var. Okulda; okuma-yazma, matematik, geometri, astronomi dersleri okutulmuş; ilk harita, yazı ve Sümerce’den Samice’ye ilk sözlük onlar tarafından hazırlanmış; fakat sosyal bilimlerle ilgili hiçbir ders adına rastlanmamıştır. Böyle olmakla birlikte, devlet düzeninin, toplumsal yaşamı düzenleyen kuralların da öğretilmiş olacağı savunulabilir, çünkü tabletlerde hangi mala karşı ne kadar başka bir maldan verileceği, suç işleyenlerin

hangi cezalara çarptırılacağı belirtilmiştir (Şenel 1991: 17,23; Kramer 1995:1. 317; Binbaşıoğlu 1982: 11). Çin' de ise yükseköğretimde edebiyat, tarih, doğa bilgileri ve din felsefesi okutulmuş (Binbaşıoğlu 1982:10); Eski Mısır ve Persler de sosyal bilimlerle ilgili herhangi bir derse programda yer verilmemiştir; fakat onların da toplumsal yaşamla ilgili olarak kişilere belli bilgi ve becerileri okutup kazandırdıkları söylenebilir. Tarihte ilk kez; İsrail Devleti, çocuklarına ulusal tarih ve yurttaşlık bilgisi dersleri okutturmuş; Antik Roma da ise Trivial okullarında okuma-yazma, hesap ve hukuk; gramer okullarında mitoloji, tarih, coğrafya, hukuk, aritmetik, geometri ve felsefe dersleri verilmiştir. Eski Çağ'daki eğitim sisteminde okutulan tarih (Çin, İsrail, Roma) coğrafya(Roma), yurttaşlık(İsrail) ve hukuk (Roma) derslerinin doğrudan sosyal bilimlerle ilgili olduğu söylenebilir. Orta Çağ' da ise, yetişekte (program) din dersleri baskın hale gelmiş, fen ve sosyal bilimlerle ilgili yukarıda belirtilen dersler dinî içerikle donatılmıştır. Sosyal bilimlerle ilgili tarih, coğrafya, hukuk gibi dersler, Rönesans ve Reform döneminde, yeni ve yakın çağlarda isim olarak değişmemiş; fakat içerik açısından dinin etkisinden kurtarılmaya çalışılmıştır. İlk kez "Sosyal Bilgiler" adı altında ilk ve ortaokullarda bir dersin okutulmasını Condercet savunmuştur (Aytaç 1972: 5-213; Binbaşıoğlu 1982: 96).

Amerika' da 1784 yıllarına dek ahlâk eğitiminin içinde toplumsal kurallar okutulmuş; Hıristiyanlık ön plana çıkarılmış ve Hıristiyan olan ülkelerin olmayanlardan daha üstün olduğu savunulmuştur. Amerika Birleşik Devletleri' nde ise, 1892 yılında toplanan Ulusal Eğitim Konseyi, ulusal toplum anlayışını oluşturmak üzere sosyal bilgiler dersini düzenlemiştir. Sosyal bilgiler dersinin yetişeceği tarih, coğrafya ve yurttaşlık bilgisi derslerinden oluşturulmuş ve toplumun gereksinimlerine göre içerik yeniden yapılandırılmıştır. Bu anlayış 1960 yıllarına dek sürmüştür; fakat bu yıldan itibaren, toplumsal yaşamda, dünyadaki siyasal yaşamda, bilim ve teknikteki gelişme ve değişimler, öğrenme-öğretme anlayışındaki yenilikler ve yaklaşımlar, hem sosyal bilgiler dersinin hedef ve davranışlarını, hem de içeriğini yeniden oluşturmayı gündeme getirmiştir. Böylece tanıma-anlatma yaklaşımından kavramsal yaklaşıma ve oradan da karar verme sürecine geçilmiştir (Kaltsounis 1987:5-18).

Bizim eğitim tarihimizde ise, İslamiyet'ten önce toplumsal yaşamla ilgili kurallar gelenek ve göreneğin, inanç sisteminin içinde verilmiştir. İslamiyet'ten sonra ise İslam dininin esaslarına göre kişi yetiştirilmeye çalışılmış, bunun yanı sıra gelenek ve göreneğin de kuralları öğrenciye kazandırılmıştır. Bu dönemde medreselerde tarih, coğrafya, kelam

(İslam felsefesi teoloji), fıkıh(İslam hukuku), hadis(Hz. Muhammed' in söz ve davranışlarını inceleyen alan), tefsir (Kur-an'ın anlamını açıklayan alan), ilmi hal (din dersi) gibi dersler diğerlerinin yanında okutulmuştur. Bu durum, tüm eğitim sisteminde fen bilgisiyle ilgili derslerdeki değişmelerin dışında aşağı yukarı aynen Cumhuriyet dönemine dek sürmüştür (Akyüz 1993: 127–243).

Cumhuriyet döneminde ilkokullarla ilgili 1926, 1930, 1932, 1936, 1948, 1962, 1968, 1989 ve 1993 yıllarında yetiçeklerde düzenlemeye gidilmiştir. 1926 programında, “ilk mektebin başlıca maksadı genç nesli muhitine faal bir halde intibak ettirmek suretiyle iyi vatandaşlar yetiştirmektir” ilkesi temele alınmış; tarih, coğrafya ve yurt bilgisi derslerine her biri ikişer saatten haftada altı saat olmak üzere 4. ve 5. sınıflarında yer verilmiştir (MEB 1926). 1930, 1932 ve 1936 programlarında, 1926 programındaki amaca; “bedence ve ruhça en iyi alışkanlıklara sahip olmak, Türk toplumuna ve cumhuriyet idaresine intibak etmek, faydalı olmak, millî, medenî ve insanî fikir ve hislere sahip bir hale getirmek” gibi ilkeler de eklenmiştir.

Dersler bu programlarda da aynı adlarla okutulmuş; yalnız yurt bilgisi beşinci sınıfta 1 saate indirilmiştir(MEB 1930,1932). Bu amaçlara 1948 programında “ilkokul çocuklara millî kültürü aşlamak mecburiyetindedir; içinde yetişen bütün vatandaşlara aynı millî ülküleri, aynı millî amaçları vermek için gerekli bütün bilgileri, alışkanlıkları, ilgileri, hizmet arzusunu verimli bir şekilde kazandırmak “ilkesi de eklenmiş; 4. ve 5. sınıflarda 1936 programındaki ad ve saatleriyle aynen korunmuştur. 1962 program taslağında ilkokulun amacı “ kişisel, insanlık münasebeti, ekonomik ve toplumsal hayat” bakımlarından belirlenmiş, tarih, coğrafya ve yurt bilgisi derslerinin yerine “Toplum ve Ülke” incelemeleri dersi konulmuş; ders saatleri dördüncü sınıfta 6, beşinci sınıfta 5 saat olarak saptanmıştır (MEB 1962). 1968 programında ise, dersin adı sosyal bilgiler olarak tekrar değiştirilmiş; dördüncü ve beşinci sınıflarda beş saat olarak okutulmuştur (MEB 1968).

Ortaöğretimin birinci kademesinde (ortaokul) 1924, 1927, 1930, 1931,1938, 1949, 1967 programlarında tarih, coğrafya dersleri aynı adla yer almış; tarih birinci ve ikinci sınıflarda 1938 programına kadar haftada iki saat, üçüncü sınıflarda 3 saat; 1938 ve 1949 programlarında ise tüm sınıflarda iki saat; coğrafya dersi ise 1924 programında birinci sınıfta iki, iki ve üçüncü sınıflarda birer; 1927, 1930, 1931, 1949 programlarında

birinci ve ikinci sınıflarda ikişer, üçüncü sınıfta birer saat, 1938 programında tüm sınıflarda ikişer saat, Malûmat-ı Vataniye, Vatani Malûmat, Yurt Bilgisi, Yurttaşlık Bilgisi dersleri (adları değiştirilmiş, aynı derslerdir) 1924, 1927,1930 programlarında iki ve üçüncü sınıflarda birer saat, 1931 ve 1949 programında her sınıfta birer saat, 1938 programında ise iki ve üçüncü sınıflarda ikişer saat; 1967 programında ise, tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi dersleri Sosyal Bilgiler adı altında toplanmış birinci ve ikinci sınıflarda haftada beş, üçüncü sınıfta ise dört saat okutulmuştur.

II.2.Sosyal Bilgiler Öğretiminin Türkiye'deki Gelişimi

Bu başlık altında Türkiye' de Sosyal Bilgiler Dersinin Amaçlarındaki değişme ve gelişmeler, Sosyal Bilgiler Dersinin Hedef Davranışları Taksonomik olarak nasıl saptanabilir ve Örnek Hedef Davranışlar ele alınıp işlenmiştir.

II.2.a. Cumhuriyet Döneminde Sosyal Bilgiler Dersinin Amaçlarındaki Değişmeler:

Bu başlık altında Türkiye' de Sosyal Bilgiler Dersinin Amaçlarındaki değişme ve gelişmeler, Sosyal Bilgiler Dersinin Hedef Davranışları Taksonomik olarak nasıl saptanabilir ve Örnek Hedef Davranışlar ele alınıp işlenmiştir.

Türkiye'de Sosyal Bilgiler Dersinin Amaçlarındaki Değişme ve Gelişmeler : 1845'de Abdülmecid'in yayınladığı "Hat'da ilköğretimden umumi cehaletin giderilmesi, genel öğrenimin uygulanması ve dini eğitim ile hayati bir eğitim ve öğretimin verilmesi" beklenmektedir. Bu amaç 1923' e kadar hemen hemen hiç değişmemiştir.

1926 Programında, "genç nesli muhitine faal bir halde intibak ettirmek suretiyle iyi vatandaşlar yetiştirmek", 1929 programında, "ilk tahsil çağında bulunan çocukların bedence ve ruha en salim itiyatlara sahip olmalarını temin edecek bir muhit içinde en lüzumlu bilgileri ve maharetleri kazandırmak", "genç neslin mektebe ilk girdiği günden itibaren içtimai kudret ve kabiliyetçe müterakki bir intizamla yetişecek milli cemiyet ve Türk Cumhuriyetine ruhen ve bedenen en faydalı bir tarzda intibak etmeğe azami ehliyeti kazandırmak" olarak belirlenmiştir. Bu iki programda da "iyi vatandaşlar yetiştirmek", "milli cemiyet ve Türk Cumhuriyeti'ne ruhen ve bedenen en faydalı bir

tarzda uyum sağlamak” Tarih, Coğrafya, Yurt Bilgisi (sosyal bilgiler) derslerinin hedeflerinin ne olacağını saptayan ifadelerdir. 1930 ve 1938 Köy mektepleri Müfredatlarında “evinde, muhitinde ve bütün hayatında işine yarayacak bilgiye ve itiyatlara sahip olmasını temin etmek, köy çocuğunun köy hayatı dâhilinde ve o hayata mevcut olarak millî, medenî ve insanî fikir ve hislere sahip bir hale getirmek” ilkokulun hedefleri olarak saptanmıştır.

1930 İlk Mektep Müfredat Programına Göre Tarih Dersinin Hedefleri:

- a. Çocuklara Türk milletinin mazisi hakkında malumat verip onlarda millî şuur uyandırmak;
- b. Bugünkü medeniyetin uzun bir mazinin mahsulü olduğunu anlatmak;
- c. Büyük şahısların hayat ve hareketleri tasvir edilerek çocuklara imtisala şayan numuneler göstermek (T.C.Maarif Vekaleti 1930:67).

Coğrafya Dersinin Hedefleri:

- a. Çocuklara doğup büyüdüğü memleketi tanıtmak ve Türk vatanını sevdirmek
- b. Vatanın muhtelif yerlerinde yaşayan insanları birbirlerine tanıtmak, birbirlerinin mâişet tarzlarını ve ihtiyaçlarını öğretmek ve aralarındaki rabıta ve muhabbeti artırmak;
- c. Dünya ve dünyanın şems alemindeki mevkiî, hareketleri ve bunun neticeleri, dünya üzerinde vukua gelen coğrafya hadiseleri hakkında çocuklara malumat vermek ve vatanımızla en çok temas ve münasebeti olan memleketler hakkında biraz daha mufassal olmak üzere dünya üzerindeki diğer memleketleri ve milletleri tanıtmak;
- d. Çocuğa daima görüp temas ettiği eşya ve hadiselerin sebeplerini araştırmaya ve hadiseler arasındaki rabıta ve münasebetleri bulup çıkarmaya sevk etmek suretiyle mülâhaza ve muhakemelerini kuvvetlendirmek (T.C.Maarif Vekaleti 1930:71).

Yurt Bilgisi Dersinin Hedefleri:

- a. Çocuğa etrafında olup biten işleri, cereyan eden hadiselerin ahlaki, iktisadî ve hukukî kısaca içtimai manalarına idrak ettirmek;

b. Onda devlet, milliyet ve aile tesanüdüne ibtina eden sağlam bir ahlakiyet hissi tevlit etmek ve yaşatmak;

c. Çocuğa içinde yaşadığı cemiyette kendisinin oynadığı ve oynayacağı rolü sezdirmek, onu, demokratik bir devlette vatandaşların hak ve vazifeleri hakkında esaslı bir fikre sahip etmek;

d. Çocuğa en geniş mana ile yurdunu ve milletini sevdirmek (bu muhabbetin mücerret ve çocuk için ekseriye müphem kelimeler ile nasihat ve irşat şeklinde değil, onu imkan derecesinde şeniyelerle temas ettirmek suretiyle müşahede, tetkik ve tefekküre müstenit olarak telkin edileceğini kaydetmek lazımdır.);

e. Türk say ve teşebbüsü ile meydana gelen ve aynı say ve iktam ile işletilen müesseselere (mesela: şimendiferlere, seyrüsefaine, bazı fabrikalar, milli bankalara, vatani ve hayırperver cemiyetlere ve ilah...) bilhassa dikkati celp suretiyle çocukta Türk'ün iktisadi ve medeni kudret ve kabiliyeti hakkında itimat ve iman tevlit etmek ve yaşatmak;

f. Çocuğu devlet teşkilatı ve hükümet makinesi hakkında esaslı fikirlere ve malumata sahip etmek (T.C. Maarif Vekaleti 1930:78-79).

1936 İlkokul Programına Göre Tarih Dersinin Hedefleri

a. Türk çocuklarına Türk inkılabının manasını, şumulünü ve tarihî önemin kavratmak;

b. İnsanlığın ve bilhassa Türk milletinin tarihte atmış olduğu ileri adımlara çocukların dikkatini çekmek ve bugünkü kültürünü nasıl uzun bir mazinin eseri olduğunu belirtmek;

c. Türk Irkı'nın Orta Asya'da Kültürü nasıl kurduğunu, dünyanın dört bucağına bu kültür ve dilini nasıl yaydığını çocuklara kavratmak, Türk milletinin dünya tarihinde yaptığı büyük rolü belirtmek, onlara milli benliklerini hissettirmek, Türk çocuklarında Türk milletine karşı içten bir sevgi ve derin bir saygı yaratmak, onları Türk milletinin ülkülerini tahakkuk ettirmek için her fedakârlığı göze alacak bir karakterde yetiştirmek, Türk milletinin istikbâline güvenlerini artırmak;

d. Tarihî şahsiyetlerin yaptıkları işler üzerinde durarak çocuklara ibret dersi, vermek, tarihte büyük adamların büyük rolünü göstermek, bilhassa Atatürk'ün Türk milleti ve bütün dünya için açtığı geniş ufukları tebarüz ettirmek;

e. Geçmişî tetkik ettirerek, hali çocuklara daha iyi kavratmak ve istikbal için önelerine ufuk açmak; Türk milletinin istikbâldeki milli ve insani büyük rolüne onların dikkatini çekmek;

f. İnsanların muhitleriyle hayatları arasındaki sıkı ilgileri belirtmek ve insanların muhitleri üzerine nasıl tesir ettiklerini göstermek (T.C. Kültür Bakanlığı 1936: 77,78).

Coğrafya Dersinin Hedefleri:

a. Çocuklara memleketimizi ve yurttaşları tanıtmak ve sevdirmek;

b. İnsanların birbirleriyle ve coğrafi muhitleriyle karşılıklı tesirlerini insan kümelerinin hayat şekillerini ve geçinme tarzlarını tetkik ettirerek Türk çocuklarını memleketin iktisadi kalkınmasında müessir unsur haline getirmek;

c. Dünya ve dünyanın güneş sistemindeki yeri, hareketleri ve bunun neticeleri, dünya üzerinde olagelen coğrafya hadiseleri hakkında çocuklara bilgi kazandırmak, vatanımızla en çok temasta bulunan ve ilgili olan memleketler üzerine biraz daha etraflı olmak üzere dünya üzerindeki başka memleketleri ve milletleri tanıtmak;

ç. Çocuğu, sık sık görüp temasta bulunduğu coğrafi hadiselerin sebeplerini araştırmaya ve hadiseler arasındaki bağıllık ve ilgileri bulup çıkarmaya alıştırmak;

d. Harita fikri vermek, çocukları haritadan anlar ve istifade eder bir hale getirmek (T.C. Kültür Bakanlığı 1936:92,93).

Yurt Bilgisi Dersinin Hedefleri:

a- Millet mefhumunu ve Türk milletinin karakterini, ululuğunu, kudretini çocuklara kavratmak, Türk milletini sevdirmek, saydırmak, Türk askerini ve Türk Ordusu'nu sevdirmek, saydırmak, bizim için askerliğin önemini kavratmak;

b- Atatürk'ün kurduğu Cumhuriyet rejiminin mahiyetini, Türkiye'de nasıl kurulduğunu, bu rejimin başka rejimlere üstünlüğünü, Türkiye'nin hayatı ve istikbali için ne kadar önemli ve zaruri bulunduğunu talebeye kavratmak ve onları Cumhuriyet rejimi için sadık ve fedakâr birer yurttaş olarak yetiştirmek;

c- Türk inkılabının manasını, muhtelif cephelerin önemini, Türkiye'nin saadet ve refahına yaptığı ve memleketin istikbâline yapacağı tesiri talebeye kavratmak, onları Atatürk inkılabının fedakâr birer unsuru olarak yetiştirmek;

d- Türkiye’de devlet teşkilatını, çocuklara; onların seviyelerine göre anlatmak ve öğretmek;

e- Kanun mefhumunu talebeye kavratmak, kanuna ve devlet otoritelerine itaat duygusunu ve itiyadını vermek, talebeye vazife ve hak mefhumlarını kavratmak ve Türk vatandaşlarının vazifelerini ve haklarını ve bu vazifelerle hakların önemini kendilerine telkin etmek;

f- Millet ve yurt işlerine karşı, talebede son derecede alâka uyandırmak, millet ve yurt menfaatini her menfaatin üstünde tutmayı, millet ve yurda karşı canla başla hizmet etmeyi kendilerine itiyat ve ülkü haline getirmek (T.C. Kültür Bakanlığı. 1936:103,104).

1948 Programında ilkokulun amaçları (hedefleri) yoktur; fakat Millî Eğitimin amaçları vardır. Bunların ilkokulun da amaçları (hedefleri) olacağı vurgulanmıştır. Bu programda, çocuğun aşağıda belirtilen amaçlar doğrultusunda yetişmesi istenmiştir.

I. Toplumsal Yönden Gelişmesi:

A. Toplumsal miras ve tarih şuuru (Büyük millet);

- a- Büyük bir millete sahip olma şuuru.
- b- Devrimlere bağlı ve onları korur.

B. Demokrasi İlkelerine Bağlı;

- a- Fikir ayrılıklarını hoş görür.
- b- İnsanları sever.
- c- Anayasa hak ve hürriyetlerine saygılı.

C. Millî Kalkınma ve Bilimsel Çalışma;

- a- Kötü şartları düzeltmeye çalışır.
- b- Bilimin genel refaha olan yardımını kavrar.
- c- Millî kaynakları korur.

II. Kişisel Yönden Gelişimi

A. Zihin ve Beden Gelişimi;

- a- Öğrenme ve gelişme isteğini almış, pratik bilgi ve beceriler kazanır.
- b- Ana dilini doğru olarak okur, yazar ve konuşur.

B. Sağlık Eğitimi;

- a- Kendisinin, çevresinin ve başkalarının sağlığını korur ve düzeltir.

C. Boş Zamanlarını Değerlendirme;

- a- Sporlara ve diğer temiz eğlencelere katılır.
- b- Serbest zamanlarını temiz ve faydalı işlerle geçirir.

D. Karakter Eğitimi;

- a- Kendi davranışlarını kontrol eder.

E. Güzel Sanatları ve Tabiatı Sever

F. Sorumlu İşler Almaya Hazırlıklı

III. İnsanlık Münasebetleri Bakımından:

A. Başkaları İle İlişki Kurabilir: İş ve oyun ve davranışlarında nezaket kaidelerine uyar

B. Sözüne Güvenilir

C. Aileye Değer Verir ve Üyelerine Saygılı

IV. Ekonomik Hayat Bakımından:

A. Çalışmanın Zevkini Duyar, Kendine Uygun İşleri Seçer, Başarısını ve İşini Geliştirir.

B. Geçimini Düzenler, Hesabını Bilir Yurttaşlar Yetiştirmek (MEB. 1948: 3,15)

1948 İlkokul Programına Göre Tarih Dersinin Hedefleri

1- Türk çocuklarını, Türk devriminin manasını ve tarihi önemi üzerinde düşündürmek ve onların devrim değerlerine bağlanmalarını sağlamak;

2- Bugünkü kültürün uzun bir geçmişin eseri olduğunu onlara kavratmak ve bu kültürde Türk milletinin hizmetlerini ve payını belirtmek;

3- Çocuklara, şerefli bir geçmişi olan büyük bir milletin evlatları olduklarını duyurarak, Türk ulusunun geleceğine olan güvenlerini artırmak ve onları Türk milletinin ülkülerini gerçekleştirmek için her fedakârlığı göze alabilecek bir karakterde yetiştirmek;

4- Tarihte milletlerine ve insanlığa hizmet etmiş büyük adamların hayatlarını ve hizmetlerine karşı öğrencilerde ilgi ve hayranlık uyandırmak;

5- İnsanların çevreleriyle yaşayışları arasındaki sıkı ilişkiyi belirtmek ve insanların çevreleri üzerine nasıl tesir ettiklerini çocuklara kavratmak;

6- Çocukların bugünü daha iyi kavramaları için onlara geçmişi inceleyerek gelecek için önlerine ufuk açmak ve milletler ailesi içinde Türk ulusuna düşen insani ödevler bulunduğunu belirtip bunu onlara duyurmaktır (MEB.: 1948:124).

Coğrafya Dersinin Hedefleri:

1- Çocuklara yurdumuzu ve yurttaşlarımızı tanıtmak ve sevdirmek;

2- İnsanların birbirleriyle ve coğrafi çevreleriyle karşılıklı etkilerini, insan topluluklarının yaşama şekillerini ve geçim yollarını inceleyerek öğrencileri yurdun ekonomik kalkınmasında bilgili ve etkili birer öge haline getirmek;

3- Çocuklara dünya ve dünyanın güneş sistemindeki yeri, hareketleri ve bunun sonuçları hakkında bilgi kazandırmak ve onları, sık sık görüp temasta buldukları coğrafya olaylarının sebeplerini araştırmaya ve bu olaylar arasındaki bağlılık ve ilişkileri bulup çıkarmaya alıştırmak;

4- Yurdumuzla en çok ilişkide olan ülkelerle, dünya üzerindeki başka memleket ve ulusları çocuklara tanıtmak;

5- Öğrencilere harita fikri vermek, onları haritadan anlar ve faydalanır bir hale getirmek. (MEB. 1948:139).

Yurttaşlık Bilgisi Dersinin Hedefleri:

1.Topluluk halinde yaşamının bir zaruret olduğunu, ulus kavramını ve Türk ulusunun karakterini öğrencilere kavratmak, onların Türk ulusuna, Türk askerine ve Türk ordusuna karşı duydukları sevgi, saygı ve güven duygularını kuvvetlendirmek;

2.Ulus ve yurt işlerine karşı öğrencilerde yakın ilgi uyandırmak, ulus yurt işlerini her işlerin üstünde tutmayı, ulus ve yurda karşı canla başla hizmet etmeyi çocuklarda alışkanlık ve ülkü haline getirmek;

3.Öğrencileri Cumhuriyetçi, Ulusçu, Halkçı, Devletçi, Laik ve Devrimci birer yurttaş olarak yetiştirmek için ilk adımı atmak;

4.Cumhuriyet rejiminin niteliğini, Türkiye’de nasıl kurulduğunu, bu rejimin Türkiye’nin hayatı ve geleceği için ne kadar önemli ve zorunlu bulunduğunu öğrencilere kavratmak;

5.Türk devriminin manasını, ayrı ayrı yönlerden önemini, Türkiye’nin saadeti ve refahına yaptığı ve yurdun geleceğine yapacağı etkiyi öğrencilere kavratmak ve onları Türk devriminin değerlerine bağlı ve bunları her zaman korumaya hazır fedakâr birer Türk evladı olarak yetiştirmek;

6.Kanun kavramını öğrencilere benimsetmek, kanuna ve devlet otoritesine uyma duygusunu ve alışkanlığını kazandırmak, öğrencilere ödev ve hak kavramlarını kavratarak vatandaşlık hak ve ödevlerini onlara benimsetmek;

7.Türkiye’nin devlet teşkilatını seviyelerine göre çocuklara kavratmak. (MEB. 1948: 142,143).

1962 İlkokul Program Taslağında Tarih, Coğrafya Yurttaşlık Bilgisi dersleri “Toplum ve Ülke İncelemeleri” adı altında birleştirilmiştir. Bu programda ilkokulun amaçları (hedefler) saptanmış ve bunlar dört ana başlık altında toplanmış

I.Kişisel Bakımdan:

1. Sağlık, temizlik-düzen, beslenme bilgi ve alışkanlıkları edinmiş;

- a. Temizlik,
- b. Bulaşıcı hastalıklardan korunma,
- c. Sağlık tedbir ve kurumlarının bilme,
- d. Beslenme.

2. Kazalara karşı tedbirli (kaza, trafik ve yardım);
 - a. Kazalara karşı dikkatli,
 - b. Trafik kurallarını ve diğer kaza tedbirlerini bilir,
 - c. Kazada alınacak ilk yardım tedbirlerini bilir.

3. Canlı ve cansız varlıkları sever, korur ve faydalanır;
 - a. Hayvan ve bitkileri sever, korur; sırasında yetiştirir,
 - b. Canlı ve cansız varlıklardan faydalanmasını bilir.

4. Okuma-yazma ve hesap becerilerini kazanmıştır;
 - a. Türkçeyi doğru olarak konuşur, okur ve yazar,
 - b. Bilgi edinmek ve zevk için okur,
 - c. Sözlü ve yazılı ifadeler kavrar,
 - d. İyi dinler,
 - e. Hesaplama kurallarını kullanır.

5. Öğrenme hevesi artmış, tekniklerini bilir;
 - a. Kaynaklara baş vurur,
 - b. Referans ve kaynakları kullanmasını bilir,
 - c. Gazete ve mecmua okur,
 - d. Bilgiye, sanat eserlerine, bilginlere hayranlık duyar.

6. Bilimsel düşünme yollarını öğrenmiş;
 - a. Durumların problem olan yönünü ayırır ve inceler,
 - b. İnceleme ve araştırma yollarına baş vurur,
 - c. Vardığı sonucun doğruluğunu denetler.

7. Yurdunu sever, tanır, tanıtır ve hizmet eder;
 - a. Bayrağına saygılı,
 - b. Devrimleri korur,
 - c. Yurduna hizmet etme duygusu yüksek,
 - d. Tarihî eserleri sever ve korur,
 - e. Toplumsal kurumları görevleriyle tanır,
 - f. Çevresinin ihtiyaçlarını ve gelişme imkânlarını bilir.

8. Görev ve sorumluluk alır;
- Ödevini en iyi şekilde yapmaya çalışır,
 - Görevini daima yapar,
 - Yaptığı işi amaca uygunluk yönünden değerlendirir,
 - Seviyesine uygun sorumluluklarını almaktan kaçınmaz.

9. Güzel sanatlara ve güzel şeylere hayranlık duyguları gelişmiş;
- Tabiat güzelliklerini sever,
 - Çevresindeki eserlerle ilgilenir,
 - Çevresini güzelleştirmeye çalışır,
 - Milli, mahalli sanat, müzik, folklor ve dansları öğrenir,
 - Kültür ve sanat eserlerinin önemini kavrar.

10. Boş zamanlarını iyi kullanır;
- katılır,
- Eğlenme ve dinlenmenin sağlık için olan önemini kavrar ve faaliyetlere katılır,
 - Grup eğlencelerine katılır,
 - Resim yapmak, enstrüman çalmak, koleksiyon yapmak gibi faydalı alışkanlıklara sahip.

11. Başarıyı aşırı öğrenmeğe, başarısızlığı aşırı dövünmeğe götürmez;
- Başarısızlığın da mümkün olabileceğini kabul eder,
 - Başarılı olamadığı bir işe yeniden başlar,
 - Başkalarının başarısını takdirle karşılar,
 - Başarının yetenekle sınırlı olduğunu kabul eder.

II. İnsanlık Münasebetleri Bakımından:

- 1.Aile hayatının dayandığı ilkeleri bilir görev ve sorumluluk alır;
- Ailenin Türk toplumunun temeli olduğunu bilir ve değer verir,
 - Aile içindeki işbölümüne ve aile fertlerine saygılı,
 - Ailenin ahlâki değerlerini korur,
 - Basit ev işlerini yapar,
 - İstek ve arzularını ailenin yaşama şartına uydurur,

f. Gücüne uygun bir iş yaparak ailenin geçimine yardımcı olur.

2. Başkaları ile beraber yaşayabilir, çalışabilir;

- a. Grupta payına düşen sorumluluğu yapar.
- b. Nezaket kurallarına uyar, güler yüzlü,
- c. Duyuş ve düşünüş farklarını hoş görür,
- d. Kendi görüşünü savunur,
- e. Grup çoğunluğunun aldığı kararlara uyar,
- f. Grup yararına kişisel fedakârlık yapar,
- g. Birlikte çalışma ve karar verme kurallarına uyar.
- h. İyi niyetli ve yapıcı,
- i. Dürüst, sözüne güvenilir.

III. Ekonomik Hayat Bakımından:

1. İnsan gücünün ve tabiat kaynaklarının yurt kalkınmasındaki etkisini kavramış;

- a. İnsan gücünün bir zenginlik kaynağı olduğunu bilir,
- b. Çevrenin doğal zenginliklerini korur,
- c. Tutumludur, planlı çalışır.

2. Toplumda bağımsız bir kişi olarak çalışmak ve geçimini temin etmenin zaruri olduğunu bilir;

- a. İş ve meslek sahibi olmanın önemine,
- b. Yeteneğine uygun meslek seçmeğe inanır,
- c. Çevresindeki iş alanlarını bilir,
- d. Topluma yararlı her işin kutsal olduğuna inanır,
- e. Temiz iş yapar,
- f. Verimli çalışma becerileri kazanmıştır,
- g. Kazancın bir emek karşılığı olacağına inanır.

3. İyi bir yönetmen oluş nitelik ve becerilerini kazanmış;

- a. Alış-veriş yapmasını bilir,
- b. Para harcamada becerili,
- c. Giderini-gelirini ayarlar,

d. Tutumludur.

IV. Toplumsal Hayat Bakımından:

1. Türk milletinden olmakla gurur duyar;
 - a. Millî, ahlâkî ve insanî değerlere uyar,
 - b. Yurt faydasına olmayan propagandalara uyanıktır.

2. Demokrasi ilkelerini kavramış, davranımına uygular;
 - a. Her insanın bir değeri olduğuna inanır,
 - b. Kanunlar karşısında fertlerin eşitliğini,
 - c. Kanun ve nizamla uyar,
 - d. Yurttaşlık görev ve sorumluluklarını bilir,
 - e. Toplum menfaatini, kişisel menfaatinden üstün tutar,
 - f. Birey refahının toplum refahıyla mümkün olacağına inanır,
 - g. Demokrasinin karşılıklı saygıya dayanan bir yaşama şekli olduğunu bilir.

3. Toplumların ilerlemesinde bilgi ve tekniğin önemini kavramış;
 - a. Bilim ve tekniğin bütün insanların ortak malı olduğuna inanır,
 - b. Bilimsel gelişmenin mutlu yaşama imkânlarını artırdığını öğrenmiştir,
 - c. İnsanların tabiatı kontrol etme gayretinde olduğunu bilir,
 - d. Bilginleri tanıır ve takdir eder,
 - e. Çevresini geliştirir.

4. Komşu ve uzak memleketler ve diğer milletler hakkında basit bilgiler edinmiş;
 - a. Dünya milletlerinin birbirine yaklaştığını bilir,
 - b. Barış için kurulan kurumları ve faaliyetlerini bilir,
 - c. "Yurtta sulh, cihanda sulh" ülküsüne bağlıdır (MEB 1962: 13-35).

İlköğretimin sosyal bilgiler dersinin amaçları, "Bir hedefte bulunması gereken ölçütler" ve eğitim biliminin ilkelerine göre yeniden yazılmalıdır. Bunun için sosyal bilgiler dersinin hedefleri belirleyiciler, eleyiciler ve girdilere bakılarak, dersin özelliklerine göre taksonomik olarak saptanmalıdır.

II.2.b. Sosyal Bilgiler Dersinin Hedeflerinin Yeniden Saptanması:

Sosyal bilgilerle ilgili hedefleri taksonomik olarak sınıflayan pek çok bilim adamı vardır; fakat burada bazıları ele alınıp incelenmiştir. Bunlardan biri Hilda Taba' dır. İlköğretimin sekiz sınıfı için bir grupta birlikte hazırladığı sosyal bilgiler dersinin hedeflerini dört basamakta aşamalı olarak belirlemiştir. Bu hedefler şunlardır:

I. Bilgi Basamağında Hedef:

1. Listeleme, gruplama ve etiketleme-kavram geliştirme.

II. Düşünme Basamağında Hedefler:

- 1.Karşılaştırma yapma.
- 2.İlişkileri belirleme.
- 3.Genelleme yapma.
- 4.Genellemeleri uygulama.
- 5.Can alıcı ve uygun soru sorma.
- 6.Neden-sonuç ilişkisini açıklama.
- 7.Denenceler kurma.

III. Tutumlar, Duygular ve Duyarlılık Basamağında Hedefler:

1. Başkalarının görüşlerine ve duygularına duyarlı olma.
- 2.Diğerlerinin arzularını anlama.
- 3.Yaşam ve ona bakış açıları ile ilgili ölçütlerin farklı olduğunu kabul etme.
- 4.Kendi değerlerini kavramsallaştırma.
- 5.Herkesin değerlerinin başkalarının değerlerine bağlı olduğunu kabul etme.

IV. Toplumsal ve Akademik Beceriler Basamağında Hedefler:

- 1.Bir ülke ve bölgenin maddi özellikleri ve fizikî yapılarının halkın yaşamını etkilediğini kavrama.
2. Özgür düşünme.
3. Düşüncede esnek ve denemelik olma.
4. Genelleme ve kavramları anlama.
5. Sunulan materyallerden bilgi elde etme.
6. Harita yapma, kullanma becerisi (Taba 1969: XII-XVI).

Theodere Kaltsounis göre (1987: 33,35), ilköğretim 4. sınıf için “Dünya Gereksinimlerimizi Giderir” ünitesiyle ilgili olarak;

1. Halk; gereksinimlerini gidermek için dünyadaki kaynakları pek çok şekilde kullanır;
2. Üretimi çoğaltmak için toprağın verimini artıracak yeni yöntemleri insanoğlu sürekli geliştirir;
3. Dünyaya uyum sağlayıp onu kullanmaya çalışarak güven, giyim, yiyecek ve diğer isteklerini doyurmak için sürekli araştırma yapar;
4. Her kültür yaşadığı doğal çevreyi farklı şekilde görme eğilimindedir. Bir toplumun değerler sistemi, hedefleri, organizasyonu ve teknolojik düzeyi toprağın nasıl kullanılacağını ve ondan nasıl yararlanılacağını belirler,
5. “Halk ve doğa toprağı değiştirir” genellemelerini saptar. Bu genellemelere dayanarak;
 - a.Dünyadaki kaynakları nasıl koruyabiliriz?,
 - b.İnsanoğlu; dünyadaki değişik halkların gereksinimlerini daha iyi karşılamak için temel kaynakların dağılımını nasıl yapmalıdır?,
 - c.Toprağın verimini artırmak için ziraat tekniklerini değiştirmede bazı uluslar zorlanabilir mi? başlıkları altında üç sorun belirler. Bu ünite için belirlenen beş genelleme ve üç soruna dayanarak aşağıdaki beş alanla ilgili hedefleri saptar.

I. Bilgi Basamağı Hedefleri:

Öğrenci belirlenen konudaki bilgilerini aşağıdaki hedeflerle gösterecek:

- 1.Halkın gereksinimlerini gidermek için kullandığı en az beş farklı doğal kaynağı listeleme,
- 2.Ulusun ve bizim yaşamımızın daha iyi olmasını dünyadaki kaynaklara bağlı olduğunu açıklama,
- 3.Üretimi artıran yeni zirai yöntemleri ve suni gübreyi tartışma,
- 4.Geleneksel zirai yöntemleri kullandığından üretimde geri kalan belli başlı ülkeleri listeleme,
- 5.Gereksinimlerini gidermek için insanın toprağı işleyişini, değiştirmişini ve ona uyum sağlayışını gösteren en az beş yöntemi betimleme;
- 6.Bazı kaynakları diğerlerinden daha iyi kullanabilmek için teknolojinin nasıl işe koşulacağına örnekler verme,

7.İnsanın gereksinimlerini giderirken dünyayı kötü kullandığını gösteren en az beş örneği betimleme,

8.Yenilenebilen ve yenilenemeyen kaynakları birbirinden ayırt etme,

9.Yönetimin doğal kaynakları akıllıca kullanmaya yardım ettiğinin göstergesi olan bazı yöntemleri tartışmak,

10.Kaynakların dengesiz dağıldığını göstermek için küre ve harita kullanma.

II. Toplumsal Değerler Basamağının Hedefleri Öğrenci aşağıda belirtilen hedeflere değer verecek:

- Kaynakları korumaya çalışma ve bu tür etkinliklere katılmayı amaç edinme,
- Koruma çalışmalarını desteklemek için yönetimde görev alma.

III. Zihinsel Beceriler Basamağının Hedefleri:

Öğrenci:

- Eğilimleri belirlemek için sunulan programları analiz edebilecek
- Basit grafikleri geliştirebilecek ve okuyabilecek,
- Toplumsal sorunlarla ilgili alternatif çözümler önerebilecek,
- Alternatif çözümlerin sonuçlarını yordayabilecek,
- Toplumsal sorunları elemine etmek ve azaltmak için hareket planları geliştirebilecek,
- Sonuçları nasıl düzenlediğini ya da toplum çıkarını nasıl iyileştirdiğini göstererek hareket planlarının doğru olduğunu kanıtlayabilecek.

IV. Değerleri Açık Hale Getirme Basamağının Ödevleri:

Öğrenci:

- Dünyadaki kaynakların kötü kullanımını konusundaki duyguları anlatabilecek,
- Ulusal yiyecek kaynaklarının nasıl artırdığı ve dünyadaki diğer ulusların fazla olan kaynaklarını gereksinimlerini karşılamak için nasıl kullanabildikleri konusundaki duyguları belirgin hale getirebilecek ve açıklayabilecek,
- Kaynakların dengesiz dağılımının doğurduğu sorunları çözmede dünyanın birlikte hareket etmesinin gerektiği konusundaki duyguları açıklayabilecek,
- Kaynakları korumadaki kişisel olarak yaptıklarıyla övündüğü gibi, ulusunun daha çok yiyecek üretmedeki kapasitesiyle de övünebilecek,
- Kaynakları korumada yönetimin rolüyle ilgili duyguları açıklayabilecek.

V. Toplumsal Beceriler Basamağının Hedefleri:

Öğrenci:

- a. Planlama etkinliklerinde birlikte çalışabilecek,
- b. Başka çocukların görüşlerini kabul etmese bile, onları dikkatlice dinleyebilecek,
- c. Diğer kişilerle birlikte düşünerek toplumsal hareket planlarını hiç kimseyi suçlamadan icra edebilecek.

Taba'nın ve Kaltsounis'in taksonomileri, bir taksonomide bulunması gereken özellikler açısından ele alındığında kendi içlerinde tutarlı değildirler. Taksonomi kavramı, fen bilimlerinden gelmektedir. Varlıkların basitten karmaşığa ve birbirinin önkoşulu olacak şekilde aşamalı olarak sınıflandırılması anlamını içermektedir. Bu anlamdan hareket edildiğinde Taba ve Kaltsounis'in taksonomilerine basitten karmaşığa, ne de birbirinin önkoşulu olacak şekilde sıralanmamıştır; çünkü ana basamaklar bile aşamalı değildir.

Ayrıca alt basamaklardaki hedeflerin sıralanışında da bu kurala uyulmamıştır. Örneğin: Taba'nın düşünme basamağındaki hedefleri; "genelleme yapma, uygulama, can alıcı ve uygun sorular sorma, neden-sonuç ilişkisini belirleme, denence kurma" şeklinde sıralanmıştır. Bu sıralanmada önkoşul oluş özeliği yoktur; çünkü neden sonuç ilişkisi belirlendikten sonra denence kurulmaz. Tersine denence kurulduktan sonra neden sonuç ilişkileri belirlenebilir. Bilimsel yöntemde denence kurma ikinci basamak, verileri toplayıp analiz etme ise üçüncü basamak olarak ele alınır ve analiz sonuçlarına göre neden-sonuç ilişkisi saptanır. Aynı şekilde Kaltsounis'in Zihinsel Beceriler Basamağındaki hedefleri; "Eğilimleri belirlemek için sunulan programları analiz edebilecek, basit grafikleri geliştirebilecek ve okuyabilecek, toplumsal sorunlarla ilgili alternatif çözümler önerebilecek" şeklinde sunulmuştur. Bu sunuşta da ön koşul oluş ve aşamalılık ilkesi yoktur; çünkü programları analiz edebilmesi için kişinin basit grafikleri okuması ve geliştirmesi gerekir. Bunu yapmadan bilginin analiz edilmesi olası değildir. Ayrıca öğretilen istendik davranışlar kolaydan zora, somuttan soyuta, yakın çevre ve zamandan uzağa doğru da sıralanmalıdır. Bu ilkelere her iki taksonomide de uyulmamıştır. Kaltsounis Bilgi Basamağındaki hedefleri;

1. ulusun ve bizim yaşamımızın daha iyi olmasının dünyadaki kaynaklara bağlı olduğunu açıklama,

2. Üretimi artırıcı yeni zirai yöntemleri ve suni gübreyi tartışma,

3. Geleneksel zirai yöntemler kullanıldığından üretimde geri kalan belli başlı ülkeleri listeleme; şeklinde aşamalı olarak sıralamıştır.

Dikkat edilirse, üçüncü hedef hem daha kolay, hem de daha somuttur. Bu hedefin birinci basamakta yer alması gerekir.

Öğrenilen her davranış birbirinden tümüyle kopuk değildir. Örneğin: “Türkiye haritasını aslına uygun olarak ezberden çizmeyi” öğrenen bir kişi, aynı zamanda onunla ilgili bir dizi kuralı da bilir; çünkü o kurallar olmadan haritayı çizemez. Ayrıca, harita çizmekten hoşlanabilir; ya da nefret edebilir. Tüm bu edegenlikler iç içedir. Harita çizme; beceri gerektiren bir edegenliktir. Kurallar ise bilişsel alanla ilgilidir. Hoşlanma, nefret etme ise duyuşsal özellikleri kapsar. Aynı şekilde “Büyük kentlere göçün doğurduğu” temel bir soruna çözüm öneren bir kişi, bunu yaparken bir dizi kavram, ilke, yöntem kullanır. Sorunu çözerken anket hazırlayıp kullanabilir. İlgili kişilerden randevu alıp onlarla görüşebilir. Telefon konuşması yapabilir. Dikkatini sorunun üzerine toplar. Soruna geçerli çözümler önerince sevinebilir; öneremeyince tedirginlik duyabilir; üzülebilir. Bu örnekte de görüldüğü gibi; soruna çözüm önermesi ve onun için kavram, ilke, yöntem bilmesi zihinsel bir etkinliktir. Anket hazırlayıp yollaması, ilgili kişilerden randevu alması, onlarla konuşması, dikkatini bir yere toplaması ise öğrenilmiş devinişsel davranışlardır. Soruna geçerli çözüm önerince sevinmesi, arkadaşlarıyla birlikte çalışmaktan zevk alması, bu tutumu benimsemesi, çözemeyince tedirginlik, üzüntü duyması ise duyuşsaldır. Öyleyse, öğrenilmiş davranışlar nasıl ele alınırsa alınsın, birbirlerinden kopuk değildir. Tersine aralarında yatay ve dikey anlamlı ve sıkı bir ilişki vardır. Bu, biri olmadan diğeri olamaz anlamına gelebilir. Bu nedenden dolayı bir alan kendi içinde kaç alt basamağa ayrılırsa, diğer alanlar da aynı sayıda alt basamağa ayrılmalıdır. Bilişsel alan beş basamaksa, duyuşsal, devinişsel, sezgisel alan da beş alt basamağa ayrılmalıdır. Tüm alanlar belli bir noktadan başlayıp, belli bir noktada da bitmelidir. Durum böyle olunca hedeflerin taksonomik olarak aşağıdaki şekilde belirlenmesi gerekebilir. Bu belirlemede Bloom’un Bilişsel Alanı Krathwohl’un Duyuşsal Alanı ve Sönmez’in Devinişsel ve Sezgisel Alanı

kodlamaları temele alınmıştır; çünkü bu üç alan; kodlamalar açısından yukarıda belirtilen tüm ilkelere uygun hale getirilmiştir. Bu durum Tablo I.1'de sunulmuştur.

TABLO I.1 Dört Alanın Birlikteliği

BİLİŞSEL	DUYUŞSAL ALGILAMA	DEVİNİŞSEL	SEZGİSEL (ALGISAL)
1. Bilgi 2. Kavrama 3. Uygulama 4. Analiz 5. Sentez	1. Alma 2. Tepkide Bulunma 3. Değer Verme 4. Örgütlenme 5. Kişilik	1. Uyarılma 2. Kılavuz Denetiminde Yapma 3. Beceri 4. Duruma Uydurma 5. Yaratma 6. Değerlendirme	1. Farkına varma 2. Ayırt Etme 3. İçedöğme 4. Denetim Altında 5. Geçmiş ve İletişim kurma

Tablo I.1'de görüldüğü gibi, bu yapıtta, öğrenilmiş davranışlar Bilişsel, Duyuşsal-Devinişsel ve Sezgisel (Algısal) olarak ele alındı. Toplumsal Alan, Toplumsal Değerler, Değerleri Açık Hale Getirme, Zihinsel Alan, Toplumsal Beceriler vb. bölümlere bu çalışmada yer verilmedi; çünkü yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı böyle ayırmalar yetersiz ve uygun değildi. Ayrıca, Toplumsal Değerler, Değerleri Açık Hale Getirme, Toplumsal Beceriler Krathwohl'un Duyuşsal Alanının kapsamına girmektedir. Sosyal bilgiler dersinin hedef davranışları bilişsel, duyuşsal ve devinişsel olarak, hedef saptamada izlenecek aşamalı sıraya ve açık sistemin özelliklerine göre saptanmaktadır.

Tabloda görüldüğü gibi dört alan yatay kaynaşlılık ve dikey aşamalılık içindedir. Yani her alanın alt basamakları birbirinin ön koşuludur. Bilgi olmadan kavrama, kavrama olmadan uygulama, uygulama olmadan analiz, hepsi olmadan sentez, sentez olmadan değerlendirme olmaz. Aynı şekilde bu aşamalılık duyuşsal ve devinişsel alanlar için de geçerlidir. Yatay kaynaşlılık ise, bilişsel alanın bilgi basamağında bir davranış kazanan kişi, aynı zamanda duyuşsal alanın alma, devinişsel alanın uyarılma ve sezgisel alanın farkına varma basamağındadır. Tüm öğrenilmiş davranışlar algılama ile başlayabilir; değerlendirmeye bitebilir; çünkü organizma uyarıcıyı algılamadan hiçbir tepkide bulunamaz ve öğrenilmiş davranış yoksa değerlendirme de yapamaz.

Değerlendirme bilişsel bir süreç olmasına rağmen tüm alanlarla ilgilidir. İnsan hem bilgilerini, hem becerilerini, hem de duygularını belli ölçütlere göre her basamakta değerlendirebilir.

Taksonomiler Oluşturulurken:

1. Davranışın nasıl ve ne yolla başladığı, hangi örüntüyle ortaya çıktığı;
2. Davranışın diğer bir davranışın önkoşulu olup olmadığı: Önkoşul olan davranışın ilk basamakta; ondan sonraki davranışın ikinci basamakta yer alması;
3. Davranışların basitten karmaşığa, kolaydan zora doğru aşamalı sıralanması: Basit ve kolay davranışların ilk sıralara, karmaşık ve zor davranışların daha sonraki basamaklara konulması;
4. Davranış, kişiye kazandırılırken izlenen sıra: Yani kişinin davranışı öğrenirken hangi basamaklardan geçmekte olduğu, bu basamaklarda davranışın nasıl bir nitelik ve görünüm almakta olduğu (Sönmez 1993: 53) göz önüne alınmış ve bilişsel, duyuşsal, devinişsel ve sezgisel alanlar buna göre Tablo 1'e 1'de olduğu gibi yeniden düzenlenmiştir.

II.3. Sosyal Bilgiler Dersinin Tanımı ve Kapsamı

Sosyal Bilgiler insanları ve yaşamlarını konu alır. Kendi kendimizi ve diğerlerini daha iyi anlamamıza yardımcı olur. Sosyal Bilgileri tanımlamak, coğrafya ya da tarih gibi bir disiplini tanımlamaktan daha zordur, çünkü sosyal bilgiler disiplinler arası ve çok disiplinli bir alandır. Bununla birlikte sosyal bilgilerin iki temel ayırıcı özelliği, vatandaşlık yeterliklerini kazandırmak için oluşu ve bütüncül, disiplinler arası bir alan oluşudur.

Sosyal Bilgiler onu kullananın amacına göre değişik şekillerde tanımlanmaktadır. Örneğin Wesley sosyal bilgileri, "sosyal bilimlerin pedagojik amaçlarla basitleştirilmiş şeklidir" şeklinde tanımlamıştır. Bu tanım daha çok sosyal bilim yaklaşımını temel almaktadır (Wesley, 1950 aktaran: Hertzberg, 1981: 1).

Engle ve Ochoa ise sosyal bilgileri demokratik vatandaşlık için sosyalizasyon süreci olarak görmektedirler. Onlara göre "sosyal bilgiler özellikle vatandaşlık eğitimiyle ilgilidir. Demokraside vatandaşlık eğitimi birbiriyle ilişkili ancak birbirinden

farklı iki bölümden oluşur: Sosyalizasyon ve karşı sosyalizasyon". (Engle ve Ochoa; 1988: 13). Engle ve Ochoa bu sürecin kalbi olarak karar verme becerisini temele almaktadırlar.

Sosyal bilgiler eğitiminin önemli uzmanlarından olan Barr, Barth ve Shermis ise sosyal bilgileri şöyle tanımlamaktadırlar. "Sosyal bilgiler vatandaşlık eğitimi amacıyla insan ilişkileriyle ilgili bilgi ve deneyimlerin birleştirilmesidir" (Barr, Barth ve Shermis, 1977: 69).

Ülkemizde sosyal bilgiler eğitimiyle ilgili çalışmalar yapan Erden'e göre ise "sosyal bilgiler, ilköğretim okullarında iyi ve sorumlu vatandaş yetiştirmek amacıyla, sosyal bilimler disiplinlerinden seçilmiş bilgilere dayalı olarak, öğrencilere toplumsal yaşamla ilgili temel bilgi, beceri, tutum ve değerlerin kazandırıldığı bir çalışma alanıdır" (Erden, tarihsiz: 8).

Ülkemizde sosyal bilgiler eğitimiyle ilgilenen diğer önemli bir uzman olan Sönmez ise sosyal bilgileri şöyle tanımlamaktadır: "Sosyal bilgiler, toplumsal gerçekle karıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen dirik bilgilerdir" (Sönmez, 1999: 17).

Sosyal Bilgiler eğitimiyle ilgili bilgi üreten ve bu alanda uluslar arası en büyük kuruluşlardan biri olan ABD Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi [NCSS] ise, sosyal bilgileri şu şekilde tanımlamıştır:

Sosyal Bilgiler, vatandaşlık yeterlikleri kazandırmak için sanat, edebiyat ve sosyal bilimlerin disiplinler arası bir yaklaşımla birleştirilmesinden oluşan bir çalışma alanıdır. Okul programı içinde Sosyal Bilgiler, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyasal bilimler, psikoloji, din, sosyoloji ve sanat, edebiyat, matematik ve doğa bilimlerinden uygun ve ilgili içeriklerden süzülün sistematik ve eşgüdömlü bir çalışma alanı sağlar. Sosyal Bilgilerin temel amacı, birbirlerine bağımlı, küresel bir dünyada, kültürel farklılıkları olan demokratik bir toplumun vatandaşları olarak, kamu yararına bilgiye dayalı, mantıklı kararlar verebilme yeteneğı geliştirmek için genç insanlara yardımcı olmaktır (NCSS, 1993: 3).

Tüm bu tanımlardan sonra, içerik ve amaç boyutunu demokratik vatandaşlık eğitimiyle birleştirerek kapsamlı bir tanım yapmak gerekirse; sosyal bilgileri, sosyal ve insanla ilgili diğer bilimlerin içerik ve yöntemlerinden yararlanarak, insanın fiziksel ve sosyal çevresiyle etkileşimini zaman boyutu içinde disiplinler arası bir yaklaşımla ele alan ve küreselleşen bir dünyada yaşamla ilgili temel demokratik değerlerle donatılmış, düşünen ve becerili demokratik vatandaşlar yetiştirmeyi amaçlayan bir çalışma alanı olarak tanımlayabiliriz.

Tanımların ötesinde sosyal bilgiler kavramını daha iyi anlayabilmek için, tanımların ortak noktalarını oluşturan ve günümüzdeki sosyal bilgiler anlayışına temel olan özellikleri kısaca açıklamakta yarar vardır. Günümüzde sosyal bilgiler anlayışının bu özellikleri, aynı zamanda sosyal bilgiler eğitiminin genel amaçlarına da kaynaklık etmektedir.

Etkili Vatandaş: Etkili vatandaşlık tüm tanımlarda sosyal bilgilerin genel amacı olarak karşımıza çıkmaktadır. Etkili vatandaşlık bir ülkede eğitim sisteminin genel amacı olmakla birlikte, okul programları içinde bu görev daha çok Sosyal Bilgiler dersine düşer. Demokratik bir ülkede, sosyal bilgilerin temel amacı, demokratik süreci geliştirecek etkili vatandaşlar yetiştirmektir. Çünkü demokrasi, ancak ona inanmış, onun için gerekli bilgi, değer ve becerilerle donatılmış insanlar aracılığıyla gelişir.

Vatandaş en genel anlamda, bir devletin legal olarak tanıdığı bir üyesidir. Bu üyelik çoğunlukla doğuştan kazanıldığı için, burada legal vatandaşlığına çok, demokratik bir toplumda, demokratik bir vatandaşın sahip olması gereken özellikler temel alınacaktır.

Vatandaşlık devlet ve birey arasındaki ilişkilerden oluşur. Bu ilişkiler doğal olarak hak ve sorumlulukları birlikte içerir. Demokratik bir toplumda bireysel haklardan bazıları şunlardır: Kendi yönetimine katılma hakkı, kanun önünde eşitlik hakkı, ifade, düşünce vb. temel özgürlükler hakkı. Vatandaşlık sorumluluklarından bazıları ise, yasalara uyma sorumluluğu, seçime katılma sorumluluğu, siyasi partilere ve ilgilendiği sivil toplum örgütlerine katılma sorumluluğu. Ayrıca bilgilendirme de demokratik toplumlarda önemli bir sorumluluktur.

Engle ve Ochoa'ya (1988) göre demokratik vatandaşlığın kalbini bilgiye ve bilimsel akıl yürütmeye dayalı etkili karar verme oluşturmaktadır. Karar verme sürecinde birey bilgi, değer, tutum ve becerilerini kullanmaktadır. Etkili demokratik vatandaşın sahip olması gereken özellikler, sosyal bilgilerin genel amaçları kısmında daha ayrıntılı ele alınacaktır.

Toplumsallaşma ve Karşı Toplumsallaşma: Her toplum var olan kültürel değerlerini devam ettirebilmek için, bunları genç kuşağa kazandırmak ister. Yeni yetişen kuşağın bu değerleri kazanma sürecine toplumsallaşma diyor. Toplumsallaşmanın amacı, toplum üyeleri arasındaki birliği koruyarak, toplumun devamını sağlamaya yardımcı olmaktır. Aileler, öğretmenler, akran grupları, çevre ve medya bu süreçte önemli etkilere sahiptir.

Toplumsallaşma özde, bir koruma sürecidir. Toplumun geçmişte oluşturduğu kültürel değerlerin korunarak aktarımına dayanır. Kısaca var olan toplumsal düzenin gelecekte de değişmeden kabul edilmesi söz konusudur. Mevcut değerlerin analiz edilmeden, sorgulanmadan, üzerinde düşünülmeden kabul edilmesi istenir. Bu durumda toplumsallaşma, doktriner bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır. Aslında küçük yaştaki çocuklara duygusal bir tonla ve otorite figürünü de kullanarak bunları benimsetmek oldukça kolaydır.

Hızla değişen demokratik bir toplumda, sosyal bilgiler öğretiminin amacı yalnızca mevcut toplumsal düzeni benimseyen, onu sorgulamadan kabul eden vatandaşlar yetiştirmek olmamalıdır. Mevcut toplumsal değerleri sorgulayarak, yeni değerler üretebilen, eleştirel, yaratıcı vatandaşlara gereksinim vardır. Engle ve Ochoa (1988) bu süreci karşı toplumsallaşma olarak adlandırmaktadırlar. Karşı toplumsallaşmanın özünü bağımsız düşünme ve sorumlu toplumsal eleştiri oluşturmaktadır. Bu beceriler, gittikçe küreselleşen, birbirine bağlı toplumlarda, demokratik yaşamın kalitesini geliştirmek için temel becerileri oluşturur. Karşı toplumsallaşma, siyasal özgürlük için vazgeçilmez olan toplumsal eleştiri ve bağımsız düşünmenin geliştirilmesine yönelik bir öğrenme sürecidir. Karşı toplumsallaşma, mevcut toplumsal değerlerin reddedilmesi değildir. Aksine mevcut değerlerin sorgulamaya dayalı değerlendirilmesini içerir.

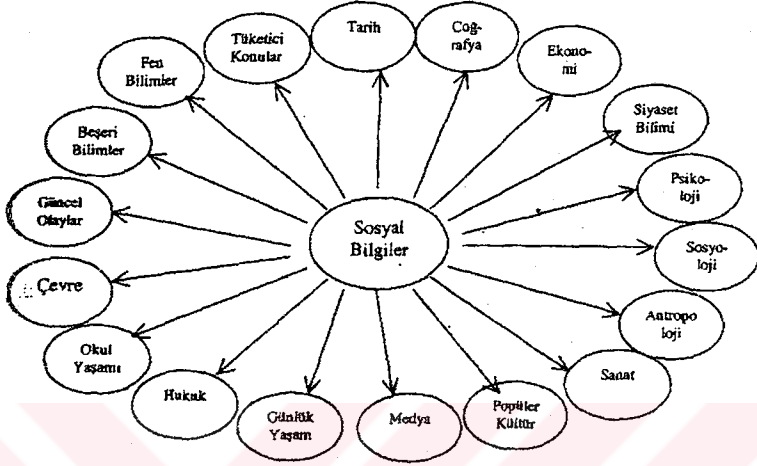
Özetle etkili demokratik vatandaş, kendisine sunulan her şeyi sorgulamadan kabul etmemeli, bilgiye ve akıl yürütmeye dayalı düşünme süzgecinden geçirmelidir. Sosyal bilgiler öğretimi, böylece, yalnızca toplumsallaşma olarak görülmemeli, karşı toplumsallaşma ve toplumsallaşmayı dengeli bir şekilde içermelidir.

İnsan Deneyimlerinin Bütünlüğü: İnsanlar belli bir yer üzerinde, yaşanan yer ve birbirleriyle etkileşerek yaşarlar. Bu yüzden yaşanan yer ve üzerinde oluşan deneyimler sosyal, politik, ekonomik açılardan bir bütünlük oluşturur. Her ne kadar her bir sosyal bilim disiplini, insanın bir yönünü ele alıp inceleme konusu yapsa da, bunlar arasındaki çizgileri kesin olarak ayırmak mümkün değildir. Bu sosyal olguların bir bütün olarak görülmesi ile açıklanmaktadır. Gerçekte hiçbir olay tek başına birbirinden izole edilmiş bir şekilde oluşmaz. Örneğin insanların tarihlerini yaşadıkları yerlerden ve kültürlerinden ayırmak olanaksızdır. Bu ilişki yalnız sosyal bilimlerin kendi arasında değil, sosyal bilimlerle doğa bilimleri arasında da vardır. Sosyologlar toplum çalışmaları ve insanlar arası etkileşimi incelemekle birlikte, biyoloji ve psikolojinin verilerinden de yararlanmaktadır.

Gerek sosyal olguların birbiri içine böylesine girmiş olması, gerekse sosyal sorunların siyasal, ekonomik vb. bakımlardan birbirinden kesin çizgilerle ayrılmaması, sosyal sorunlara belirli bir disiplin açısından çözüm yolları aramayı olanaksız duruma getirmektedir. Bu tür yaklaşımlar ya dar kapsamlı çözüm yolları getirmekte, ya da çözüm yolları getirmekte yetersiz kalmaktadır. Bunun sonucu olarak, sosyal bilimlerde disiplinler arası çalışmalar giderek önem kazanmaktadır. İşte sosyal bilgiler böyle bir düşüncünün ürünüdür.

Sosyal bilgilerin ilk tanımlarında, içerik olarak sosyal bilim dallarını kapsadığını görüyoruz. Ancak her kavramda olduğu gibi sosyal bilgiler kavramı da giderek değişime uğramaktadır. Artık sosyal bilgileri, yalnızca sosyal bilim dallarının disiplinler arası bir yaklaşımla ele alınması olarak değil, insanla ilgili tüm bilimlerden ve bilgilerden yararlanan bir program olarak tanımlandığını görüyoruz. Tablo I.2 sosyal bilgilerin yararlandığı bilgi kaynaklarını göstermektedir.

Tablo 1.2: Sosyal Bilgilerin Yararlandığı Bilgi Kaynakları:

Mariorella (1998)'dan uyarlanmıştır.

Bilimsel Düşünme Yöntemi: Sosyal bilgilere yalnızca sosyal ve insanla ilgili diğer bilimlerin içeriğinden yararlanan bir program olarak bakmamak gerekir. Sosyal bilgiler, bilimlerin yöntemi olan bilimsel düşünme yöntemini de kapsamalıdır. Bu yöntemi hem içerik hem öğrenme öğretme yöntemi boyutunda düşünebiliriz. Eğer sosyal bilgilerin genel amacı etkili demokratik vatandaşlık ise, bu vatandaşın yalnızca insan ve yaşamla ilgili bilgileri anlayabilmesi değil, aynı zamanda bu bilgileri bilimsel bakış açısıyla yaşamı anlamlandırma yolunda düşünme aracı olarak kullanabilmesi de gerekir.

Zaman (Geçmiş-Bugün-Gelecek) Boyutu: Sosyal bilgiler, insanları ve birlikte oluşturdukları yaşamı anlamayı hedefler. Ancak bugünkü yaşamı anlamlandırabilmek için, geçmiş insan deneyimlerinin incelenmesi ve bugünkü yaşama etkisinin anlaşılması gerekir. Geçmiş insan deneyimlerinin incelenmesinde de, deneyimlerin bütünlüğünün bozulmaması gerekir. Böylelikle yeni kuşağın geleceği planlamada bu deneyimlerden yararlanması beklenir.

Chapin ve Messick (1992: 6) Sosyal Bilgilerdeki geçmiş, bugün ve gelecek boyutunu, Sosyal Bilgileri oluşturan disiplinleri sınıflandırarak aşağıdaki şekilde belirtmiştir (Tablo I.3)

Tablo I.3: Sosyal Bilgilerde Geçmiş, Bugün ve Gelecek Boyutu

Geçmiş	Bugün	Gelecek
<ul style="list-style-type: none">• Tarih• Coğrafya• Antropoloji	<ul style="list-style-type: none">• Coğrafya• Ekonomi• Siyasal Bilimler• Sosyoloji• Psikoloji• Antropoloji	<ul style="list-style-type: none">• Gelecek bilimi
Şu an yaşadığımız yer, ülkemiz ve dünyamız nasıl	Şimdi insanlar nerede ve nasıl yaşamaktadırlar?	Gelecekte insanlar nerede ve nasıl yaşayacaklardır?

I. 4. Sosyal Bilgiler Öğretiminde İlkeler

Sosyal Bilgiler dersinde:

- Bilinenden bilinmeyene
- Basitten karmaşığa
- Kolaydan zora
- Yakından uzağa
- Somuttan soyuta gibi genel öğretim ilkelerine uyulur.

II. 5. Sosyal Bilgiler Öğretiminde Öğrenci ve Öğrenci Özellikleri

İlköğretimin birinci kademesinde bulunan çocuk, somut işlemler döneminde. Gestalt kuramcılarına göre, somut işlemler döneminde bulunan öğrenciler bütünü parçalara ayırarak değil, anlamlı, örgütlenmiş bütünlük içinde algılar. Daha sonra bütünü ve parçalar arasındaki ilişkiyi keşfederler (Senemoğlu, 1997,s. 264).

Bundan dolayı Sosyal Bilgiler konuları ünitelerden oluşmaktadır. Çocuğun yaşamı anlaması, karşılaştığı sorunları çözebilmesi ve elde ettiği, beceri ve duyularla benzer olgu ve olayların çözümünde kullanabilmesi, yani bilgiyi transfer edebilmesi için

toplumsal ve doğal olgu ve olaylar bütünlük içinde ele alınmalıdır. (Sönmez, 1966, s.20).

Sosyal Bilgiler konularında eşya ve olaylar, hayatta rastlandığı şekilde yan yana, iç içe tabii ilişkileri ile yer alırlar. Çocuğun ruhsal yapısı, eşya ve olayları bu şekilde gözden geçirmeye elverişlidir. Buna karşılık öteki derslerin konuları ise bilimsel düşüncünün etkisi altında, birbirlerine olan mantıki yakınlıklarına göre sınırlandırılmışlardır. (Baymur, 1937, s.22).

Gözlemle yaşam arasında ayrılık vardır. Sosyal Bilgiler dersi bir yasama dersidir. Her gözlenen varlık ya da olayın yaşanması için bunların duygularımızı harekete geçirmesi, bizde heyecan uyandırması lazımdır. Sosyal Bilgiler kitaptan okunacak, ezbere konuşma ile geçirilecek bir söz dersi değil, bir gözlem ve inceleme, bir deney, iş ve yasama dersidir. Aynı zamanda da öğretimin eksenidir (Baymur, 1946, s.19). Bundan dolayı bu dersteeki çalışmaların odağı çocuk olmalı ve bu derste çocuğa yapabileceklerini yapma imkânı verilmelidir (Eren, 1960, s.1).

Çocukların algılama yetisi, yetişkinlerden farklı olduğu gibi, düşünme biçimleri de farklıdır. Çocuğun zihinsel özellikleri Sosyal Bilgiler dersinin önemini ve değerini artırır. Çocuk herhangi bir nesneye dokunabilmeli, görebilmeli, ölçebilmeli, sınıflandırabilmeli, karşılaştırabilmelidir. Çocuk çevresine karşı her zaman ilgilidir. Bu özellik, Sosyal Bilgiler dersinde çok iyi değerlendirilmelidir. Bu devrede çocuk, yaşadığı çevre ile ilgili pek çok soru sorar (Binbaşoğlu, 1987, s.13).

Sosyal Bilgiler dersi bu dönem çocukların zihinsel faaliyetleri göz önüne alınarak birçok dersin basitleştirilip toplu biçimde verilmesinden ibarettir. Bilimsel alanların birlikte verildiği, kuralların öğretildiği, çevrenin tanıtıldığı bu dersin öğretiminde izlenecek yol, bu dönem çocuklarının zihinsel özellikleri, ilgi ve ihtiyaçları dikkate alınarak düzenlenilmelidir (Bıyık, 2001, s. 36).

Çocuğun dikkati kısa sürelidir. Sosyal Bilgiler dersinde dikkati çekmek çocuğu ilgi duyacağı, hoşlanacağı konularla karşılaştırmakla sağlanır. Bir konunun işlenmesi sırasında dikkatin azaldığı durumlarda, değişik yöntem ve teknik uygulanarak dikkatin konu üzerinde toparlanması sağlanabilir.

Bu dönemdeki çocukların, psiko-sosyal özellikleri yetişkinlerden farklıdır. “Kendisine ve vatana yararlı evlatlar yetiştirme” hedefini gerçekleştirmede Sosyal Bilgiler dersinin önemi büyüktür. Sosyal Bilgiler öğretimindeki amaç, çocuğun psiko-sosyal özellikleri dikkate alınarak, çocuğa kendisi ve toplumu ile gitgide artan geçim yeteneği kazandırmak; çocuğu hayata hazırlamak; ona zayıf ve kuvvetli yönlerini tanıtarak kendisi ve çevresiyle barışık, yaratıcı ve özerk yaşamaktan zevk alan demokratik tutumlara sahip bir insan olarak yetiştirmektir. (Özdemir, 1998, s. 5)

II. 6. Sosyal Bilgiler Dersinin Amacı

Öğrencilerde yaşlarının gereği olarak var olan bilimsel olmayan düşünce tarzından (öznel), bilimsel düşünce tarzına (nesnel) geçmelerini sağlamak.

10-11 yaşında bulunan çocukların toptan algılama ya da global algılama olarak bilinen algılama özelliğine uygun ünite ya da hayat konularının öğrenilmesini sağlamak.

Öğrencilerin içinde buldukları, fiziksel ve toplumsal çevreye her yönüyle... başarılı ve etkin biçimde uymalarını sağlamak.

Öğrencilerin eşya ve olaylarla, bizzat karşı karşıya gelmelerini sağlamak (Güçlü ve ark., 2001, s.44).

II. 7. Sosyal Bilgiler Dersinin Konuları ve Kapsadığı Alanlar

İlköğretimin amacı; çocukları hayata ve üst öğretime hazırlamaktır. Bu amaca ulaşmada Sosyal Bilgiler dersinin önemi büyüktür. Sosyal Bilgiler dersinde çocuğa içinde bulunduğu doğal ve toplumsal çevre incelenilerek; çevreyi tanıtmak, çevre sorunları hakkında doğru ve sağlam bilgiler kazandırmak, çevreye uyum için gerekli beceri ve davranışları öğrenmek amaçları ön planda yer alır (Özdemir, 1998, s.4).

İlköğretim ikinci kademedeki Sosyal Bilgiler dersinin çocuğa etkisi büyüktür. Sosyal Bilgiler dersi ilköğretimin ikinci kademesinde (4.-5. sınıflar) görülen; ifade ve beceri derslerinin merkezi ve hareket noktasıdır (Tekişik,1975, s.7).

Çocuk bu dersle yaşadığı yakın çevresinden uzak çevresine, yaşadığı somut alandan aşamalı bir biçimde gelişen soyut çevresel alana doğru bilinç, duygu ve eylem olarak açılım gücü kazanmaktadır. Yaşamın kendisini ve çevresini bu ders içerikleriyle tanımayı, kavramayı, keşfetmeyi öğrenmektedir (Güçlü ve ark., 2001, s.55).

II. 8. Sosyal Bilgiler Dersinin Yararları

Çocukların, çevredeki doğal ve sosyal hayata canlı ve cansız varlıkları incelemelerini ve bu konuda merak duygularının giderilmesini sağlar.

Çevredeki doğal ve sosyal hayatın, canlı ve cansız varlıkların, çocukların toplu görme ve kavrama özelliklerine uygun bir halde bütün olarak incelenmesine olanak verir.

Çocukların, yakın çevredeki gerçek hayatın içinde yaşayarak hayata hazırlanmasını sağlar.

Çocuğun içinde yaşadığı ve yakın çevresindeki doğal ve sosyal olayların olduğu hayatta olduğu gibi ve bütün olarak incelenmesine yol açtığından öğretimde hayata göreliği ve bütünlüğü sağlar.

İfade ve beceri derslerinde yapılacak çalışmalarda birliği sağlar ve toplu öğretimi gerçekleştirir.

Çocukların yakın çevresindeki (okul, ev, aile, mahalle, köy vb.) gerçek hayat içinde yaşayarak, bir takım sorumluluklar alarak ve iş yaparak hayata hazırlanmalarını hayatta kendileri için gerekli temel bilgi, beceri, değer duygusu ve davranışları kazanmalarını sağlar (Güçlü ve ark., 2001, s.27).

Vatansever olmanın yollarını en güzel örneklerle çocuğa öğreten Sosyal Bilgiler verdiği bilgiler dışında vatansever kişi ve karakter sahibi olmanın şuurunu en iyi şekilde uyandırmaktadır.

Tarih şuurunu ve tabiat sevgisini verir.

Millet ve memleket sevgisini, insan sevgisini benimsetir.

Çocuğa, tabiat sevgisi ötesinde tabiat içerisinde mevcut bütün canlı, cansız varlıkların korunmasının önemini sergilemek suretiyle, koruyucu anlayış, kavrayış ve davranışlara sevk eder.

Sosyal Bilgiler, çocukların zihin eğitimine de geniş ölçüde hizmet eder. Çevrede bulunan gerçek şeyleri gözlemeyi ve bunlar üzerinde düşünmenin, çocukların olguları, dikkatleri, gözlem yetenekleri, tasarımları, bellekleri düşünceleri üzerinde etkisi vardır (Tekişik, 1975, s.43).

II.9. Öğrenme-Öğretme Süreçleri ve Öğretmenin Rolü

Yaşam boyu öğrenen, edindiği bilgi ve beceriyi yaşama geçiren bireylerin yetiştirilmesinde öğretim yöntem ve teknikleri de büyük önem taşımaktadır. Çağın gerektirdiği donanımlara uygun hedefler belirlenmiş olsa bile bu hedefleri tamamen geleneksel yöntemlerle gerçekleştirmek mümkün değildir.

Öğrenme süreçlerinde, öğrencilerin düşüncelerini, araştırmalarını, sorun çözmelerini ve edindikleri bilgi ve beceriyi yeniden yapılandırıp yaşama geçirmelerini destekleyen yöntem ve teknikler ise konuşulmalıdır.

Yapılan çeşitli araştırmalar, öğretimde anlatım yönteminin mümkün olduğu kadar az kullanılması gerektiği konusunda önemli ip uçları sağlamaktadır. Anlatım yönteminin bazı yöntemlerle karşılaştırılması da bu görüşü destekleyici sonuçlar ortaya koymaktadır. (Aktaran: Açıkgöz, 2003)

Öğretmen merkezli sınıflardan öğrencinin etkin kıldığı sınıflara doğru yaşanan değişimler ve değişme gereksinimi ile birlikte öğretmenin öğrenme-öğretme süreçlerindeki rolünde de önemli değişiklikler olmuştur.

Öğrenme sürecinin sorumluluğunun öğrencide olması öğretmenin sorumluluğunun bittiği anlamına gelmemelidir. Öğrenci merkezli öğrenme ortamlarında öğretmenin rolünün geleneksel sınıflardaki rolünden farkı; kendi kararlarını uygulamak

yerine öğrencilere yön göstermek, önerilerde bulunmak, gerekli durumlarda açıklama yapmak, fikir vermek, rehber olmak ve onların gelişimlerini gözlemektir. Örneğin, öğretmen hangi öğretimsel işin yapılacağı ya da hangi kaynağa bakılacağı konusunda fikri olamayan öğrenciye çeşitli işler ya da kaynaklar önerebilir. Öğrencinin gelişmesinde sorunlarla karşılaşıldığında önlem almak da öğretmenin sorumluluğundadır. Burada söz konusu olan öğretmenin öğrenciye kendi kararlarını empoze etmemesi, onun öğrenmesi ile ilgili kararları onun yerine almamasıdır (Açıkgöz, 2003:34).

Öğretmen bilgi aktarıcı, karar verici olmak yerine öğrencilerin öğrenme sürecine etkin katılımını sağlayarak, öğrenmeyi kolaylaştırmalıdır.

Çeşitli çalışmalar, sınıf ortamında öğrencileri etkin kılmak ve sınıfta katılım düzeyini arttırmak için yararlı olabilecek etkinlikler sunmaktadır.

Bu çalışmalardan, Rosenshine ve Stevens(1986) ve Copple, Siegel ve Sanders(1984) için öğrenme sürecinde öğrencinin katılım düzeyini arttırmak amacıyla geliştirdikleri öneriler şöyle özetlenebilir (Aktaran: Selçuk; 2001:117).

Öğrencilerin kendi kişisel ve akademik ihtiyaçlarına öğretmenin iznini almak zorunda kalmaksızın ulaşmaları sağlanmalıdır.

Yeterli esnekliği olan bir kurallar sistemi olmalıdır.

Öğretmenler öğrencilerin çalışmalarını gözlemek ve öğrenci gelişimi konusunda bir farkındalık geliştirmek için düzenli olarak programlanmış aralıklarla sınıfta dolaşmalıdır.

Öğretmenler öğrencilerin işi gevşek tutma davranışları yayılmadan ve diğer öğrencileri de etkilemeden bunu önleyecek bir sınıf profili kullanılmalıdır.

Öğretmenler zamanlama hatalarından kaçınılmalıdır.

Öğrenciler, bağımsız olarak çalışırlarken, öğretmenler ödevlerin ilgi çekici ve öğretmenin talimatları olmaksızın her öğrenci tarafından tamamlanabilecek kadar anlaşılabilir olduğundan emin olmalıdırlar.

Öğretmenler günlük programı yazarak öğretim için sınıfı organize etme ve talimatlar verme gibi etkinlikleri azaltmalıdırlar. Bu durum öğrencilerin kendilerinden hangi etkinliklerin bekleneceğini ve hangi sıra dahilinde çalışacaklarını bilmelerini sağlayacaktır.

Öğretmenler, grup çalışması, etkinlik kitapları, kişisel ödevler ve öğrencilerin mevcut öğrenme düzeylerinin üstünde veya kısmen üstünde projelerin kullanımını arttırmalıdırlar.

Öğretmenler öğrencilerin beklentileriyle ilgili sınıf etkinlikleri seçmelidirler. (kültürel beklentilerle)

II.10. Öğrenme-Öğretme Strateji, Yöntem ve Teknikleri

Sosyal bilgiler dersinde genellikle pek çok öğrenme-öğretme strateji; yöntem ve teknikleri birlikte ve iç içe kullanılmalıdır. Tek bir strateji, yöntem ve teknik etkili olmayabilir; çünkü eğitim ortamında birden fazla strateji, yöntem ve teknik aşamalı olarak işe koşulunca öğrenme daha etkili ve kolay olmaktadır.

II.10.a. Kullanılan Yöntem, Teknik ve Stratejiler:

II.10.a.1. Sunuş Yolu:

Bu stratejiyle genellikle bilgi düzeyindeki hedef davranışların (kavramın tanımı, olgu, ilke, yöntem) kazandırılması gerçekleştirilebilir. Söz gelişi; sosyal bilgiler dersinde “iklim” kavramının ne anlama geldiğini, okulun kim tarafından ne zaman kurulduğu ve okulda uyulması gerekli kurallar öğretilmek isteniyorsa, bu strateji, düz anlatım yöntemi, günlük konuşma, panel, diyalog, forum, komite görüşmesi, sunu(brifing) sempozyum, konferans tekniklerinden biri ya da birkaçı birlikte eğitim ortamında kullanılabilir.

Bu stratejiyi sınıf ortamında kullanırken aşağıda belirtilen aşamalı sıraya uyulması gerekir:

1. Öğretmenin kavramın (olgu, ilke, yöntem) ne anlama geldiğini anlatıp iki örnek vermesi. Bu işi üç kez farklı ses tonuyla tekrarlaması.
2. “Anlatamadığım bir yer var mı?” diye sorması. Varsa, tekrar anlatıp başka bir örnek vermesi.
3. Öğrencileri arkaya yaslatması. “iklim neye denir?” sorusunu sorması. İçinden beşe kadar sayması. Arkadan ve ortadan ikişer, önden bir öğrenciye söz hakkı vermesi. Doğru yanıtları pekiştirmesi, yanlışları düzeltirmesi, eksikleri tamamlattırması.
4. Öğretmen “iklime bir örnek veriniz” demesi. İçinden yirmiyeye kadar sayması. En az beş öğrenciden yeni örnekler alması. Örneklerin doğruluğu üzerinde tartışılması. Doğruları pekiştirmesi, yanlışları düzeltirmesi, eksikleri tamamlattırması.

Bu tür öğretme-öğrenme ortamında öğretmenin okul kavramını açıklayıp somut örnek vermesi ve bunu değişik ses tonuyla üç kez tekrarlaması dinleme ve görme etkinliğini; “iklim neye denir?” sorusunu sorup en az beş öğrenciden yanıt alması, doğrulara pekiştirici vermesi, yanlışları ve eksikleri ipucu vererek düzettiği tamamlattırması sözlü olarak ifade etme etkinliğini, sonra iklimle ilgili örnek isteyip verilen örneklerin doğruluğu üzerinde sınıfça tartışılması, gerekçeli yanıt ve açıklama istenmesi ve bunların sınıf ortamında yapılması, tartışma etkinliğini içerir. Dikkat edilirse böyle bir eğitim ortamında dinleme ve görme, sözlü olarak ifade etme, tartışma etkinlikleri sırasıyla ve iç içe kullanılmıştır. Dersin işlenişinde de tüm dengeli yolu akıl yürütme ile günlük konuşma, tartışma teknikleri işe koşulmuştur. (Daha geniş bilgi için bakınız Sönmez 1994:156,167).

II.10.a.2. Buluş Yolu:

Bu stratejiyle genellikle kavrama, analiz, sentez ve değerlendirme basamaklarındaki hedef davranışlar kazandırılabilir. Söz gelişi; ” Niçin turistlere iyi davranmalıyız?” Davranmazsak neler olabilir? Devleti yönetenler niçin bilge ve adil olmalıdırlar? Böyle olmazlarsa neler olabilir? “gibi sorularının yanıtlarını öğrencinin bilmesi isteniyorsa, buluş yolu stratejisinin kullanılması uygun olabilir. Bu stratejide

“güdümlü tartışma yöntemi, küçük ve büyük sınıf tartışması, çember, zıt panel, münazara, açık oturum” gibi teknikler ve birlikte iç içe eğitim ortamında işe koşulabilir.

Sınıf ortamında bu strateji kullanılırken aşamalı olarak şöyle bir sıra izlenebilir:

1. Öğretmenin “Turistlere neden iyi davranmak gerektiğini açıklayarak yazma/söyleme; davranmazsak neler olabileceğini açıklayıp yazma, söyleme” davranışlarıyla ilgili en az iki örnek olayı sınıfa okunmak üzere dağıtması ya da bu iki davranışı içeren renkli resim setini sırasıyla sınıfa sunması. Bu stratejide, bulunacak ilke ile en az iki örneğin incelenmek üzere sınıfa sunulması gerekmektedir.
2. Öğretmenin örnek olayları okumaları ve incelemeleri için öğrencilere bir iki dakikalık, renkli resim setini incelemeleri için 30,40 saniyelik bir süre vermesi. Bu sürenin sonunda ilgili soruları her seferinde değişik öğrencilere sorarak gerekçeli yanıt alması. Alınan her yanıt üzerinde sınıfça tartışılması. Sonra aynı şekilde ikinci örnek olayın incelenmesi. Doğru yanıt gelmiyorsa öğretmenin ipucu kullanması. Renkli resim seti verilmişse, “Birinci resimde neler var? İkinci resimde neler oluyor?...” gibi sorularla resim seti I. ve II.’nin öğrencilerce incelenmesi. Eğer doğru yanıt yoksa öğretmenin ipucu vermesi.” Sonra; “Her iki olayda ya da resim setinde ortak olan özellik nedir? Bu iki olayda benzer yanlar nelerdir?” vb. soruların sorulup alınan her yanıt üzerinde tartışılması. Doğru yanıt gelene dek bu işin sürdürülmesi. İpucu, düzeltme ve dönütün kullanılması. Doğru yanıt yani ilke bulununca sınıfça pekiştirilip verilmesi. Öğretmen böyle bir eğitim ortamında kesinlikle doğru yanıtı kendisi söylememelidir.

Yukarıda verilen örnekte görüldüğü gibi öğretmenin örnek olayı öğrencilere yazılı olarak dağıtması, okutması ya da renkli resim setini asıp onun üzerinde öğrencileri konuşturması, görme, dinleme ve sözlü ifade etme etkinliklerini; olayların ortak ya da benzer yanlarının neler ya da ne olduğunu öğrencilerden gerekçeli olarak istemesi ve her yanıtın sınıfta tartışılıp bir karara varılması, sözlü ifade etme ile tartışma etkinliklerini içermektedir. Bu eğitim ortamında öğretmenin doğru yanıtlara pekiştirilip vermesi, yanlış ve eksikleri ipuçlarıyla öğrenciye buldurtması, değişik öğrencilerden görüş ve eleştiri alması da sağlanmıştır. Tüm bu değişkenler öğrenci erişimi ve başarısını etkileyen önemli etkinliklerdir. Ayrıca bu tür stratejide tümevarım, diyalektik, analogi türü akıl yürütme ve güdümlü tartışma yöntemi ile grup tartışması kullanılmıştır.(Daha geniş bilgi için bakınız. Sönmez 1994: 186,196).

II.10.a.3 Araştırma soruşturma yolu:

Bu strateji kullanılırken aşağıdaki ilkelere uyulmalıdır:

Hedefler uygulama ve daha yukarı düzeyde olmalıdır. Duyuşsal alanda örgütlenme ve kişilik; devinişsel alanda tüm basamakları kapsmalıdır.

Davranışlar: İlkeleri kullanma, problem çözmeye, karar verme, yapıp gösterme gibi teknikleri kapsmalıdır.

Toplumsal olgularla ilgili problem çözülecek ya da karar verme süreci kullanılacaksa, öğretmen toplumsal olgularla ilgili üç problemi (sorunu) sayısını kadar çoğaltıp ders sırasında öğrencilere sırasıyla teker teker dağıtmalı (tahtaya yazmalı, slaytla, filmle, oyunla öğrencilere sunmalı) ve birini onların okumasını sağlamalıdır. Bunun için belli bir süre verilmelidir. Öğrenciler problemi okurlarken, problem çözmeye ya da karar vermede izlenecek basamakları tahtaya yazmalı; bunları ders bitene dek silmemelidir.

Öğretmen sosyal bilgiler dersinde “Doğu Anadolu bölgesinin haritasını aslına uygun olarak ezberle çizilebilir” hedefini öğrencilere kazandıracaksa, önce araç gereci (kâğıt, Doğu Anadolu bölgesinin haritası, yansı, tepegöz vb.) sınıfa getirilmeli. Sonra harita çizmenin işlem basamaklarını tahtaya yazmalı (asmalı, göstermeli) ve bunları ders süresince silmemelidir. Doğu Anadolu bölgesinin haritasının nasıl çizildiğini öğrencilerle tartışıp işlem basamaklarına göre çizip göstermelidir. Sonra her öğrencinin işlem basamaklarına göre defterlerine, kâğıtlarına çizmeleri; öğretmen her bir öğrenciyi denetlemelidir. En az beş öğrenciyi tahtaya kaldırıp ezberle Doğu Anadolu bölgesinin haritasını çizmelerini sağlamalıdır. Yapılanların doğruluğu üzerinde sınıfta tartışmalı. Varsa yanlışlar düzeltilmeli; eksikler tamamlanmalı; doğru yapanlara pekiştirilerek verilmeli ve doğru çizimler sergilenmelidir.

Eğer problem çözmeye süreci ya da bilimsel yöntem kullanılacaksa, yukarıdaki işlemlerden sonra öğretmen sırasıyla “Bu problemde verilenler nelerdir? Bu problem nasıl çözümlenebilir? (Denenceler nelerdir?) vb. soruları teker teker sınıfa sormalı; onlardan gerekçeli yanıt almalıdır. Bu yanıtların doğruluğu ve yanlışlığı konusunda

sınıfta tartışma ortamı açmalı; doğru bulununca pekiştirip vermelidir. Eğer doğru bulunamıyorsa ipucu kullanılmalı; yine doğru bulunamıyorsa, öğretmen benzer bir problemin nasıl çözüldüğünü işlem basamaklarına göre yapıp göstermelidir. Daha sonra sorulan probleme öğrencileri döndürüp onların çözmesini sağlamalıdır.

Öğrenme-öğretme ortamında öğretmen ve öğrenci, Problem çözme sürecini kullanacaklarsa, şu basamaklara aşamalı olarak dikkat etmelidirler:

a.Başlangıç aşaması: Problemin farkına varma (Problemin ne olduğunu nelerin verildiğini, nelerin istendiğini vb. söyleme, yazma).

b.Veri toplama aşaması: Karşılaştığı problemle ilgili bilgi toplar (İlgili kaynakları okur, tarar, özetler vb.)

c.Denence kurma aşaması: Problemin çözümüyle ilgili denenceler kurar. (Türkiye’de fazla nüfus artışının nedenlerinden biri bebek doğumlarının yüksek oranda olmasıdır gibi.)

ç.Denenceyi doğrulama aşaması: Denenceler test edilir, denenir, çözümler işe koşulur.

d.Sonuca gitme aşaması: Verilerle kanıtlanmış denenceler elde tutulur, kanıtlanmamış olanlar ya atılır, ya da onarılır.

Öğrenme-öğretme ortamında öğretmen ve öğrenci Karar Verme sürecini kullanacaklarsa, şu basamaklara aşamalı olarak uymalıdır:

a.Problemin farkına varma,

b.Problemi tanımlama (Ne olduğunun, ne olmadığını ve sınırlarının belirlenmesi),

c.Seçenekleri belirleme (Hangi çözümlerin, nasıl kullanılacağına ve getireceği sonuçların neler olduğunun teker teker saptanması. Örneğin park yapılsın, arsa olarak satılsın, dinlenme merkezi olsun vb.),

ç. Seçeneklerin her birini değerlendirme (Eğer park yapılırsa, çocuklar oynayacak, insanlar dinlenecek, etraf yeşillenecek; fakat bazı kişiler evsiz kalacaklar vb.).

d.Bir planı uygulama (Verilen kararlardan birinin uygulanmaya konması: Park yapılsın gibi).

e.Sonuçları değerlendirme (Park yapılsa, diğer seçeneklere göre hem kişisel, hem toplumsal, hem de doğal olarak ne gibi daha yararlı sonuçlar elde edildi? (Bunların saptanması.)

Eğer bir araştırma, gözlem, deney yapılacak, kroki, plan çizilecekse. Öğretmenin bunların nasıl yapılacağını öğrencilerle tartışarak basamak basamak belirlemesi ve bu basamakları tahtaya yazması; öğrencilerin defterlerine geçirmeleri sağlanmalıdır. Sonra araştırmayı, gözlemi, deneyi yapmaları, planı, krokiyi çizmeleri her bir öğrenciden istenmeli; öğretmen teker teker her bir öğrenciyi denetlemeli; yanlış yapanları anında düzeltmelidir. Eğer her öğrenci gerekli araç-gereci getirmemişse, ya da yeter sayıda araç-gereç yoksa bu kez öğrencileri gruplamalıdır. Eğer öğrenciler deneyi yapamıyorsa, öğretmen onlara ipucu vermelidir. Doğru yapan her öğrenciye, gruba pekiştireç vermelii; doğru yapanları tahtaya kaldırıp nasıl yaptıklarını göstermelerini sağlamalı; yapılanların doğruluğu üzerinde tartışma açmalıdır.

Öğretmen, bu stratejide yol gösterici, yardım edici; eğer problem çözülmezse, örnek bir başka problem üzerinde yapıp gösterici olmalıdır. Araştırma, inceleme, deney ve gözlemi öğrenci yapmalı; işin içine bizzat kendisi girmelidir. Öğretmen, yapamayan öğrencinin elinden araştırmayı, incelemeyi gözlemi, deneyi, çizimi kendi alıp yapmamalıdır.

Bu stratejiyle ders işleyebilmek için, öğrencinin önkoşul olan bilgi ve kavrama düzeyindeki hedef davranışları kazanmaları gerekir. Eğer öğrenciler önkoşul olan hedef davranışları kazanmamışlarsa, bu hedef için gerekli olan hedef davranışlar öğrenciye kazandırılmadan bu strateji kullanılamaz.

Bu stratejide bilgi-işlem ve güdüsel tasarım kuramları; örnek olay, gösterip yaptırma yöntemleri ve workshop, soru-cevap, beyin fırtınası, problem çözme, karar verme, gösterme, yaptırma, rol yapma, dramatizasyon, demonstrasyon, yaratıcı drama, deney, gezi-gözlem vb. teknikler eğitim ortamında kullanılabilir.

Araştırma-soruşturma stratejisi kullanılırken, önce dersle ilgili temel kavramlar belirlenmelidir. Öğrencilerin bu kavramlarla ilgili önkoşul olan bilgilerini ortaya koymaları sağlanmalıdır. Öğrenciler kazandırılacak hedef ve davranışlarla ilgili olumlu ve olumsuz örnekler oluşturmalı ve bunlar üzerinde tartışmalıdırlar. Örneklerle ilgili değişik durumlar tümevarımsal bir sistematikte ortaya konulmalıdır. Eğer bu durumlarda eksikler, yanlışlar varsa, öğrencilerce bunlar bulunmalı ve karşıt örnekler oluşturulmalıdır. Gerçekleştirmesi zor olan konular için, olası, kurgusal durumlar düşünülmeli ve sunulmalıdır. Bu durumlarla ilgili çözümleri, denenceleri öğrenciler

tartışarak kurmalıdır. Kurulan bu denenceleri öğrenciler test etmelidir. Testlerin sonucuna göre denenceleri kabul, ret, ya da onarmalı; bu da olmuyorsa, yeni denenceleri öğrenciler kurmalıdır. Böylece yanlışlar öğrencinin kafasından silinmeli, çelişkiler bulunmalı ve doğrunun ortaya çıkması sağlanmalıdır (Daha geniş bilgi için bakınız Collins 1977: 17,26; Jacopsen 1985: 197,204; Sönmez 216,230).

Bu stratejiyle sosyal bilgiler dersi işlenirken yukarıdaki ilkelere uyulmalıdır. Sözel; "İlimizin Yönetimi" ünitesiyle ilgili öğrencilere devlet dairelerinde gördüklerini not almaları, fotoğraf çekmeleri, kişilerle görüşme yapmaları, nasıl hareket ettiklerini belirlemeleri istenebilir. Gözlemi nasıl yapacakları önceden sınıf ortamında tartışıp belirlemeleri; tartışma, dinleme, sözle ifade etme etkinliklerini; belirlenen gözlem formuna göre öğrencilerin devlet dairelerinde görev yapanları incelemeleri; fotoğraf çekmeleri; not almaları; kişilerin hareketlerini belirleyip dramatize etmeleri; yaparak ve yaşayarak öğrenme etkinliğini; yaptıkları gözlemi ve elde edilen verileri getirip sınıfa sunmaları; başkasına öğretme etkinliğini içerir. Böyle bir eğitim ortamında hipotetikdedüktif türü akıl yürütme ile tartışma, gözlem ve günlük konuşma teknikleri işe koşulmuştur (Daha geniş bilgi için bakınız Sönmez 1994:216, 130).

II.10.a.4. Tam Öğrenme:

Bloom'ca sunulan öğrenme modelinde, girdi ve işlem değişkenleri olarak şunlar yer almaktadır: Bilişsel giriş davranışları, duyuşsal giriş karakteristikleri ve öğretim hizmetinin niteliği.

Öğrencinin Bilişsel giriş davranışları ve Duyuşsal giriş karakteristikleri bilinmelidir. Yani bir derse ya da kursa başlamadan önce, öğrencinin dağarcığında getirdikleri, bildikleri ile, ilgisi, güdülenmişliği, tutumu vb. saptanmalı; daha sonra öğretim, bu özellikler göz önünde tutularak düzenlenmelidir; çünkü bilişsel giriş davranışları, başarıda gözlenen varyansın . 50'sini, duyuşsal giriş karakteristikleri. 25'ini; her ikisi birlikte işe koşulduğunda. 65'ini açıklayabilmektedir. İlköğretimin 4 ve 5. sınıflarındaki çocuklar genellikle 10,11 ve 12 yaşlarında olabilirler. Bu yaşlar, bilişsel gelişim açısından somut işlemsel (Concrete Operational Stage) dönemini kapsar. Bu dönemde mantıklı düşünme başlar. Çocuk korunum ilkesini anlar. Problem çözme etkinlikleri somut, şimdi ve anlık durumlar için kullanılır. Toplumsal ve duygusal

yönden ise genellikle ben merkezli olmaktan yavaş yavaş uzaklaşmaya başlarlar. Diğer çocuklarla özellikle de kendi cinsleriyle birlikte olma, paylaşma, küçük gruplar halinde oynama, tartışma, is, yapma, rol yapma, taklit vb. etkinliklere girebilirler. Yardımlaşma, paylaşma, birlikte çalışma gibi davranışları öğrencide geliştirmek için onlara uygun pekiştiricilerin yerinde verilmesi ve öğretmenin, anne ve babanın doğru ve tutarlı davranışlar göstererek model olması gerekli olabilir; çünkü bu yaşlardaki çocuklar büyüklerini model olarak alırlar ve onlar tarafından ödüllendirilmeye değer verirler. Ayrıca bu dönemde iyi çocuk olma çok önemlidir. Bu nedenden dolayı yasa ve düzene (law and order) uyma eğilimi baskındır. 10, 11 ve 12 yaş çocukları anlatılan bir konu üzerinde dikkatlerini üç, dört, beş dakika toplayabilirler. Okumaya, öğrenmeye, farklı yerlere gidip görmeye isteklidirler. Değişik kişiler, hayvanlar, bitkilere karşı ilgileri yüksektir. Özellikle renkli çizgi filmlere, kukla gösterilerine, düzenleyip oynadıkları oyunlara, küçük gruplar halinde tartışmaya ve çalışmaya, yarışmalara zamanlarını hiç çekinmeden harcarlar. Hareketsiz bir iki dakika durabilirler. Onun için öğretmen tüm bu özelliklere göre eğitim ortamını düzenlemek zorundadır. Derste sürekli “ Konuşmayın. Gürültü yapmayın.” gibi uyarı ve buyrukların çocuk için anlamı yoktur. Sınıfta düzeni sağlamanın yolu, çok değişik öğrenme-öğretme etkinliklerine yer vermektir. Bunun için öğrenci merkeze alınmalı, yani etkinliklerin pek çoğunda onun yapıp etmesi sağlanmalıdır. Sözcü gelişti; tartışması, İncelemesi, planlaması, anlatması, rol yapması, oynayarak, şekille, modelle, resimlerle istendik davranışı göstermesi, sergide etkin görev alması, görüşme yapması, öğrendiklerini başkasına anlatması, öğretmesi vb. gibi en az iki üç etkinliğe öğrencinin düzenleyip katılması eğitim ortamında sağlanmalıdır. Öğretmen bu sınıflarda sürekli çok az konuşmalı ve kuralları öğrencilerle birlikte onlara buldurup koydurtmalı, doğru davranış için model olmalı, doğru davranışa pekiştirici vermeli, yanlış anında düzeltmeli, uyulması gereken kuralların denetimini de öğrencilere yaptırtmalıdır; çünkü öğrenci kendi koyduğu ve denetlediği kurala çoğu kez sıkı sıkıya bağlı kalır. Çocuklar, 10,11 ve 12 yaşlarında fiziksel, bilişsel ve duyuşsal açılardan yeni bir gelişmenin içindedirler. Mantıklı düşünme, araştırma, inceleme, okuma ve anlama, dikkatlerini toplama, göz ve kas eşgüdümünü sağlama birinci ve ikinci sınıflara göre daha güçlüdür. Soyutlamaya doğru bir gelişme vardır. Örnek ve model olarak aldıkları kişilerin (bunlar daha çok öğretmen, anne, baba, ağabey vb.) övgülerine ve desteklerine çok değer verirler. Üstelik bu yaşlarda ülkelerine, model ve örnek aldıkları kişilere karşı sevgi duyguları gelişir. Mensup olduğu ulusu sever ve onun bir üyesi olduğunu fark eder (Daha geniş, bilgi için bakınız; Cüceloğlu 1991: 346, 365; Morgan 1986: 49 73; Charles 1992 1,58).

Öğretim hizmetinin niteliği ise, en azından şu niteliklerle donanık olması gereklidir:

a. Her eğitim durumunda işaretler (ipuçları) bulunmalıdır. Kimi öğrenciler için işaretler yazılı kaynaklardan alınabilir. Kimi öğrenciler için bunlar, sözlü açıklamalar şeklinde olabilir. Kimi öğrenciler ise, gösteri, model ve açıklamaların birleşimi ya da daha başka işaretler kullanılabilir.

b. Her eğitim durumunda pekiştireç bulunmalıdır. Bu pekiştireçler öğrenciyé; içinde yaşanan kültürel değerlere, dersin niteliğine, zamana, yere ve kazandırılacak hedef davranışlara göre ayarlanmalıdır.

c. Her eğitim durumunda öğrencinin etkin katılımı sağlanmalıdır. Bu katılım açık ve zihinsel (örtülü) biçimlerde olabilir. Öğrencinin kendisi için yaptığı yinleme ve alıştırmalar da katılmanın ölçütü olabilir.

d. Her eğitim durumunda dönüt ve düzeltme bulunmalıdır. Grupla öğretim durumlarındaki tüm öğrencilerin, öğrenme sürecinin her öğrenci için etkililik derecesine ilişkin dönütlerden elde edilebilecek olan çeşitli kanıtlara gereksinimleri vardır. Bu durumdaki öğretmenlerin gerekli olduğu her yerde düzeltici işlemleri (yanışları düzeltici, eksikleri giderici önlemleri) de çabucak kullanabilmeleri gerekir.

Tam öğrenme stratejisinin başarılı olduğu görülen durumlarda, şöyle bir yolun tutulduğu gözlenmektedir: Öğrencilere, hem onların eldeki üniteye neler öğrenmiş bulduklarını, hem de dizideki diğer üniteye geçmeden önce daha neleri öğrenmeleri gerektiğini (eksiklerini) belirleme amacı güden İzleme Testleri (biçimlendirme-yetiştirmeye dönük değerlendirme) uygulanmakta ve öğretmenin yönetiminde bu testlerin sonuçlarından öğrenciler etkili biçimde yararlanmaktadır. Her ünitenin sonunda yapılan izleme türü değerlendirme sonuçlarına bakılarak, her öğrencinin eksik ve yanışları belirlenmeli; sonra bunları giderici ek öğretim yapılmalıdır. Öğrencinin her üniteye eksik ve yanışları düzeltilmeden ondan sonraki üniteye geçmesine izin verilmemelidir. Bu, öğrenciler arasındaki öğrenme hızı ve farklılıklarını giderebilecek, onların tam öğrenmelerini sağlayabilecektir. Bu etkinliklere Tamamlayıcı Eğitim denebilir. Bu tür eğitimde "bire bir eğitim yapılmalı; bu olmuyorsa, öğrenciler küçük gruplara ayrılmalı ve öyle eğitilmeli; bunun için ek öğretim ve zaman ayrılmalı; kaynak

ve yardımcı doküman sağlanmalı; akademik eğitsel oyunlar işe koşulmalı; öğrencinin öğrendiklerini yinelemesine olanak ve fırsat verilmelidir.

Ders, ya da kursun üniteleri aşamalı olarak sıralanmalıdır. Böyle aşamalı olarak sıralanmış ünitelerden her biri tam olarak öğrenilmeden kendinden sonrakine geçilmemelidir. Bilişsel giriş davranışları, duyuşsal giriş karakteristikleri ve öğretim hizmetinin niteliği üçü birlikte işe koşulduğunda başarıda gözlenen varyansın, 81'ini açıklamaktadır (Bloom 1976: 169, 218).

Bu stratejiyle programlı öğretim, düzenlatım, güdümlü tartışma, örnek olay, gösterip yaptırma yöntemleri yeri zamanı gelince iç içe ve birbirini destekler biçimde kullanılabilir. Programlı öğretim, Skinner'in öğrenme makinelerine ve pekiştirme ilkesine dayandırılmaktadır. Öğretimin bireyselleşmesi ve tam öğrenme ilkeleri temele alınmıştır.

Bunun için öğrenme-öğretme ortamı aşamalı olarak şu şekilde düzenlenmelidir:

1. Küçük adımlar ilkesi: Ünite, öğrenci tarafından kolayca öğrenecek biçimde en küçük bilgi ve beceri birimlere ayrılmalıdır. Öğrenci bunları adım adım öğrenip ilerlemedir.
2. Etkin katılım ilkesi: Öğrenme işi, bizzat öğrenci tarafından yapılmalıdır. Bunun için üniteye bir alıştırmaya ve alıştırmayla ilgili bir soru bulunmalıdır. Soru hem sunulan bilginin kazanılıp kazanılmadığını yoklamalı; hem de öğrencinin öğrenmesinde bir araç olmalıdır.

Başarı ilkesi: Sorular, öğrencinin yapabileceği düzeyde ve sunulan bilgiyle ilgili olmalıdır. Öğrenci her soruyu yapmak zorundadır. Böylece yanıtlanan her soru, öğrencinin öğrenme güdüsünü artırabilir.

Anında düzeltme ilkesi: Sorulan soruya öğrencinin verdiği yanıtın doğruluğu, yanlışlığı anında ona bildirilmeli; yanlışsa hemen düzeltme olanağı ve fırsatı verilmelidir. Yanlış yanıt düzeltilmeden, ikinci bilgiye geçilmemelidir.

Aşamalı ilerleme ilkesi: Sunulan bilgi basitten karmaşığa, kolaydan zora, somuttan soyuta ve birbirinin önkoşulu olacak şekilde sıralanmalıdır. Öğrenci bu sıranın mantığını öğrenip kavramalı ve aşamalı olarak ilerlemelidir.

3. Bireysel hız ilkesi: Öğrenci, kendi ilgi ve yeteneğine göre, öğrenme hızını ayarlayabilmelidir. Bu tür eğitimde onun başarısız olup sınıfta kalması söz konusu değildir (Hızal 1977: 13, 47).

Bir derste öğrenciyi kazandırılacak hedef davranışlar bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alanın değişik basamaklarında olabilir. Örneğin sosyal bilgiler dersinde bilgi, kavrama, uygulama düzeyindeki hedef davranışların kazandırılması kararlaştırılabilir. Böyle bir durumda bir strateji ve öğrenme yöntemi işe koşulamayabilir; çünkü kazandırılacak hedef davranışların düzeyleri farklıdır. Bu nedenden dolayı, her hedef davranışa uygun öğrenme stratejisi ve yöntemi seçilip uygulanmalıdır. Yani bilgi düzeyi için sunuş yolu stratejisi ve düzenlatım; kavrama için buluş yolu stratejisi ve güdümlü tartışma; uygulama için ise araştırma-soruşturma stratejisi ve örnek olay ya da gösterip yaptırma yöntemi seçilip kullanılmalıdır. İşte birden fazla farklı düzeyde hedef davranışları kazandırmak için uygun ve değişik yöntemlerin bir arada kullanılmasına karma yöntem denir.

Tam öğrenme stratejisi sosyal bilgiler dersinde etkili biçimde kullanılabilir. Hatta bu strateji tüm derslerde işe koşulmalıdır. Sözgeleş; sosyal bilgiler dersinde “Vatan ve Millet” ünitesiyle ilgili hedef davranışları öğrenciyi kazandırırken tam öğrenme stratejisine göre şöyle davranılabilir: Öğrencinin bu üniteye girmeden önce neyi bilip bilmediğini belirlemek için bir öntest verilir. Bu öntestten her bir öğrencinin neyi bilip bilmediği belirlenir. Öğrenme eksikleri saptanır. Genel ve özel yetenek ile ilgi testi uygulanır. Tüm bu tür etkinliklerle öğrencilerin bilişsel hazırbulunuşluk düzeyi ile duyuşsal giriş karakteristikleri saptanmış olur. Üniteye bilişsel ve duyuşsal açıdan hazır olmayanlar tamamlama eğitimine alınır. Bu eğitimden sonra ünitenin hedef davranışlarını kazandırma etkinliklerine başlanır.

Öğretmen, Vatan ve Millet ünitesiyle ilgili “temel kavramların anlam bilgisi; ilgili temel ilkeler bilgisi, ilgili temel ilkeleri açıklayabilme, ilgili temel ilkelerin belirgin özelliklerini kestirebilme, verilen bir durumda vatan ve milletle ilgili temel ilkeleri

kullanabilme, ilgili temel sorunlara yeni çözümler önerebilme” hedef davranışları her bir öğrenciye kazandırmak için sınıf ortamında yukarıdaki işlemlerden sonra şunları yapabilir:

Öğrencileri vatan konusunda konuşturur. “Ulusal birlik ve beraberlikten neden taviz verilemez? Verilirse neler olabilir? Ulusal birlik tehlikeye düşünce neler yapılabilir? Niçin?” gibi soruların sırasıyla sorulup yeter sayıda öğrenciden yanıt alınması, dinleme, sözlü olarak ifade etme etkinliklerini; “Bu ilkelere neden uymalıyız? Niçin? Uymazsak neler olabilir?” soruları üzerinde öğrencilerin tartışmaları, gerekçeli yanıtlar vermeleri, verilen her yanıtın doğruluğunun sınıfça belirlenmesi, tartışma etkinliğini; vatan ve milletle ilgili kuralları içeren oyunların sınıfta dramatize edilip gruplarca oynanması, yaparak öğrenme etkinliklerini; yurdumuzun temel sorunlarına yeni çözümlerin öğrencilerce oluşturulması, bu çözümlerin sınıfa sunulması, bir sergi düzenlenmesi ve gelenlere yaptıklarını anlatmaları, başkasına öğretme etkinliğini kapsar. Her işlemten sonra doğru yapanlara pekiştirici verilmesi, yanlışların düzeltilmesi, eksiklerin tamamlattırılması, bunlar için ipuçlarının kullanılması, eğitim hizmetinin niteliğiyle ilgilidir. Ünite bittikten sonra öğrencilere izleme türü bir değerlendirme verilmesi, her öğrencinin hangi soruları doğru, yanlış, eksik yaptığının saptanması ve doğrulara pekiştirici, yanlış ve eksiklere ipucu verilerek düzeltilip tamamlattırılması, bunun için ek bir öğretime gidilmesi ve öğrenciye bu sınavdan not verilmemesi, her öğrencinin tam öğrenme sınırının en alt basamağına (%70) getirildikten sonra diğer üniteye geçilmesi, tam öğrenme stratejisinin bir gereğidir (Daha geniş bilgi için bakınız: Sönmez 1994: 268,272).

Eğitsel oyunlar: ilköğretimdeki çocuklar için oyun en önemli öğrenme ve öğretme etkinliğidir; çünkü çocuk pek çok davranışı oynayarak, taklit ederek, model alarak öğrenir. Nitekim “oynamayan at tay olmaz” atasözüyle de bu gerçek vurgulanmıştır. Aristo’dan günümüze dek pek çok düşünür ve eğitimci de oyunun etkin bir eğitim aracı olduğunu savunmuşlardır. Bu sınıflarda her eğitim durumunda en az iki üç eğitsel oyuna yer verilmelidir. Eğitsel oyunlar öğrencinin yaşına, kazandırılacak hedef davranışlara ve genel ahlak ilkelerine uygun olarak seçilmelidir. Oyunların seçimi ve uygulanmasında öğretmen yalnız yol göstermelidir. Söz gelişi; “Yurdumuzda Sosyal Yardım Kurumları” ünitesi işlenirken “dramatizasyon, demonstrasyon, pandomim, taklit, kimdir o, alkışlama, kart seçme, bilmece ve bulmacalar vb.” oyunlar eğitim ortamında

öğrencilerce düzenlenip oynanabilir. Her oyundan sonra yapılanlar üzerinde tartışma açılmalı; doğrular pekiştirilmeli; yanlışlar düzeltilmeli ve eksikler tamamlanmalıdır.

Yarışmalar: Eğitim ortamında bilgi ve diğer yarışmalara yer verilmelidir; fakat bunlar bir öğretme-öğrenme aracı olarak kullanılmalıdır. Çocukları küçük düşürmek, onları üzme için işe koşulmamalıdır. Yarışmalar teke tek olduğu gibi bu sınıflarda daha çok büyük ya da küçük gruplar halinde yaptırılmalıdır. Bu sınıflardaki çocuklar yarışmalardan çok zevk alırlar. Özellikle bilgi yarışması eğitim ortamında sıkça kullanılmalıdır. Söz gelişi; “Devlet ve Vatandaş” ünitesinin hedef davranışları kazandırılırken izleme türü değerlendirme sınıf üçe, dörde bölünerek bilgi yarışması yapılabilir. Yarışmanın sonunda kazanan taraf alkışlanmalı, kaybeden tarafın olmadığı belirtilmelidir. Yarışmanın amacının bilgi ve becerilerimizi geliştirmek olduğu öğretmenlerce vurgulanmalıdır. Yanlış ve eksik yanıtlayanlara, doğru mutlaka söylenilip tekrarlatılmalıdır.

4. Sonuç Bölümü: Bu bölüm “son özet, tekrar güdüleme ve kapanış” tan oluşur.

- a. Son özet: Ana nokta ya da en üst düzeydeki hedef söylenir.
- b. Tekrar güdüleme: Giriş bölümündeki güdülemede söylenenler burada tekrar edilir.
- c. Kapanış: Dikkati çekmedeki etkinlik burada tekrarlanır. Eğer öğrencilerin büyük bir çoğunluğu doğru yanıt vermişse günlük plan etkilidir. Yok, eğer yanıt verilmemişse, plan yeniden düzenlenmelidir. Öğretmen en son olarak “hepinize ders katıldığınız için teşekkür ederim. Anlatamadığım konu varsa, bana sorun.” demesi. İyi günler dilemesi. Gelecek ders için öğrencilerce yapılacak hazırlıklar varsa, onların bildirmesi.

5. Değerlendirme:

a. İzleme türü değerlendirme:

Her ünitenin sonunda öğrencinin hangi hedef davranışları kazanıp kazanmadığını belirlemek ve onun eksiklerini tamamlamak, yanlışlarını düzeltmek amacıyla yapılan değerlendirmedir. Bu tür sınavda öğrenciye not verilmemelidir. Öğrencinin yaptığı yanlışlar, eksikler belirlendikten sonra bunları giderici bir ek eğitim yapılmalıdır. Öğrencinin yanlış ve eksikleri tamamlanıp giderilene dek bu iş sürdürülmelidir.

II.11. İlgili Araştırmalar

Sosyal bilgiler ve diğer öğretim alanlarında araç-gereç kullanımı üzerine yapılan tezlerin bazılarında ait bulgular aşağıda özetlenmiştir. Ele alınan bu tezlerin başlıcaları, Mentiş (1997), Koyal (1996), Sığan (1997), Sağlam (1997), Türkmen (1997) ve Ercanlı (1997) tarafından yazılmış olanlardır.

Sığan'ın (1997) "İlkokulda Sosyal Bilgiler Dersinin Etkililiğini Azaltan Faktörlerin Araştırılması" konulu tezinde, ilkokul öğretmen ve öğrencilerinin görüşlerinden de faydalanılarak, sosyal bilgiler dersinin etkililiğini azaltan faktörleri (program, ders kitapları, diğer araç-gereçler ve dersin işleniş yöntemleri) tespit etmeye çalışmıştır. Sonuçla sosyal bilgiler dersi öğretiminde, ekonomik sebeplerden ötürü öğretim aracı olarak sadece ders kitaplarından faydalandığını bulmuştur. Ayrıca dersin işleniş esnasında sözel araçların yanı sıra görsel araç ve gereçlerden de faydalanılması önemle vurgulanmaktadır.

Sağlam'ın (1997) "İlköğretim Okullarında Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi Öğretiminin Değerlendirilmesi" konulu tezinde, ilköğretim okullarında "Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük" dersinin öğretiminde karşılaşılan güçlüklerin belirlenmesi ve bunların çözümünde yapılması gereken çalışmaların ortaya konması amaçlanmıştır. Sonuçta; Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük Dersi'nin işlenişinde taktir yönteminin kullanıldığı, değişik araç-gereçler yerine ders kitaplarına bağlı kalındığı ve bunlarla da dersin işlenişinin yeterli bir öğrenme düzeyi sağlamadığı bulunmuştur.

Türkmen'in (1997) "İlköğretim Okullarında Gökyüzü ve Dünyamız Ünitesinin Ödül ve Grup Çalışması Metoduyla İşlenmesinin Fen Öğretimine Etkisi" konulu tez çalışmasında "Gökyüzü ve Dünyamız" ünitesinde ödül ve grup çalışmasının başarıya etkileri incelenmiştir. Sonuçta; grup çalışması yönteminin uygulandığı deney grubu geleneksel metoda göre öğretimin yapıldığı kontrol grubuna göre daha başarılı bulunmuştur.

Ercanlı'nın (1997) "İlköğretim Okullarının 4. Sınıflarında dünyamız ve Gökyüzü Ünitesinin Öğretilmesinde Oyun ve Modellerin Başarıya Etkisi" konulu tez çalışmasında

Dünyamız ve Gökyüzü Ünitesinin öğrenci başarısını etkileyen faktörler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırmada; oyunlar ve modellerle ders anlatımının başarıya olumlu yönde etkilediği tespit edilmiştir.

Sonuç olarak; Sosyal Bilgiler dersinde araç-gereç kullanımının etkililiğini tespit etmek amacıyla yapılan bu çalışma için ilgili literatür tarandığında; öğretimin planlanması, programlı öğretim, öğrenci merkezli öğretim, grup ve oyunla öğretim, ödül ve grup çalışmasının öğretime etkileri, duyuşsal amaçların gerçekleşme düzeyinin bazı değişkenler açısından incelenmesi, problem çözme yönteminin öğrencilerin okul başarısı ve duyuşsal özellikleri üzerindeki etkisi vb. konularda çeşitli çalışmalara rastlanmıştır. Ancak Sosyal Bilgiler dersinde araç-gereç kullanımının etkililiğini tespit etmek amacıyla bir çalışmanın yapılmadığı görülmüştür.

Bu konuda yapılmış tek örnek Sığan'ın "İlkokullarda Sosyal Bilgiler Dersinin Etkililiğini Azaltan Faktörlerin Araştırılması" konulu tez çalışmasıdır. Sığan'ın bulgularından da, Sosyal Bilgiler dersinde araç-gereç kullanımının etkililiği konusunda yeni araştırmaların yapılmasına ihtiyaç olduğu görülmektedir.

BÖLÜM III YÖNTEM

III.1 Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, deneme modeline uygun olarak düzenlenmiştir.

R₁ G₁ O_{1.1} T₁ Araç-gereç programlandırılmış öğretim T₁

R₁₁ G₁₁ O_{11.1} T₁ Geleneksel öğretim T₁

R= Grupların oluşturulmasındaki yansızlık

G= Grup

O= Ölçme-gözlem

T= Bağımsız değişken

III.2. Denekler

Bu araştırmada deneysel yöntem kullanıldığından, evren ve örneklem seçimi yapılmayıp, Kastamonu ili, Küre ilçesinde bulunan Kesepınar İlköğretim Okulu'nun iki dördüncü sınıflarında bulunan toplam öğrenciler uygulama grubu olarak alınmıştır. Örneklemcinin cinsiyete ve sosyo-ekonomik seviyeye göre dağılımını aşağıdaki tablolarda verilmiştir:

TABL0 III.1:

Örneklemcinin Cinsiyete Göre Frekans ve Yüzdelerlik Dağılımları:

Cevaplar	f	%
Kız	24	46
Erkek	28	54
Toplam	52	100

Araştırmaya katılan deneklerin %46'sı kız, %54'ü erkeklerden oluşmuştur.

TABLO III.2:

Deneklerin Ailelerinin Sosyo-Ekonomik Düzeyi ile ilgili Frekans ve Yüzde Dağılımları

Cevaplar	f	%
Çok iyi	8	15,4
İyi	12	23
Biraz iyi	18	34,6
Hiç iyi değil	8	15,4
Cevapsız	6	11,6
Toplam	52	100

Araştırmaya katılan deneklerin %15,4'ünün sosyo-ekonomik düzeyinin çok iyi olduğu, %23'ünün iyi olduğu, %34,6'sının biraz iyi olduğu, %15,6'sının hiç iyi olmadığı görülmektedir. %11,6'sı ise bu soruya yanıt vermemiştir.

III.3. Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada; veri toplama aracı olarak, araştırmacı tarafından hazırlanmış olan anket ve bilgi testi kullanılmıştır. Anket ve bilgi testi hazırlanırken aşağıdaki aşamalardan geçilmiştir:

1. Araştırma sırasında üzerinde çalışılacak konuların analizi yapılmıştır.
2. Konuyla ilgili hedef davranışlar belirlenmiştir.
3. Belirlenen hedef ve davranışlar için uzman görüşüne başvurulmuştur.
4. Ölçülecek hedef ve davranışları kapsayan olası test maddeleri hazırlanmıştır.
5. Hazırlanan olası test maddelerinin kapsam geçerliliği için uzman görüşüne başvurulmuştur.
6. Olası test maddelerinden hazırlanan test formu ön deneme sınıflarında uygulanarak güvenilirlik saptaması yapılmıştır.
7. Tekrar uzman görüşüne başvurularak yeniden düzenlenen test maddelerinden öntest-son testte kullanılan nihai test formu hazırlanmıştır.

III.4. Verilerin Kaynağı ve Cinsi

Araştırmada kullanılmış olan anket ve bilgi testi formu ile elde edilen bulgulara kaynak olarak; Milli Eğitim Bakanlığının halen yürürlükte olan İlkokul Programı'ndan, ilgili kurumların yayınlarından, bu konuda yapılmış araştırmalardan, yerli yabancı yayınlar ve makalelerden, dersin işlenişinde kullanılan yardımcı ders kitaplarından ve ünite dergilerinden, sınıf öğretmenlerinden ve konu alanı uzmanlarından yararlanılmıştır.

III.5. Araştırmanın Uygulanışı

Bu araştırma, Kastamonu ili, Küre ilçesinde bulunan Kesepınar İlköğretim Okulu'nda uygulanmıştır.

Uygulamaya başlamadan önce araştırmada denek olarak ele alınacak öğrencilere araştırma hakkında bilgi verilmiş ve bu sınıfta okutan öğretmenler de bilgilendirilmiştir.

Araştırmanın uygulanması, araştırmacının kendisi tarafından gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın uygulanmasında izlenen yol; deney ve kontrol grubunu oluşturan öğrencilere dersin nasıl işleneceği ve hangi araç-gereçlerin (kavram haritası, dilsiz harita, mobil, kolaj çalışması, bölgeler haritası, dergi, ansiklopedi, ders kitabı vs.) kullanılacağı örneklerle açıklanmıştır.

Deney grubuna (4/A öğrencileri) programlandırılmış araç-gereçle öğretim yapılacağı, kontrol grubuna (4/B öğrencileri) klasik, geleneksel yöntemle öğretimin yapılacağı örneklerle açıklanmış ve gerekli materyallerin nasıl hazırlanacağı ve kullanılacağı anlatılmıştır.

Konunun işlenişine geçmeden önce her iki gruba kişisel bilgi anketi ve bilgi testi (ön test) uygulanmıştır.

Konunun bitiminden onbeş gün sonra ise her iki gruba da söntestli uygulanmıştır. Konunun işlenmesinden ve söntestli'den üç hafta sonra ise öğrenmenin kalıcılığını ölçmek için söntest2 uygulanmış ve kazanılan davranışların gruplara göre kalıcılıkları ile ilgili puanlar elde edilmiştir. Elde edilen veriler de "Bulgular ve Yorum" bölümündeki ilgili tablolarda sunulmuştur.

III.6. Verilerin Analizi

Bu araştırmada, verilerin analizi bilgisayar yardımı ile yapılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin frekans ve yüzde dağılımları hesaplanmıştır.

Araştırmada belirtilen denencelere göre, öğrencilerin başarı testindeki sorulara verdiği doğru cevapların aritmetik ortalaması ve standart sapması hesaplanmış, grupların karşılaştırılmasında, farkların test edilmesinde “t testi” tekniği kullanılmıştır.

BÖLÜM IV BULGULAR VE YORUM

IV. 1. İlköğretim Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Birden Fazla Yöntemle Birlikte Araç-Gereç Kullanmanın Dersin İşlenmesine Etkileri İle İlgili Bulgular

TABLO IV.1:

Deney Grubu ve Kontrol Grubu Öntest Puanları Arasındaki Farkla İlgili t-Testi Sonuçları

	n	x	ss	t	p
Deney Grubu	26	53,615	7,466	0,125*	1,901
Kontrol Grubu	26	53,307	8,176		

* $p > 0,05$

Tablo IV.1 incelendiğinde, deney grubunun öntest ortalamasının 53,615; kontrol grubunun ortalamasının ise 53,307 olduğu görülmektedir.

İki grup ortalaması arasındaki farkın anlamlılığını test etmek amacıyla hesaplanan t değeri ise 0,125 olarak hesaplanmıştır. Bu değer iki grup arasındaki farkın 0,05 manidarlık düzeyinde anlamlı olmadığını göstermektedir. Diğer bir ifadeyle, aralarında manidar bir fark olmaması, araştırmaya başlamadan önce deney ve kontrol grubunun ön bilgilerinin birbirlerine eşit olduğunu göstermektedir.

TABLO IV.2:

Deney Grubu ve Kontrol Grubu Sontestli Puanları Arasındaki Farkla İlgili t-Testi Sonuçları

	n	x	ss	t	p
Deney Grubu	26	78,923	9,570	6,832*	0,001
Kontrol Grubu	26	59,769	10,618		

* $p < 0,01$

Tablo IV.2'de görüldüğü gibi, deney grubunu sontest1 ortalaması 78,923; kontrol grubunu ortalaması ise 59,769'dur. Deney ve kontrol grubunun "sontest1"leri arasında 0,001 düzeyinde manidar bir fark olması, birden fazla yöntem ile birlikte araç-gereç kullanımıyla ders anlatımının başarıyı olumlu yönde etkilediğini göstermektedir.

Öğrencilerin araç gereçle derslere katılımı sağlanarak dersin işlenmesi, deney grubunun kontrol grubuna göre daha başarılı olmasını sağlamıştır.

TABLO IV.3:

Deney Grubu ve Kontrol Grubu Sontest2 Puanları Arasındaki Farkla İlgili t-Testi Sonuçları

	n	x	ss	t	p
Deney Grubu	26	78,076	9,041	8,385*	0,001
Kontrol Grubu	26	57,692	8,479		

* p<0,01

Tablo IV.3'te görüldüğü gibi, deney grubunun sontest2 ortalaması 78,076; kontrol grubunun ortalaması ise 57,692'dir.

Deney ve kontrol grupları arasında 0,001 düzeyinde manidar bir farklılık vardır. Ortalamalar; Tablo IV.4'teki sontest1'e ait ortalamalar ile karşılaştırıldığında, her iki grupta bulunan öğrencilerin öğrenme ve hatırlama düzeylerinde bir azalma olduğu, fakat bu azalmanın kontrol grubunda deney grubuna göre çok daha fazla olduğu görülmektedir.

TABLO IV.4:

Deney Grubu Öntest-Sontest1 Puanları Arasındaki Farkla İlgili t-Testi Sonuçları

	n	x	ss	t	p
Öntest	26	53,615	9,466	17,982*	0,001
Sontest1	26	78,923	9,570		

* p<0,01

Tablo IV.4 incelendiğinde, deney grubunun öntest için ortalamasının 53;615; sontestli için ortalamasının 78,923 olduğu görülmektedir. Öntest ve sontestli puanları arasında 0,001 düzeyinde manidar bir farklılık vardır.

Deney grubunun öntest ve sontestli puanları istatistikî verilere göre incelendiğinde, birden fazla yöntem ile birlikte araç-gereç kullanımıyla ders işlendikten sonra deneklerin başarısında belirgin bir artış gözlemlenmektedir. Bu sonuç, birden fazla yöntem ile birlikte araç-gereç kullanımıyla ders işlemenin başarıyı olumlu yönde etkilediğini göstermektedir. Bu durum ise araştırmanın hipotezlerini doğrulamaktadır.

TABLO IV.5:

Kontrol Grubu Öntest-Sontestli Puanları Arasındaki Farkla İlgili

t-Testi Sonuçları

	n	x	ss	t	p
Öntest	26	53,307	8,176	5,401*	0,001
Sontestli	26	59,769	10,618		

* p<0,01

Tablo IV.5 incelendiğinde, kontrol grubunun öntest için ortalamasının 53,307; sontestli için ortalamasının 59,769 olduğu görülmektedir. Öntest ve sontestli puanları arasında 0,001 düzeyinde manidar bir farklılık vardır.

Geleneksel yöntem, etkinlik ve stratejilerin kullanıldığı kontrol grubunun öntest ve sontestli puanları karşılaştırıldığında, ders işlendikten sonra kontrol grubunun başarısında da belirli bir artış olduğu gözlemlenmektedir. Fakat bu artış, eğitim-öğretim ortamı birden fazla yöntem ile birlikte araç-gereçle zenginleştirildiğinde ve öğrenci etkin kılındığında çok daha fazla olmaktadır.

TABLO IV.6:**Deney Grubu Öntest-Sontest2 Puanları Arasındaki Farkla İlgili
t-Testi Sonuçları**

	n	x	ss	t	p
Öntest	26	53,615	9,466	16,946*	0,001
Sontest2	26	78,076	9,041		

* p<0,01

Tablo IV.6 incelendiğinde, deney grubunun öntest için ortalamasının 53,615; sontest2 için ortalamasının 78,076 olduğu görülmektedir. Öntest ve sontest2 puanları arasında 0,001 düzeyinde manidar bir farklılık vardır.

Bu da; eğitim-öğretim ortamı birden fazla yöntem ile birlikte araç-gereçle zenginleştirildiği ve öğrencinin etkin kılındığı deney grubunda öğretimin kalıcı izli davranışlar sağladığını göstermektedir.

TABLO IV.7:**Kontrol Grubu Öntest-Sontest2 Puanları Arasındaki Farkla İlgili
t-Testi Sonuçları**

	n	x	ss	t	p
Öntest	26	53,307	8,176	3,768*	0,001
Sontest2	26	57,692	8,479		

* p<0,01

Tablo IV.7 incelendiğinde, kontrol grubunun öntest için ortalamasının 53,307; sontest2 için ortalamasının 57,692 olduğu görülmektedir. Öntest ve sontest2 puanları arasında 0,001 düzeyinde manidar bir farklılık vardır. Ancak öğrenme ve hatırlama, iki grubun ortalamaları bakımından deney grubunda, kontrol grubununkinin yaklaşık 5 katıdır.

TABLO IV.8:

**Deney Grubu Sontest1-Sontest2 Puanları Arasındaki Farkla İlgili
t-Testi Sonuçları**

	n	x	ss	t	p
Sontest1	26	78,923	9,570	0,670*	0,508
Sontest2	26	78,076	9,041		

* $p > 0,01$

Tablo IV.8 incelendiğinde, deney grubunun sontest1 için ortalamasının 78,923; sontest2 için ortalamasının 78,076 olduğu görülmektedir. Sontest1 ve sontest2 puanları arasında manidar bir farklılık yoktur.

Sontest1 ve sontest2 arasında manidar bir farklılığın olmayışı, öğrenmenin kalıcı ve izli davranış değişikliği meydana getirdiğini göstermesi ve birden fazla yöntem ile birlikte araç-gereçle zenginleştirilmiş öğretimin önemini vurgulaması ve hipotezlerin doğrulanması bakımından önemli bir veri olarak kabul edilebilir.

TABLO IV.9:

**Kontrol Grubu Sontest1-Sontest2 Puanları Arasındaki Farkla İlgili
t-Testi Sonuçları**

	n	x	ss	t	p
Sontest1	26	59,769	10,618	2,331*	0,028
Sontest2	26	57,692	8,479		

* $p < 0,05$

Tablo IV.9 incelendiğinde, kontrol grubunun sontest1 için ortalamasının 59,769; sontest2 için ortalamasının 57,692 olduğu görülmektedir. Sontest1 ve sontest2 puanları arasında 0,028 düzeyinde manidar bir farklılık vardır.

Bu sonuç, eğitim-öğretim ortamında gerekli yöntem ve tekniklerle yeterli araç-gereç kullanılmadığı ve öğrenciler aktif kılınmadığı zaman öğrenmede kalıcı izli

davranış değişikliğinin sağlanmadığını göstermektedir.

IV. 2. İlköğretim Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Araç-Gereç Kullanma Durumu İle İlgili Bulgular

TABLO IV.10:

Sosyal Bilgiler Dersi İşlerken Araç-Gereç Kullanma Sıklığı İle İlgili Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

Cevaplar	f	%
Her zaman	18	34,7
Bazen	24	46,2
Çok az	6	11,5
Hiç	2	3,8
Cevapsız	2	3,8
Toplam	52	100

Tablo IV.10'da görüldüğü gibi, araştırmaya katılan deneklerin % 34,7'si her zaman, % 46,2'si bazen, % 11,5'i çok az, % 3,8'i hiç araç-gereç kullanmadıklarını söylemektedir. % 3,8'i ise bu soruya cevap vermemiştir.

TABLO IV.11:

Sosyal Bilgiler Dersi İle İlgili Araç-Gereçlerin Nasıl Yapıldığı İle İlgili Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

Cevaplar	f	%
Evde yapıyoruz	16	30,7
Sınıfta kendimiz yapıyoruz	12	23,1
Sınıfta öğretmenimizle birlikte yapıyoruz	24	46,2
Toplam	52	100

Tablo IV.11'de görüldüğü gibi; araştırmaya katılan deneklerin % 30,7'si araç-gereçleri evde yaptıklarını, % 23,1'i sınıfta yaptıklarını, % 46,2'si sınıfta öğretmenleri ile

birlikte yaptıklarını söylemektedir.

TABLO IV.12:

Ders Araç-Gereçlerinden Kara Tahtayı Tanıma Düzeyi İle İlgili Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

Cevaplar	f	%
Çok iyi tanıyorum	52	100
Tanıyorum	-	-
Biraz tanıyorum	-	-
Hiç tanımiyorum	-	-
Toplam	52	100

Tablo IV.12'ye bakıldığında, öğrencilerin % 100'ünün kara tahtayı çok iyi tanıdığı görülmektedir.

TABLO IV.13:

Ders Araç-Gereçlerinden Haritayı Tanıma Düzeyi İle İlgili Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

Cevaplar	f	%
Çok iyi tanıyorum	32	61,4
Tanıyorum	12	23,1
Biraz tanıyorum	8	15,5
Hiç tanımiyorum	-	-
Toplam	52	100

Tablo IV.13'ü incelediğimizde, araştırmaya katılan deneklerden % 61,4'ü haritayı çok iyi tanıdığını, % 23,1'i tanıdığını, % 15,5'inin biraz tanıdığını görülmektedir.

TABLO IV.14:

Ders Araç-Gereçlerinden Pusulayı Tanıma Düzeyi İle İlgili Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

Cevaplar	f	%
Çok iyi tanıyorum	18	34,7
Tanıyorum	12	23,1
Biraz tanıyorum	18	34,7
Hiç tanımıyorum	4	7,5
Toplam	52	100

Tablo IV.14'ü incelediğimizde, araştırmaya katılan deneklerden % 34,7'si pusulayı çok iyi tanıdığını, % 23,1'i tanıdığını, % 34,7'si biraz tanıdığını, % 7,5'nin ise hiç tanımadığını görülmektedir.

TABLO IV.15:

Ders Araç-Gereçlerinden Bülten Tahtasını Tanıma Düzeyi İle İlgili Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

Cevaplar	f	%
Çok iyi tanıyorum	26	50
Tanıyorum	16	30,7
Biraz tanıyorum	8	15,5
Hiç tanımıyorum	2	3,8
Toplam	52	100

Tablo IV.15'i incelediğimizde, araştırmaya katılan deneklerden % 50'si bülten tahtasını çok iyi tanıdığını, % 30,7'si tanıdığını, % 15,5'i biraz tanıdığını, % 3,8'inin ise hiç tanımadığını görülmektedir.

Bu tablo bize öğrencilerin sınıflarındaki araç-gereçleri yeterli bir şekilde tanımadıklarını, isimlerini bilmediklerini göstermektedir. Öğrencilerden bazı sınıf içi etkinliklerini sergiledikleri araçlardan birisi olan bülten tahtasını dahi tanımayanların

çıkması, ezbere dayalı eğitim-öğretim yaptığımızın bir göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

TABLO IV.16:

Ders Araç-Gereçlerinden Panoyu Tanıma Düzeyi İle İlgili Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

Cevaplar	f	%
Çok iyi tanıyorum	2	3,8
Tanıyorum	2	3,8
Biraz tanıyorum	6	11,5
Hiç tanımıyorum	42	80,9
Toplam	52	100

Tablo IV.16'yi incelediğimizde, araştırmaya katılan deneklerden % 3,8'i panoyu çok iyi tanıdığını, % 3,8'i tanıdığını, % 11,5'i biraz tanıdığını, % 80,9'unun ise hiç tanımadığını görülmektedir.

Bu durum, söz konusu öğrencilerin öğrenim gördükleri sınıflarda ve kullandıkları koridorlarda bu aracın bulunmamasından kaynaklanmaktadır.

TABLO IV.17:

Ders Araç-Gereçlerinden Diyagramı Tanıma Düzeyi İle İlgili Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

Cevaplar	f	%
Çok iyi tanıyorum	-	-
Tanıyorum	-	-
Biraz tanıyorum	-	-
Hiç tanımıyorum	52	100
Toplam	52	100

Tablo IV.17'yi incelediğimizde, araştırmaya katılan deneklerden % 100'nün

diyagramı hiç tanımadığı görülmektedir.

TABLO IV.18:

Ders Araç-Gereçlerinden Kum Masasını Tanıma Düzeyi İle İlgili Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

Cevaplar	f	%
Çok iyi tanıyorum	-	-
Tanıyorum	-	-
Biraz tanıyorum	-	-
Hiç tanımıyorum	52	100
Toplam	52	100

Tablo IV.18'i incelediğimizde, araştırmaya katılan deneklerden % 100'nün kum masasını hiç tanımadığı görülmektedir.

TABLO IV.19:

Ders Araç-Gereçlerinden Kum Masasını Tanıma Düzeyi İle İlgili Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

Cevaplar	f	%
Çok iyi tanıyorum	-	-
Tanıyorum	-	-
Biraz tanıyorum	-	-
Hiç tanımıyorum	52	100
Toplam	52	100

Tablo IV.19'u incelediğimizde, araştırmaya katılan deneklerden % 100'nün tuz haritasını hiç tanımadığı görülmektedir.

TABLO IV.20:

Ders Araç-Gereçlerinden Dilsiz Haritayı Tanıma Düzeyi İle İlgili Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

Cevaplar	f	%
Çok iyi tanıyorum	-	-
Tanıyorum	-	-
Biraz tanıyorum	-	-
Hiç tanımıyorum	52	100
Toplam	52	100

Tablo IV.20'yi incelediğimizde, araştırmaya katılan deneklerden % 100'nün dilsiz haritayı hiç tanımadığı görülmektedir.

TABLO IV.21:

Ders Araç-Gereçlerinden Grafikleri Tanıma Düzeyi İle İlgili Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

Cevaplar	f	%
Çok iyi tanıyorum	32	61,5
Tanıyorum	18	34,7
Biraz tanıyorum	1	1,9
Hiç tanımıyorum	1	1,9
Toplam	52	100

Tablo IV.21'i incelediğimizde, araştırmaya katılan deneklerden % 61,5'i grafikleri çok iyi tanıdığını, % 34,7'si tanıdığını, % 1,9'u biraz tanıdığını, % 1,9'unun ise hiç tanımadığını görülmektedir.

TABLO IV.22:

Ders Araç-Gereçlerinden Yerküreyi Tanıma Düzeyi İle İlgili Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

Cevaplar	f	%
Çok iyi tanıyorum	18	34,7
Tanıyorum	16	30,7
Biraz tanıyorum	10	19,1
Hiç tanımıyorum	8	15,5
Toplam	52	100

Tablo IV.22'yi incelediğimizde, araştırmaya katılan deneklerden % 34,7'si yerküreyi çok iyi tanıdığını, % 30,7'si tanıdığını, % 19,1'i biraz tanıdığını, % 15,5'inin ise hiç tanımadığını görülmektedir.

TABLO IV.23:

Ders Araç-Gereçlerinden Tepegözü Tanıma Düzeyi İle İlgili Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

Cevaplar	f	%
Çok iyi tanıyorum	1	1,9
Tanıyorum	1	1,9
Biraz tanıyorum	18	34,7
Hiç tanımıyorum	32	61,5
Toplam	52	100

Tablo IV.23'ü incelediğimizde, araştırmaya katılan deneklerden % 1,9'u tepegözü çok iyi tanıdığını, % 1,9'u tanıdığını, % 34,7'si biraz tanıdığını, % 61,5'inin ise hiç tanımadığını görülmektedir.

TABLO IV.24:

Ders Araç-Gereçlerinden Bilgisayarı Tanıma Düzeyi İle İlgili Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

Cevaplar	f	%
Çok iyi tanıyorum	6	11,5
Tanıyorum	8	15,5
Biraz tanıyorum	18	34,7
Hiç tanımıyorum	20	38,3
Toplam	52	100

Tablo IV.24'ü incelediğimizde, araştırmaya katılan deneklerden % 11,5'i bilgisayar çok iyi tanıdığını, % 15,5'i tanıdığını, % 34,7'si biraz tanıdığı, % 38,3'nün ise hiç tanımadığı görülmektedir.

Görüldüğü gibi, öğrencilerin azımsanmayacak bir çoğunluğu çağımızın en ileri eğitim teknoloji araçlarından birisi olan bilgisayarla henüz tanışmamışlar. Bu da, çağdaş eğitimin gereği olan bilgisayardan istenilen bir şekilde yararlanılmadığını göstermektedir.

TABLO IV.25:

Ders Araç-Gereçlerinden Tv-Radyoyu Tanıma Düzeyi İle İlgili Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

Cevaplar	f	%
Çok iyi tanıyorum	32	61,5
Tanıyorum	18	34,7
Biraz tanıyorum	1	1,9
Hiç tanımıyorum	1	1,9
Toplam	52	100

Tablo IV.25'i incelediğimizde, araştırmaya katılan deneklerden % 61,5'i tv-radyoyu çok iyi tanıdığını, % 34,7'si tanıdığını, % 1,9'u biraz tanıdığı, % 1,9'unun ise

hiç tanımadığı görülmektedir.

TABLO IV.26:

Ders Araç-Gereçlerinden Kavram Haritasını Tanıma Düzeyi İle İlgili Frekans ve Yüzdeler Dağılımları

Cevaplar	f	%
Çok iyi tanıyorum	-	-
Tanıyorum	-	-
Biraz tanıyorum	-	-
Hiç tanımıyorum	52	100
Toplam	52	100

Tablo IV.26'yı incelediğimizde, araştırmaya katılan deneklerden % 100'nün kavram haritasını hiç tanımadığı görülmektedir.

BÖLÜM V: SONUÇ VE ÖNERİLER

V.1. Sonuç

Araştırmanın temel boyutlarını oluşturan iki grupta yani araç-gereçlerle ve programlandırılmış öğretim yapılan grupta, geleneksel öğretim yapılan grup arasında öğrenme kalıcılığını sağlama bakımından fark gözlenmiştir. Uygulama başında elde edilen öntest puanları arasında denklik varken sontest ve kalıcılık yoklamalarında erişileri manidar düzeyde anlamlı çıkmıştır. Sonuç olarak, programlandırılmış araç-gereçle öğretimin, ilköğretimin dördüncü sınıf sosyal bilgiler dersinin tüm ünitelerinde geleneksel öğretime göre daha başarılı olacağı söylenebilir. Böyle bir uygulama eğitimin şansa bırakılmaması yönünden gerekli görülmektedir.

Günümüzün öğretmeni ders kitabı dışındaki eğitim araçlarını bilmek, bulmak, bizzat yapmak ya da yaptırmak, kullanmak, kısacası sınıftaki çocuklarla ders araçlarını içli dışı yapmakla yükümlüdür. Bir öğretmenin başarısı da önemli ölçüde bu alandaki çabaları ve aldığı sonuçlarla yakından ilgilidir.

Öğrenme sürecinde çocuk, göze-kulağa ve el becerisine yönelik ders araçları ile karşı karşıya gelmedikçe, onların yardımıyla konuları öğrenmedikçe, öğrendiği sanılan bilgilerin tümü kısa süre sonra unutulur. Ezberlenen bu bilgiler, hiç bir zaman çocuğun yaratıcı gücünün gelişmesini sağlayamaz. Tam tersine körleşmesine yardım eder.

Bu gerçeği çok iyi bilen kalkınmış ülkelerdeki öğretmenlerin sınıfları bir ders araçları merkezi gibidir. Hele ilköğretim çağındaki çocuklar çok çeşitli eğitici-öğretici fonksiyonları olan araçlarla gülerек, oynayarak, yaşlarına ve bilgi düzeylerine uyan gerekli bilgileri köklü bir biçimde öğrenmekte, dolayısıyla kişilikleri gelişmektedir.

Bizim eğitim ve öğretim kurumlarımızda ders araçlarının değeri, öğretimdeki yeri henüz yeterince kavranılmamıştır. Halen faaliyette olan Film-Radyo TV ile Eğitim Merkezi'nin durumu ortadadır. Donatım ve personeli ile okullarımıza yeteri kadar ders aracı üretebilecek kapasitede olan bu kurumun eğitime yapacağı katkılara bağlı olduğu Bakanlıkça ne yazık ki, ciddi bir biçimde benimsenmemiştir.

Belli bir sistem içerisinde bir türlü oturtulamayan eğitim-öğretim işlerimizle önemli ile önemsizin, öncelikli olanla olmayanın objektif bir biçimde ayrımı yapılmadığı için yenilik adına yanlış yeglemek sürüp gitmektedir.

Brakınız taşra okullarının, ders aletleri yapım merkezinin ürettiği ders araçlarından büyük şehirlerimizde görev yapan öğretmenlerin acaba kaç tanesi yararlanmaktadır? Bu konuda öğretmenlerimizi suçlamak haksızlık olur. Zira öğretmenlerimizin yetişme ve denetlenme biçimleri, eğitim fakültesi çıkışlı olmayanların öğretmenlik mesleğine alınması ders araçlarını kullanmalarına olanak vermemektedir.

Yalnız kitap, tebeşir, kara tahtadan yararlanarak oku, ezberle ve anlat gibi eskitemediğimiz bir metotla yetişen yeni nesillerde kalite her geçen yıl biraz daha düşmektedir.

Ülkemizdeki eğitim çarkının düzensiz dönüşünün nedenlerinden birisi ve belki de en önemlisi, sınıflara çeşitli ve yararlı ders araçlarını hala sokamamış olmamızdır.

Diğer bir konu ise öğretim ortamında sunulan öğretim hizmetinin niteliğidir. İstendik davranışları kazandırmak için düzenlenen eğitim-öğretim ve sınıf içi etkinlikleri çocuğun ihtiyaç ve beklentilerine cevap vermelidir. Çocuk neyi öğrendiğini ve niçin öğrendiğini ne kadar öğrendiğini bilmelidir. Hedeften haberdar olmalı, güdülenmeli, öğreneceği bilgileri nerelerde kullanabileceğini bilmeli, hata ve eksiklerinin neler olduğunu ve nasıl düzeltilebileceğini bilmeli, sergilediği davranış doğru ise ödülünü almalıdır. Eğitim sistemimizde henüz bu etkinlikler kullanılmamaktadır.

V.2. Öneriler

Yukarıda sıralanan olumsuzlukları giderebilmek için şunlar yapılmalıdır:

1. Sosyal Bilgiler dersi programı yeniden gözden geçirilip programlandırılmış öğretim ilkelerine göre düzenlenmelidir.
2. Düzenlenen programlar doğrultusunda ders araç-gereçlerinin öğrencilerce yapımını sağlayabilecek atölye ve laboratuvarlar kurulabilir.
3. Düzenlenen programları destekleyici araç-gereçler takımı, öğretmen kılavuzu kitapları, araştırma kitapları hazırlanarak öğretmenlerin kullanmasına sunulmalıdır.

4. Halen çalışmakta olan öğretmenlerimize, programları sistematik aralıklarla tanıtılabilmek ve eğitebilmek için hizmet içi eğitimi kursları düzenlenebilir.
5. Sosyal Bilgiler dersinde her ünite ve konuyla ilgili öğretmen ve öğrencinin birlikte ve ferdi olarak yapabileceği araç-gereçlere yer verilebilir.
6. Her derece ve türdeki okullarda araç-gereç odası düzenlenebilir.
7. Sosyal Bilgiler dersi kitabı, konularla ilgili alıştırmalar ve sorular, öğrencileri düşünmeye sevk edici, etkin ve yaratıcı kalıcı özelliklere sahip ve sayıca yeterli olacak şekilde yeniden yazılabilir.
8. Programların hazırlanması, uygulamaya konulması vb. konularda görev alacak uzmanların yetiştirilmesi amacıyla ilgili fakülte ve bölümlerin, yüksek lisans ve doktora programlarına uzmanlık dersleri konulmalı ve yaptırılacak uygulamalı çalışmalarla uzman personel yetiştirme yoluna gidilmelidir.
9. Bugün ülkemizde öğretmenler açısından önem taşıyan bir sorun da hemen tüm eğitim kurum ve kademelerinde, özellikle temel eğitim birinci ve ikinci devresinde haftalık ders saati sayısı bakımından öğretmenlerin oldukça yüklü bulunmalarıdır. Bu yük nedeniyle öğretmenler derslere yeteri kadar hazırlanma olanağı bulamadan girmektedirler. Bunun sonucu olarak da verimli bir eğitim yapmak olanaksız olmaktadır. Bu sakıncalı durumu bir ölçüde gidermek için çeşitli disiplinlere ilişkin olarak öğretimde etkinliği kanıtlanmış bulunan programlı materyallerden yararlanılabilir. Bu materyaller bir yandan öğretmenin görevini kolaylaştırırken, diğer yandan ders saatlerinin verimli geçmesine yardımcı olacaktır.

Yukarıdaki önerilerin yanında; bu araştırma Sosyal Bilgiler dersinin bir ünitesinin konusuna uygulanmıştır. Bu yaklaşımla çok daha değişik araştırmalar yapılabilir.

KAYNAKÇA

- AKYÜZ, Yahya, Türk Eğitim Tarihi, İstanbul, 1993.
- ANGI, Hacı, "Görme İşitme Yoluyla Öğretim", Çağdaş Eğitim Dergisi, Sayı 3, Ankara, 1976.
- AŞKUN, İnalcem, "Çağdaş Eğitim Teknolojisi Karşısında Geleneksel Eğitim Araç ve Yöntemleri", Pedagoji Dergisi, İstanbul, 1980.
- AYDIN, Mustafa, "Okullarda Sınıfa İçi Etkinliklerin Denetimi", Çağdaş Eğitim Dergisi, Sayı 2, Ankara, 1976.
- AYTAÇ, Kemal, Avrupa Eğitim Tarihi, Ankara, 1972.
- BARTH, L, James ve Abdullah Demirtaş, İlköğretim, Sosyal Bilgiler Öğretimi, Yök-World Bank, Megep, Ankara, 1996.
- BAŞARAN, İbrahim, Eğitime Giriş, Bımaş Matbaacılık, Ankara, 1978.
- BAYAZITOĞLU, Ethem Nazif, İlköğretim 2, Sınıf Hayat Bilgisi Dersinde Eğitsel Oyunlar, Erişi ve Kalcılık, Gazi Üniversitesi, Yapılmamış Doktora Tezi, Ankara, 1996.
- BAYKAL, Füsun ve Asaf Koçman, "Ege Bölgesinde Nüfusun Alansal Dağılışı ve Sorunları", Ege Coğrafya Dergisi, Sayı I, İzmir, 1983.
- BAYMUR, Fuat, Hayat Bilgisi Dersleri, İstanbul, 1937.
- BINBAŞIOĞLU, Cavit, "Etkin Öğretim", Çağdaş Eğitim Dergisi, Sayı 7, Ankara, 1976.
- BÜYÜKKARCI, Süleyman. (1995) Sankt George Avusturya Lisesi. Konya: Mikro Dizgi
- BÜYÜKKARCI, Süleyman. (1998) İstanbul Alman Lisesi. Konya: Mikro Dizgi
- COLLINS, Jacopsen, Methods for Teaching A Skills Approach, 1977.
- ÇAĞLAR, Adil, "İlkokul 4 ve 5, Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretimi Programı Üzerine Bazı Görüşler", Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi, Sayı 4, İstanbul, 1992.
- ÇİLENTİ, Kamuran, "İletişimde Öğretim Araçları", Çağdaş Eğitim Dergisi, Sayı 9, Ankara, 1976.
- ÇİLENTİ, Kamuran, Fen Eğitim Teknolojisi, Kadioğlu Matbaası, Ankara, 1985.
- DARKOT, Besim, Türkiye İktisadi Coğrafyası, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul, 1972.
- DEMİREL, Özcan, Eğitim Terimleri Sözlüğü, Usem Yayınları, Ankara, 1993.
- ERCANLI, Dilek, İlköğretim Okullarının 4, Sınıflarında Dünyamız ve Gökyüzü Ünitesinin Öğretilmesinde Oyun ve Modellerin Başarıya Etkisi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1997.

- ERDEN, Münire ve Yasemin Akman, Eğitim Psikolojisi, Arkadaş Yayınevi, Ankara, 1995.
- ERDEN, Münire, Sosyal Bilgiler Öğretimi, Alkım Yayınları, Ankara, 1996.
- ERICH, Hylla, "Pedagojide Deneysel Araştırmanın zarureti (X)", Çeviren: Münir Reşit Öymen, Pedagoji Cemiyeti Dergisi, Sayı 2, Cilt 1-2, İstanbul, 1964-1965.
- FIDAN, Nurettin, Okulda Öğrenme ve Öğretme, Altın Yayınevi, Ankara, 1996.
- GÜRDAL, Ayla, "İlkokul Fen Eğitiminde Laboratuar ve Araç Kullanımı", Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi, Sayı 3, İstanbul, 1991.
- HESAPÇIOĞLU, Muhsin, Öğretim İlke ve Yöntemleri, Beta Yayınları, İstanbul, 1994.
- HIZAL, Alişan, Programlı Öğretim, Ankara, 1977.
- IZBIRAK, Reşat, Sular Coğrafyası, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1989.
- KAPTAN, Saim, Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri, Tekışık Web Ofset Tesis, Ankara, 1995.
- KARASAR, Niyazi, Araştırmada Raporlaştırma, 3-A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd, Şti, Ankara, 1994.
- KARLI, E., A, Düzgün ve A, Çetin, İlköğretim Sosyal Bilgiler-4, Başarı Yayıncılık A.S., İstanbul, 1995.
- KALTSOONS, Theodore, Teaching Social Studies in The Elementary School, The Basich for Ctizenship, 1987.
- KOCAOLUK, Mehmet Şükrü ve Fatma Kocaoluk, İlköğretim Okulu Programı, Kocaoluk Basımevi, İstanbul, 1998.
- KODAMANOGLU, M, Nuri, "Matematik Öğretimine Dair", Eğitim ve Psikoloji Dergisi, Sayı 6, Ankara, 1954.
- KÜÇÜKAHMET, Leyla, Öğretim ilke ve Yöntemleri, Gazi Büro Kitapevi Yayınları, Ankara, 1995.
- KRAMER, Samuel, Tarih Sümer'de Başlar, (Çeviren: M, İlmiye Çığ, Ankara, 1995.
- MALKOÇ, Günseli, "Okullarda Bilgisayar", Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi, Sayı 1, İstanbul, 1989.
- MEB, İlkokul Programı, İlköğretim Genel Müdürlüğü, Ankara, 1995.
- MENTİŞ, Ayşe, İlköğretim I, Aşamada Sosyal Bilgiler Dersi Duyuşsal Amaçlarının Gerçekleşme Düzeyinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Adana, 1997.

ÖKTAY, Emin, "İlkokullarda Tarih Öğretimi", Okul ve Öğretmen Aylık İlköğretim Dergisi, Sayı 1, İstanbul, 1963.

"Okulda Bilgisayar", Eğitimi ve Bilgisayar Eğitiminin Yeri, Sayı I, İstanbul, 1984.

OLIVIER, R, "Derslerde Ekiple Çalışma", Eğitim Öğretim Dergisi, Sayı 3, Ankara, 1948.

ÖĞMEN, Ali, İlkokul Sosyal Bilgiler-4, Bayram Ofset, İstanbul, 1992.

ÖN, Abdullah, "Sınıfta İnsanların Karşılıklı Münasebetleri", Okul ve Öğretmen Aylık İlköğretim Dergisi, Sayı 9, İstanbul, 1964.

ÖZDEMİR, Servet ve H.İbrahim Yalın, Her Yönüyle Öğretmenlik Mesleği, Nobel Yayıncılık Ankara, 1998.

ÖZGÖNENÇ, Fikret, "Ders Kitaplarının Nitelikleri", Okul ve Öğretmen Aylık İlköğretim Dergisi, Sayı 2, İstanbul, 1963.

ÖZGÖNENÇ, Fikret, "Öğrenim Planları, Okul ve Öğretmen", Aylık İlköğretim Dergisi, Sayı 1, İstanbul, 1963.

RADO, Şevket, Büyük Türk Sözlüğü, Hayat Yayınları.

SABAN, Ahmet, Öğrenme Öğretme Süreci, Nobel Yayınları, Ankara, 2000.

SAĞLAM, Halil İbrahim, İlköğretim Okullarında "Türkiye Cumhuriyeti İnkılap Tarihi" ve Atatürkçülük" Dersi Öğretiminin Değerlendirilmesi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1997.

SAĞLAMER, Emin, İlkokulda Sosyal Bilgiler Öğretimi, Tekışık Matbaacılık, Ankara, 1980.

SIGAN, Cuma, İlkokulda Sosyal Bilgiler Dersinin Etkilliliğini Azaltan Faktörlerin Araştırılması, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1997.

SELÇUK, Ziya ve Nedret Güner, Sınıf İçi Rehberlik Uygulamaları, Pegem Yayıncılık, Ankara, 2000.

SENEMOĞLU, Nuray, Gelişim Öğrenme ve Öğretme, Ertan Matbaa, Ankara, 1997.

SÖNMEZ, Veyssel, Program Geliştirmede Öğretmen El Kitabı, Yargı Yayınları, Olgaç Matbaası, Ankara, 1986.

SÖNMEZ, Veyssel, Sosyal Bilgiler Öğretimi, İstanbul, 1993.

SÖNMEZ, Veyssel, Sosyal Bilgiler Öğretimi, Pegem, Ankara, 1996.

TAN, Hasan, "Öğrenme Nedir?", Eğitim Psikolojisi Aylık İlimi ve Mesleki Dergi, Sayı 2, İstanbul, 1953.

- TAŞLI, İsmail, Öğrenci Merkezli Yöntemlerle Coğrafya Öğretimi, 9 Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış, Doktora Tezi, İzmir, 1997.
- TEKİŞİK, Hüseyin Hüsnu, "Derslerin İşlenme Teknikleri". Çağdaş Eğitim Dergisi, Sayı 12, Ankara, 1976.
- TÜRKKAN, Oğuz Reha, "Eğitim Teknolojisi", Çağdaş Eğitim Dergisi, Sayı 2, Ankara, 1976.
- TÜRKMEN, Abdullah, İlköğretim Okullarında Gökyüzü ve Dünyamız Ünitesinin Ödül ve Grup Çalışması Metoduyla İşlenmesinin Fen Öğretimine Etkisi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1997.
- TÜRKYILMAZ, Şevket, "Eğitim ve Öğretimde Ölçü", Eğitim ve Psikoloji Dergisi, Sayı 6, Ankara, 1954.
- Uzman Ünite Dergisi, Kaya Matbaacılık, İstanbul, 1997.
- VARIŞ, Fatma, "Eğitimde Değişme ve Gelişme", Okul ve Öğretmen Aylık İlköğretim Dergisi, Sayı 5, İstanbul, 1963.
- VARIŞ, Fatma, Eğitimde Program Geliştirme: Teori ve Teknikler, Alkın Kitapçılık Yayıncılık, Ankara, 1994.
- YEŞİL, Koyal Emel, İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Problem Çözme Yönteminin Öğrencilerin Okul Başarısı ve Duyuşsal Özellikleri Üzerindeki Etkisi, 9 Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 1996.

EKLER

Ekl: Anket

Aşağıdaki anketle ilgili sorulardan size uygun şıkları işaretleyiniz.
Verdiğiniz cevaplar için teşekkür eder, derslerinizde başarılar dilerim.

Yunus GÜNİNDİ

1. Cinsiyetiniz
 - a) Kız
 - b) Erkek
2. Ailenizin sosyo-ekonomik gelir düzeyi nasıldır?
 - a) Çok iyi
 - b) İyi
 - c) Biraz iyi
 - d) Hiç iyi değil
3. Sosyal bilgiler dersini işlerken araç-gereç kullanma sıklığınız nedir?
 - a) Her zaman
 - b) Bazen
 - c) Çok az
 - d) Hiç
4. Sosyal bilgiler dersi ile ilgili araç-gereçleri evde kendiniz mi yoksa sınıfta öğretmeniniz ile birlikte mi yapıyorsunuz?
 - a) Evde yapıyoruz
 - b) Sınıfta kendimiz yapıyoruz
 - c) Sınıfta öğretmenimizle birlikte yapıyoruz
 - d) Hiç yapmıyoruz
5. Öğretmeninizin sosyal bilgiler dersi ile ilgili ev ödevi verme sıklığı nedir?
 - a) Her zaman
 - b) Bazen
 - c) Çok az
 - d) Hiç
6. Derslerinize nasıl çalışırsınız?
 - a) Yalnız
 - b) Ailemle
 - c) Arkadaşlarımla
 - d) Hiç çalışmam

7. Aşağıdaki araç-gereçleri ne kadar tanıdığınızı işaretleyiniz.

Araç-Gereçler	Tanıma Derecesi			
	Hiç	Biraz	Tanıyorum	Çok İyi
a) Kara tahta	()	()	()	()
b) Harita	()	()	()	()
c) Pusula	()	()	()	()
d) Bülten tahtası	()	()	()	()
e) Pano	()	()	()	()
f) Diyagram	()	()	()	()
g) Kum masası	()	()	()	()
h) Tuz haritası	()	()	()	()
ı) Dilsiz harita	()	()	()	()
i) Grafikler	()	()	()	()
j) Yerküre	()	()	()	()
k) Tepegöz	()	()	()	()
l) Bilgisayar	()	()	()	()
m) TV-Radyo	()	()	()	()
n) Kavram haritası	()	()	()	()

8. Sosyal bilgiler dersine düzenli olarak çalışır mısınız?

- a) Her zaman
- b) Bazen
- c) Çok az
- d) Hiç

9. Evde sosyal bilgiler dersi ile ilgili test çözer misiniz?

- a) Her zaman
- b) Bazen
- c) Çok az
- d) Hiç

10. Sosyal bilgiler dersindeki bilgilerin hayatınızda işinize yarayacağına inanıyor musunuz?

- a) Çok inanıyorum
- b) inanıyorum
- c) Biraz inanıyorum
- d) Hiç inanmıyorum

11. Ders kitabı ve ünite dergisi dışında sosyal bilgilerle ilgili kitaplar okur musunuz?

- a) Her zaman
- b) Bazen
- c) Çok az
- d) Hiç

12. Televizyon ve radyodaki sosyal bilgiler dersi ile ilgili programları izler ve dinler misiniz?
- Her zaman
 - Bazen
 - Çok az
 - Hiç
13. Sosyal bilgiler dersini ne kadar seviyorsunuz?
- Çok seviyorum
 - Seviyorum
 - Biraz seviyorum
 - Hiç sevmiyorum
14. Sosyal bilgiler dersinin bize demokratik yaşamı öğreteceğine inanıyor musunuz?
- Çok inanıyorum
 - İnanıyorum
 - Biraz inanıyorum
 - Hiç inanmıyorum

EK 2: BİLGİ TESTİ

Aşağıdaki soruların sizce doğru olan cevabını işaretleyiniz.

Başarılar dilerim.

Yunus GÜNİNDİ

1. Aşağıdaki yerlerden hangisinde Yontma Taş Devri'nin bütün özellikleri görülebilir?

- a) Mekke
- b) Truva
- c) Karain Mağarası
- d) Kültepe

2. Aşağıdaki devirlerin hangisinde insanlar göçebelikten yerleşik yaşama geçmeye başlamışlardır?

- a) Cilalı Taş Devri
- b) Yontma Taş Devri
- c) Maden Devri
- d) Tarih Devirlerinde

3. Aşağıdakilerden hangisi Maden Devri'nde gerçekleşmiştir?

- a) ateşin bulunması
- b) hayvanların evcilleştirilmesi
- c) ilk köylerin kurulması
- d) ilk kente devletlerinin kurulması

4. Tarih devirleri, aşağıdakilerden hangisi ile başlar?

- a) tekerleğin bulunmasıyla
- b) Hz. İsa'nın doğumuyla
- c) yazının bulunmasıyla
- d) kavimler göçüyle

5. Yazıyı ilk kez kullanan Türk devleti aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Hunlar
- b) Göktürkler
- c) Uygurlar
- d) Urartular

6. Aşağıdaki takvimlerden hangisi Ay yılı temel alınarak düzenlenmiştir?

- a) Hicri takvim
- b) Miladi takvim
- c) Rumi takvim
- d) Maarif takvimi

7. Aşağıdakilerden hangisi Orta Asya'da kurulan Türk devletlerinden birisi değildir?

- a) Büyük Hun Devleti
- b) Hitit Devleti
- c) Göktürk Devleti
- d) Uygur Devleti

8. Aşağıdakilerden hangisi, ağaçtan yapılmış harflerle kitap basma tekniğini geliştirmiştir?

- a) Uygurlar
- b) Göktürkler
- c) Abbasiler
- d) Babiller

9. Tarihte, 12 Levha adı verilen yazılı kanunlar aşağıdakilerden hangisi tarafından düzenlenmiştir?

- a) Asurlular
- b) Romalılar
- c) Mısırlılar
- d) Hititler

10. Tarihte ilk parayı basarak takas usulünü kaldıran devlet aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Lidyalılar

- b) Mısırlular
- c) Hititler
- d) İyonyalılar

11. Çin Seddi'ni aşır Çinlileri Türk egemenliği altına alarak onları vergiye bağlayan Asya Hun Devleti hükümdarı kimdir?

- a) Mete Han
- b) Teoman
- c) Bumin Kağan
- d) Kutluk Kağan

12. Tarihte bilinen ilk kanunlar aşağıdaki devletlerden hangisine aittir?

- a) Hititler
- b) Asurlular
- c) Babiller
- d) Sümerler

13. Aşağıdakilerden hangisi Mezopotamya'da kurulan uygarlıklardan değildir?

- a) Elam
- b) Babil
- c) Hitit
- d) Sümer

14. Aşağıdakilerden hangisi Orta Asya Türk göçlerinin sonuçlarından birisi değildir?

- a) Türkler gittikleri yerlerde büyük kentler ve devletler kurdular.
- b) Türkler gittikleri yerlere kendi uygarlıklarını yaydılar.
- c) Mezopotamya, Anadolu ve Mısır'da yeni uygarlıklar oluşturdular.
- d) İslamiyet'in Avrupa Kıtası'na yayılmasına neden oldular.

15. Aşağıda verilen yerleşim yerlerinden hangisinde Cilalı Taş Devri'ne ait kalıntılar bulunmuştur?

- a) Yozgat-Alişar
- b) Çanakkale-Truva
- c) Çorum-Alacahöyük
- d) Konya-Çatalhöyük

16. Aşağıdakilerden hangisi tarihin amaçlarından birisi değildir?

- a) Tarihi olayların neden sonuç ilişkisini incelemek.
- b) Tarihle ilgili şarkılar yazabilmek.
- c) Uygarlıkların gelişimi hakkında bilgi vermek.
- d) Ulusların kültürü hakkında bilgi vermek.

17. İlk şehir devletleri aşağıdaki devirlerin hangisinde kurulmuştur?

- a) Cilalı Taş Devri
- b) Maden Devri
- c) İlk Çağ
- d) Orta Çağ

18. İnsanlar ilk olarak hangi madeni kullanmışlardır?

- a) Demir
- b) Tunç
- c) Çinko
- d) Bakır

19. Aşağıdakilerden hangisi Türklerin Orta Asya'dan göçmelerinin nedenlerinden birisi değildir?

- a) Şiddetli yağışlar
- b) Dış baskılar
- c) Kuraklık
- d) Nüfus artışı

20. Aşağıdakilerden hangisi Anadolu'da kurulan uygarlıklardan birisi değildir?

- a) Hititler
- b) Urartular
- c) Uygurlar
- d) İyonyalılar

21. I. Birçok kent devletinin birleşmesinden oluşmuştu.

II. Kral, devlet işleriyle ilgili kararları "pankuş" denilen ve asillerden oluşan bir meclise danışarak alırdı.

III. Kraldan sonra "tavannana" denilen ana kraliçe söz sahibiydi.

IV. En önemli tanrıları Güneş ve Fırtına Tanrısı idi.

Yukarıda hangi uygarlıkla ilgili bilgiler sıralanmıştır?

- a) Hititler
- b) Uygurlar
- c) Sümerler
- d) Babiller

22. Aşağıdaki anlatımlardan hangisi Frigyalılar için geçerli değildir?

- a) Başkenti Gordion'dur.
- b) Tarımı korumak için kanunlar yaptılar.
- c) Ağaç oymacılığı ve madencilik gelişmişti.
- d) Menderes ve Gediz ırmakları arasına yerleşmişlerdi.

23. Tarihte bilinen ilk yazılı anıtlardan olan Orhun Anıtları hangi devlet zamanında yazılmıştı?

- a) Urartular
- b) Uygurlar
- c) Hunlar
- d) Göktürkler

24. Mezopotamya'da ilk uygarlık kuranlar aşağıdakilerden hangisidir?

- a) Sümerler
- b) Hititler
- c) Akadlar
- d) Asurlular

25. Tarihte, güneş yılına dayanan takvimi aşağıdakilerden hangisi bulmuştur?

- a) Sümerler
- b) Romalılar
- c) Hititler
- d) Mısırlılar

NOT: Her soru 4 puan değerindedir. Başarılar

Yunus GÜNİNDİ

EK 3: BEN KİMİM OYUNU

BEN KİMİM OYUNU

Ders: Sosyal Bilgiler

Sınıf: 4

Ünite: İlk Yurdumuz ve Tarihte Anadolu

Araç-Gereç: Haritalar (tarih-coğrafya)

Hedef: İlk Türk Devletlerine ilişkin olguları kavrayabilme

Hedef Davranışlar:

İlk Türk Devletlerinin isimlerini sayma

Verilen devletin yöneticisini (kurucusunu) söyleme

Olguları kronolojik sıraya dizme

Devletlerin yıkılma gerekçelerini söyleme

Orta Asya devletlerindeki yaşam tarzına örnekler verme

Devletin yönetimini bugünkü yapıyla karşılaştırma

Teknikler: Kısa takrir, soru-yanıt, Ben kimim? dramatizasyon

“İnsan yapısı olup uzay boşluğundan görülebilen tek yapının ne olduğunu biliyor musunuz?” sorusunun sorulması, ardından gerekli ipuçları ile Çin Seddi olduğunu bulunması.” Peki, Çin Seddi'nin niçin yapıldığını biliyor musunuz?” sorusunun sorulması ve Türklere karşı yapıldığı yanıtının alınması.

Bugün bizim ana yurdumuz olan Orta Asya'da hangi Türk Devletlerinin kurulduğunu ve yaşayış özelliklerini öğrenecek, böylece bugünkü yaşamla karşılaştırma olanağı bulacağız.

Türklerin ana yurdu olan Orta Asya'yı kim göstermek ister? Sınırlarını hangi doğal özellikler belirlemektedir? Sorularının harita üzerinde cevaplandırılması. Daha önce öğrenilmiş olan olgularla ilgili aşağıdaki soruların öğrencilere sorulması. İlk Türk Devleti kim tarafından, nerede kurulmuştur?

Öğrenciler: Büyük Hun Devleti, Teoman tarafından Orhun ve Selenga ırmakları arasında kurulmuştur.

Bu devrin en önemli olayı nedir?

Öğrenciler: Çin Seddi, güçlü Türk ordularını önlemek için yapılmıştır. Mete 2. Hun imparatorudur.

Asya Hun Devleti'nin yıkılmasının nedenleri nelerdir?

Öğrenciler: Çin'in, Hun Devleti'nin iç işlerine karışması ile Hun Devleti yıkıldıktan sonra hangi devlet, nerede, kim tarafından kurulmuştur?

Öğrenciler: Avrupa Hun Devleti, Avrupa kıtasının kuzeyinde ve en ünlü hükümdarı Atilla'dır.

Tarihte ilk defa Türk adı ile hangi devlet kurulmuştur?

Öğrenciler: Orta Asya'da, Göktürk Devleti kurulmuştur.

Göktürk Devletini kim kurmuştur?

Öğrenciler: Bumin Kağan

Göktürk Devletinin bölünmesine yol açan nedenleri söyleyiniz?

Öğrenciler: Çinlilerin iç işlerine karışması

Göktürk Devletinden sonra hangi Türk devleti kuruldu?

Bu devletin ünlü vezirlerinin adlarını söyleyiniz?

Öğrenciler: Kutluk Devleti, Tonyukuk

Kutluk Devletinin yıkılmasından sonra hangi devlet kuruldu?

Öğrenciler: Uygurlar

Şimdi birlikte okul bahçesine çıkacağız. Daha önceden hazırlamış olduğumuz ve Orta Asya Türk Devletlerinde günlük yaşamın nasıl olduğunu gösteren dramayı bize arkadaşlarımız sunacaklar. Öğrenciler Asya'da günlük yaşamı betimleyen dramayı oynadıktan sonra; bugünkü yaşamla ortak ve farklı yönlerin neler olduğu sorulur, daha sonra da devlet yönetiminin nasıl olduğunun öğrenileceği belirtilir.

Orta Asya Türk Devletlerinde devlet yönetimiyle ilgili bilgiler verildikten sonra Hakan, Hatun, Vezirler vb. devlet adamlarınca kurultay oluşturulur. Bugünkü devlet yönetimine benzer yönleriyle ilgili sorular sorulur, kadının devlet yönetimindeki önemi, dikkat çekilir.

Öğrencilerle olguların kontrolü için “BEN KİMİM?” oyununa geçilir. Sınıf iki gruba ayrılır; sorulara birinci gruptan başlanır ve doğru cevabı veren grup soru sorma hakkını elde eder.

Hunlar'ın ilk hükümdarıyım. Ben kimim? (Teoman)

Hunlar'ın ikinci hükümdarıyım. Ben kimim? (Mete)

Avrupa Hun Devleti'nin en ünlü hükümdarıyım. Ben kimim? (Atilla)

Göktürk Devleti'nin kurucusu ve ilk hükümdarıyım. Ben kimim? (Bumin Kağan)

Göktürklerin en önemli veziriyim. Ben kimim? (Tonyukuk)

En çok doğru yanıtı veren grubun birinci seçilmesi. Ardından değerlendirme sorularına geçilmesi:

1.Orta Asya Türk Devletlerinde günlük yaşamda aile bireylerinin görevleri nelerdir? Bugünkü aile yaşamıyla karşılaştırınız.

2.Devlet yönetimindeki benzer ve farklı yönleri açıklayınız.

3.Orta Asya Türk Devletlerinin yıkılma sebepleri nelerdir?

Soruları cevaplandırarak ders bitirilir.

EK 4: DERS PLANI

Ders Planı (Ünitelik)

BÖLÜM I

Dersin Adı	SOSYAL BİLGİLER
Sınıf	4. Sınıf
Ünitenin Adı	Tarih, İlk Yurdumuz ve Tarihte Anadolu
Önerilen Süre	8 Hafta

BÖLÜM II

	Hedef: 1."Tarih, İlk Yurdumuz ve Tarihte Anadolu" ünitesinde geçen kavramların anlam bilgisi 2. Tarihin konusu bilgisi 3. Tarih öğrenmenin gerekliliğini kavrayabilme 4. Tarihte zaman ile ilgili terimler bilgisi 5. Takvim ile ilgili sınıflamalar bilgisi 6. Takvim ile ilgili sınıflamalar bilgisi 7. Tarihin başlangıcı bilgisi 8. Tarih çağları ile ilgili sınıflamalar bilgisi 9. Tarihin başlangıcı bilgisi 10. Tarihin çağları ile ilgili sınıflamalar bilgisi 11. Türklerin ilk yurdu ve göçlerle ilgili olgular bilgisi 12. Türklerin ilk yurdu ve göçlerle ilgili olguların açıklayabilme 13. İlk yurttan kurulan Türk devletlerini tanıyabilme 14. İlk yurttan kurulan Türk devletlerindeki uygarlığın özellikleri bilgisi 15. İlk yurttan kurulan Türk devletlerini tanıyabilme 16. İlk yurttan kurulan Türk devletlerindeki uygarlığın özellikleri bilgisi
Öğrenci Kazanımları / Hedef ve Davranışlar	

<p>Öğrenci Kazanımları / Hedef ve Davranışlar</p>	<p>17. İlk yurttan kurulan Türk devletlerini tanıyabilme</p> <p>18. İlk yurttan kurulan Türk devletlerindeki uygarlığın özellikleri bilgisi</p> <p>19. İlk yurttan kurulan Türk devletlerindeki uygarlığın özellikleri bilgisi</p> <p>20. İlk yurttan kurulan Türk devletlerindeki uygarlığın özellikleri bilgisi</p> <p>21. İlk yurttan kurulan Türk devletlerindeki uygarlığın özellikleri bilgisi</p> <p>22. İlk Çağ Anadolu uygarlıklarını tanıyabilme.</p> <p>23. İlk Çağ Anadolu uygarlıklarını tanıyabilme.</p> <p>24. Anadolu'daki kültür ve uygarlığın özellikleri bilgisi.</p> <p>25. Çevre uygarlıkların Anadolu'ya etkilerini kavrayabilme.</p> <p>26. Tarihi eserleri korumanın önemini kavrayabilme.</p> <p>27. "Tarih, İlk Yurdumuz ve Tarihte Anadolu" ünitesiyle ilgili haritaları okuyabilme.</p>
<p>Ünite Kavramları ve Sembolleri / Davranış Örüntüsü</p>	<p>Tarih, yıl, ay, gün, yüzyıl, çağ, takvim, milâdî, milâdî takvim, hicrî takvim, tarih öncesi çağ, tarih çağları, İlk Çağ, Orta Çağ, Yeni Çağ, Yakın Çağ, kültür</p>
<p>Öğretme-Öğrenme-Yöntem ve Teknikleri</p>	<p>Anlatım, soru-cevap, araştırma, drama, çoklu zekâ ve araç-gereçli öğretim.</p>
<p>Kullanılan Eğitim Teknolojileri-Araç, Gereçler ve Kaynakça Öğretmen Öğrenci</p>	<p>Ders kitabı, kaynak kitaplar ve eğitim CD'leri, Harita, Bülten tahtası, Pano, Dilsiz harita, Grafikler, Yerküre, Tepegöz, Bilgisayar, Kavram haritası, Ansiklopediler, Tarih Şeridi,</p>

	Yap Boz.
<p>Öğretme-Öğrenme Etkinlikleri:</p> <p>Dikkati Çekme</p> <p>Güdüleme</p> <p>Gözden Geçirme</p> <p>Derse Geçiş</p> <p>Bireysel Öğrenme Etkinlikleri (Ödev, deney, problem çözme vb.)</p> <p>Grupla Öğrenme Etkinlikleri (Proje, gezi, gözlem vb.)</p> <p>Özet</p>	<p>1. Tarihin, insan topluluklarının geçmişteki yaşayışlarını, uygarlıklarını, yer ve zaman göstererek belgelere dayanarak anlatan bilim dalı olduğu söylenecek.</p> <p>2. İnsanların geçmişteki yaşayışları, kültür ve uygarlıkları, birbiriyle olan ilişkilerinin tarihin konusuna girdiği, örneklerle açıklanacak.</p> <p>3. Tarihin, olaylara yön veren, tarihin akışını değiştiren kişilerin hayatlarını incelediği örneklerle açıklanacak.</p> <p>4. Tarihin, yaptığı inceleme ve araştırmaları belgelere dayandığı, incelediği olayın ne zaman, nerede ve nasıl meydana geldiğine cevaplar aradığı söylenecek.</p> <p>5. Tarihin olayları neden ve sonuç ilişkisine göre incelediği, her olayın bir nedeni olduğu gibi, bir sonucu da olduğu söylenerek, tarihte yaşanan olaylardan örnekler verilecek.</p> <p>6. Tarihin geçmişte yaşanan olayları inceleyerek günümüze ışık tuttuğu söylenecek.</p> <p>7. Tarihin, insanlara geçmişteki olayları inceleyerek ders alma ve aynı hataları tekrarlamama fırsatı verdiği söylenecek.</p> <p>8. İnsanların tarihlerini bilmeleri, onların atalarına, sevgi ve bağlılığını artırarak kültürünü, gelenek ve göreneklerini unutmamasını sağladığı söylenecek.</p> <p>9. Tarihle ilgili bilgilerin insanların düşüncelerini geliştirip, zenginleştirdiği söylenecek.</p> <p>10. İnsanların zamanı bölümlere ayırarak yıl, ay,</p>

<p>Öğretme-Öğrenme Etkinlikleri:</p> <p>Dikkati Çekme</p> <p>Güdüleme</p> <p>Gözden Geçirme</p> <p>Derse Geçiş</p> <p>Bireysel Öğrenme Etkinlikleri (Ödev, deney, problem çözme vb.)</p> <p>Grupla Öğrenme Etkinlikleri (Proje, gezi, gözlem vb.)</p> <p>Özet</p>	<p>hafta, gün gibi kavramları oluşturdukları söylenecek.</p> <p>11. Yılın, Dünya'nın Güneş etrafında dönüşünü tamamladığı 365 gün 6 saatlik zaman bölümüne bir yıl denildiği söylenecek.</p> <p>12. Yüzyılın, yüz yıllık zaman dilimine yüzyıl, elli yıllık zaman dilimine yarım yüzyıl denildiği söylenecek.</p> <p>13. Çağın bir zaman dilimi olduğu ve insanlık tarihindeki önemli olayların başlangıç ve bitiş zamanlarını dikkate alarak belirlendiği söylenecek.</p> <p>14. Tarih şeridi üzerinde çağlar ile ilgili bilgi verilecek.</p> <p>15. İnsanların zamanı yıl, ay, hafta, gün gibi bölümlere ayırarak takvim bilincini geliştirdikleri söylenecek.</p> <p>16. Takvimlerden insanların en çok kullandıkları Milâdî takvim ve Hicrî takvim olduğu söylenecek.</p> <p>17. İnsanların zamanı yıl, ay, hafta, gün gibi bölümlere ayırarak takvim bilincini geliştirdikleri söylenecek.</p> <p>18. Takvimlerden insanların en çok kullandıkları Milâdî takvim ve Hicrî takvim olduğu söylenecek.</p> <p>19. Milâdî takvimin güneş yılına göre düzenlendiği ve 365 gün 6 saat olduğu söylenecek.</p> <p>20. Milâdî takvimin başlangıç olarak Hz. İsa'nın doğumu kabul edildiği söylenerek, doğumundan</p>
--	---

Öğretme-Öğrenme Etkinlikleri:

Dikkati Çekme

Güdüleme

Gözden Geçirme

Derse Geçiş

Bireysel Öğrenme Etkinlikleri (Ödev, deney, problem çözme vb.)

Grupla Öğrenme Etkinlikleri (Proje, gezi, gözlem vb.)

Özet

önceki döneme milâttan önce (M.Ö.) ve İsa'nın doğumundan sonraki döneme ise milâttan sonra (M.S.) denildiği söylenecek.

21. Hicri takvimin, Dünyamızın uydusu olan Ay'ın, Dünya'nın etrafında 12 defa dönmesiyle geçen süreye (354 gün) bir yıl denildiği söylenecek.

22. Hicri takvimin başlangıç olarak, Hz. Muhammed'in Mekke'den Medine'ye göç ettiği tarih (Milâdi 622) kabul edildiği söylenecek.

23. Yazının bulunmasından önceki döneme **tarih öncesi çağlar** ve yazının bulunmasından sonraki döneme **tarih çağları** denildiği söylenecek.

24. Tarih öncesi çağların Taş Çağı ve Maden Çağı olmak üzere ikiye ayrıldığı söylenecek.

25. Taş Çağı'nın, Yontma Taş Çağı ve Cilalı Taş Çağı olmak üzere ikiye ayrıldığı, tarih şeridi üzerinde gösterilerek o dönemlere ait bilgi verilecek.

26. Maden Çağı'nın, Bakır Çağı, Tunç Çağı ve Demir Çağı olmak üzere bölümlere ayrıldığı söylenerek, bu dönemlere ait bilgi verilecek.

27. M.Ö 3200 yıllarında yazının Sümerliler tarafından bulunmasıyla başladığı, buldukları bu yazıya çivi yazısı denildiği söylenerek, tarih şeridi üzerinde gösterilecek.

28. İlk Çağ'ın, M.Ö 3200 yıllarında yazının Sümerliler tarafından bulunmasıyla başladığı ve M.S. 375'te Kavimler Göçü ile sona erdiği tarih şeridi üzerinde gösterilerek anlatılacak.

<p>Öğretme-Öğrenme Etkinlikleri:</p> <p>Dikkati Çekme</p> <p>Güdüleme</p> <p>Gözden Geçirme</p> <p>Derse Geçiş</p> <p>Bireysel Öğrenme Etkinlikleri (Ödev, deney, problem çözme vb.)</p> <p>Grupla Öğrenme Etkinlikleri (Proje, gezi, gözlem vb.)</p> <p>Özet</p>	<p>29. Orta Çağ'ın, M.S. 375'te Kavimler Göçü ile başladığı ve 1453 yılında Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethi ile sona erdiği tarih şeridi üzerinde gösterilerek anlatılacak.</p> <p>30. Yeni Çağ'ın, İstanbul'u fethi ile başlayıp, 1789'da Fransız İhtilali ile sona erdiği tarih şeridi üzerinde gösterilerek anlatılacak.</p> <p>31. Yakın Çağ'ın, 1789'da Fransız İhtilali ile başlayıp halen devam ettiği tarih şeridi üzerinde gösterilerek anlatılacak.</p> <p>32. Türklerin, tarihin en eski ve köklü milletlerden biri olduğu ve ana yurtlarının Orta Asya olduğu söylenecek.</p> <p>33. Orta Asya'nın yeri harita üzerinde gösterilerek açıklanacak.</p> <p>34. Türklerin Orta Asya'daki yaşayışları hakkında bilgi verilecek.</p> <p>35. Türklerin yerleştikleri bölgeler harita üzerinde gösterilip bilgi verilecek.</p> <p>36. Türklerin kuraklık sebebiyle, Orta Asya'dan göçtüğü ve uygarlığın yayılmasına önemli etkileri olduğu açıklanacak.</p> <p>37. Türklerden, Göç etmeyip Orta Asya'da kalanlar, ilk Türk devleti olan, Büyük Hun Devletini kurdular.</p> <p>38. Devletin ilk hükümdarı olan Teoman, Hun Devletini Orhun ve Selanga çevresinde kurduğu harita üzerinde gösterilerek açıklanacak.</p> <p>39. Devletin merkezinin Ötüken olduğu ve kuruluş tarihinin tam olarak bilinmediği söylenecek.</p> <p>40. Hun Devletinin Çin'e birçok akınlar düzenlediği ve Çinlerin, Çin Seddi'ni inşa</p>
--	---

<p>Öğretme-Öğrenme Etkinlikleri:</p> <p>Dikkati Çekme</p> <p>Güdüleme</p> <p>Gözden Geçirme</p> <p>Derse Geçiş</p> <p>Bireysel Öğrenme Etkinlikleri (Ödev, deney, problem çözme vb.)</p> <p>Grupla Öğrenme Etkinlikleri (Proje, gezi, gözlem vb.)</p> <p>Özet</p>	<p>ederek dahi bu akınlardan korunamadığı söylenecek.</p> <p>41. Çinlilerin ülke içinde yaptıkları çalışmalarla ülkeyi parçalayıp, Kuzey ve Güney olmak üzere ikiye böldüğü, her iki devletinde zayıf düşerek yıkıldığı, harita yardımıyla anlatılacak.</p> <p>42. Türklerin ilk yurdu ve göçlerle ilgili olguları açıklayabilme</p> <p>43. İlk yurttan kurulan Türk devletlerini tanıyabilme</p> <p>44. Tarihte ilk "Türk" adı ile kurulan devletin Göktürk Devleti olduğu söylenecek.</p> <p>45. Göktürk Devleti'nin Bumin Kaan önderliğinde 552 yılında, Ötüken'de kurduğu harita yardımıyla anlatılacak.</p> <p>46. Göktürk Devleti'nin (582) yılında Doğu ve Batı Göktürk Devleti olarak ikiye ayrılarak, her ikisinin de kısa süre sonra Çinliler tarafından yıkıldığı söylenecek.</p> <p>47. Çin egemenliğinde yaşamak istemeyen Türklerin, Kutluk Han başkanlığında toplanarak İkinci Göktürk Devletini, (Kutluk Devleti) merkezi Ötüken olarak kurulduğu söylenecek.</p> <p>48. Uygur Devleti'nin Basmlil ve Karlukların saldırıları sonucunda İkinci Göktürk Devletinin (744) yıkıldığı harita yardımıyla anlatılacak.</p> <p>49. Uygurların uzun yıllar Hunların egemenliğinde yaşadığı ve İkinci Göktürk Devletinin yıkılmasından sonra, Kutluk Bilge Kül başkanlığında Uygur Devletini kurdukları (744) söylenecek.</p> <p>50. Devletin başkentinin Karabalğasun olduğu</p>
--	--

<p>Öğretme-Öğrenme Etkinlikleri:</p> <p>Dikkati Çekme</p> <p>Güdüleme</p> <p>Gözden Geçirme</p> <p>Derse Geçiş</p> <p>Bireysel Öğrenme Etkinlikleri (Ödev, deney, problemi çözmeye vb.)</p> <p>Grupla Öğrenme Etkinlikleri (Proje, gezi, gözlem vb.)</p> <p>Özet</p>	<p>harita yardımıyla anlatılacak.</p> <p>51. Uygurların Çinlilerle ve Kırgızlarla savaşlar yaptığı anlatılacak.</p> <p>52. Devletin 840 yılında dağılmasıyla Moğolların egemenliğine girdiği söylenecek.</p> <p>53. Uygurların, Moğolların Türkleşmesinde rol oynadığı ve günümüzde Doğu Türkistan Uygur Özerk Bölgesi'nde yaşadıkları harita yardımıyla anlatılacak.</p> <p>54. İlk Türk devletlerinde devletin gerçek sahibinin hükümdar olduğu ve hakan, kağan, han gibi unvanlar kullandığı söylenecek.</p> <p>55. Bu yetkinin Tanrı tarafından verildiğine inanıldığı ve hükümdarlığın babadan oğla geçtiği anlatılacak.</p> <p>56. Devletin genel yapısı açıklanarak anlatılacak.</p> <p>57. Türklerin Şamanizm'e inandığı ve bu dönemdeki dini yaşayışı hakkında bilgi verilecek.</p> <p>58. Orta Asya'daki sosyal ve ekonomik hayatın nasıl olduğu anlatılarak resimler gösterilecek.</p> <p>59. Türklerin, Orta Asya'da Göktürk ve Uygur alfabelerini kullandıkları söylenecek.</p> <p>60. Türklerin bu dönemde bıraktıkları eserlerin yaşayışları hakkında önemli bilgiler verdiği söylenerek, bu eserlerden örnekler verilecek.</p> <p>61. Türklerin önemli destanları ve hangi döneme ait olduğu söylenecek.</p> <p>62. Türklerin bilim ve sanatta yaptıkları çalışmalar; resimler yardımıyla anlatılacak.</p> <p>63. Türklerin "On İki Hayvanlı Türk</p>
---	---

Öğretme-Öğrenme Etkinlikleri:

Dikkati Çekme

Güdüleme

Gözden Geçirme

Derse Geçiş

Bireysel Öğrenme Etkinlikleri (Ödev, deney, problem çözme vb.)

Grupla Öğrenme Etkinlikleri (Proje, gezi, gözlem vb.)

Özet

Takvimi'ni" kullandıkları ve bu sebeple gök bilimi üzerine çalışmalar yaptıkları belirtilecek.

64. Türklerin binlerce yıllık köklü bir tarihe sahip olduğu ve tarihte pek çok devlet kurduğu söylenecek.

65. Atatürk'ün, Türk tarihi konusunda bilimsel araştırmalar yaptırdığı ve tarih kitapları yazdırdığı söylenecek.

66. Bir toplumun bütün yaşayış özelliklerine kültür denildiği söylenecek.

67. Geçmişten bize bırakılan kültür mirasları fotoğraflar yardımıyla anlatılacak.

68. Bize miras bırakılan kültürümüzü koruyup, gelecekte dünya birinciliğine yükseltmemiz gerektiği vurgulanacak.

69. Tarih öncesi Anadolu'da çeşitli uygarlıklar kurulduğu ve başlıca yerleşim merkezleri harita yardımıyla söylenecek.

70. Anadolu Uygarlıklarına ait eserlerin Ankara'daki Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde sergilendiği belirtilecek.

71. Hititlerin, M.Ö. 2000 yıllarında Anadolu'ya geldikleri ve başkenti Hattuşaş (Boğazköy) olmak üzere, Hitit Devletini kurdukları harita yardımıyla anlatılacak.

72. Hititlerin tarihte ilk yazılı anlaşma olan Kadeş Anlaşmasını (M.Ö. 1290), Mısırlar ile imzaladığı ve devletin genel özellikleri anlatılacak.

73. Firigyalıların M.Ö. 1200 yıllarında Gordion şehrinde, şimdiki Ankara yakınlarında, devlet kurdukları harita yardımıyla anlatılacak.

74. Lidyalıların Gediz ve Büyük Menderes

<p>Öğretme-Öğrenme Etkinlikleri:</p> <p>Dikkati Çekme</p> <p>Güdüleme</p> <p>Gözden Geçirme</p> <p>Derse Geçiş</p> <p>Bireysel Öğrenme Etkinlikleri (Ödev, deney, problem çözme vb.)</p> <p>Grupla Öğrenme Etkinlikleri (Proje, gezi, gözlem vb.)</p> <p>Özet</p>	<p>ırmakları arasında ve Frigya devletinin yıkılmasıyla kurulduğu söylenecek.</p> <p>75. Başkentinin Sard olduğu, M.Ö.547 yılında Persler tarafından yıkıldığı harita yardımıyla anlatılacak.</p> <p>76. Urartuların, M.Ö. 900 yıllarında başkenti Tuşpa (Van) şehrinde kurulduğu söylenecek.</p> <p>77. Urartuların M.Ö. 600 yıllarında; İran'dan gelen Medler tarafından yıkıldığı belirtilecek.</p> <p>78. İyonyalıların M.Ö. 11 yy da Yunanistan'dan Foça ve Büyük Menderes ırmaklarının arasına gelerek devlet kurdukları harita yardımıyla anlatılacak.</p> <p>79. Koloniler kurup daha sonra Lidyalıların, Perslerin ve Romalıların egemenliklerine girdikleri söylenecek.</p> <p>80. Anadolu'da kurulan devletlerin kral tarafından yönetildiği söylenecek.</p> <p>81. Kralın geniş yetkilerle donatıldığı ve yönetimin babadan oğla geçtiği söylenecek.</p> <p>82. Anadolu medeniyetlerinin devlet yönetim yapısı açıklanarak anlatılacak.</p> <p>83. İlk çağda Anadolu'da yaşayan medeniyetlerin çok tanrılı dine inandığı söylenecek.</p> <p>84. Anadolu medeniyetlerinin din ve inanış özellikleri açıklanarak anlatılacak.</p> <p>85. Anadolu medeniyetlerindeki sosyal ve ekonomik hayat açıklanarak anlatılacak.</p> <p>86. Efes'ten başlayıp, Mezopotamya'ya kadar uzanan ticaret yoluna "Kral Yolu" denildiği söylenecek.</p> <p>87. Dünyada ilk paranın Lidyalılar tarafından</p>
--	---

	<p>kullanıldığı belirtilecek.</p> <p>88. Anadolu medeniyetlerindeki yazı, dil ve edebiyat hayat açıklanarak, anlatılacak.</p> <p>89. Anadolu medeniyetlerindeki bilim ve sanat açıklanarak, anlatılacak.</p> <p>90. İlk çağda Anadolu'da kurulan uygarlıklara, çevre uygarlıkların birçok etkileri olduğu belirtilerek, anlatılacak.</p> <p>91. Dicle ve Fırat arasında kalan bölüme Mezopotamya denildiği ve Anadolu uygarlıklarının temelini oluşturduğu söylenecek.</p> <p>92. Buralarda yaşayan uygarlıklar sayesinde meydana gelen gelişmeler anlatılacak.</p> <p>93. Bu dönemlerden kalmış eslere ait resimler gösterilerek anlatılacak.</p>
--	--

BÖLÜM III

<p>Ölçme-Değerlendirme</p> <p>Bireysel öğrenme etkinliklerine yönelik Ölçme-Değerlendirme</p> <p>Grupla öğrenme etkinliklerine yönelik Ölçme-Değerlendirme</p> <p>Öğrenme güçlüğü olan öğrenciler ve ileri öğrenme hızında olan öğrenciler için ek Ölçme Değerlendirme etkinlikleri</p>	<p>Tarih nedir? Tarihin Konusuna neler girer?</p> <p>Öğretmen ölçme sorusunun sonucuna göre öğrencilerin başarıları hakkında sonuca ulaşır.</p> <p>Tarih öğrenme, öğrenci olarak hayatınızda ne gibi yararlar sağlayacak?</p> <p>Yıl nedir? Çağ nedir?</p> <p>İstedığınız bir çeşit takvimi hazırlayıp getirin.</p> <p>Hicri takvim ve Milâdi takvim arasındaki fark nedir?</p> <p>Tarih öncesi çağları söyleyiniz?</p> <p>Çağları ve başlangıçlarını söyleyiniz.</p> <p>Orta Asya'yı harita üzerinde gösteriniz?</p> <p>Hun Devleti'ni kim, nerede kurmuştur?</p> <p>Avrupa Hun Devleti'ni kim, nerede kurmuştur?</p>
---	--

Ölçme-Değerlendirme	Göktürk Devleti'ni kim, nerede kurmuştur?
Bireysel öğrenme etkinliklerine yönelik Ölçme-Değerlendirme	Uygur Devleti'ni kim, nerede kurmuştur?
Grupla öğrenme etkinliklerine yönelik Ölçme-Değerlendirme	İlk Türk devletlerinde yönetim yapısı nasıldı?
Öğrenme güçlüğü olan öğrenciler ve ileri öğrenme hızında olan öğrenciler için ek Ölçme Değerlendirme etkinlikleri	Önemli Türk destanları nelerdir? Kültür nedir? İlk yazılı anlaşma nedir? Lidyalılar nerede yaşamıştır? Anadolu'da kurulan devletler nasıl yönetilirdi? Kral Yolu nedir? Mezopotamya neresidir?